

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๖
พระอภิธรรมปิฎก เล่ม ๓
เล่มเดียวจบ

ธาตุ-บุคคลบัญญัติปกรณ์

ขออนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
มติกกา

๑. นยมาติกกา ๑๔ นัย

[๑] ๑. สงคโห อสงคโห การสงเคราะห์ได้ การสงเคราะห์ไม่ได้

๒. สงคหิตเตน อสงคหิตฺ ธรรมที่สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมที่สงเคราะห์ได้

๓. อสงคหิตเตน สงคหิตฺ ธรรมที่สงเคราะห์ได้ด้วยธรรมที่สงเคราะห์ไม่ได้

๔. สงคหิตเตน สงคหิตฺ ธรรมที่สงเคราะห์ได้ด้วยธรรมที่สงเคราะห์ได้

๕. อสงคหิตเตน อสงคหิตฺ ธรรมที่สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมที่สงเคราะห์ไม่ได้

๖. สมปโยโค วิปปโยโค การประกอบได้ การประกอบไม่ได้

๗. สมปยุตเตน วิปยุตฺตํ ธรรมที่ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมที่ประกอบได้

๘. วิปยุตเตน สมปยุตฺตํ ธรรมที่ประกอบได้ด้วยธรรมที่ประกอบไม่ได้

๙. สมปยุตเตน สมปยุตฺตํ ธรรมที่ประกอบได้ด้วยธรรมที่ประกอบได้

๑๐. วิปยุตเตน วิปยุตฺตํ ธรรมที่ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมที่ประกอบไม่ได้

๑๑. สงคหิตเตน สมปยุตฺตํ ธรรมที่ประกอบได้ ธรรมที่ประกอบ

- วิปยุตต์ ไม่ได้ ด้วยธรรมที่สงเคราะห์ได้
๑๒. สมุပ္ยุตเตน สงฺคหิตํ ธรรมที่สงเคราะห์ได้ ธรรมที่สงเคราะห์
อสงฺคหิตํ ไม่ได้ ด้วยธรรมที่ประกอบได้
๑๓. อสงฺคหิตเตน สมุပ္ยุตต์ ธรรมที่ประกอบได้ ธรรมที่
วิปยุตต์ ประกอบไม่ได้ ด้วยธรรมที่สงเคราะห์
ไม่ได้
๑๔. วิปยุตเตน สงฺคหิตํ ธรรมที่สงเคราะห์ได้ ธรรมที่สงเคราะห์
อสงฺคหิตํ ไม่ได้ ด้วยธรรมที่ประกอบไม่ได้

๒. อัพภันตรมาติกา ๑๒๕ บท

๑. ปุจฺกฺขนธา ขั้น ๕
๒. หฺวาทสายตนานิ อายตนะ ๑๒
๓. อฏฺฐารส ธาตุโย ธาตุ ๑๘
๔. จตฺตาริ สจฺจานิ สัจจะ ๔
๕. พาวีสตินุหฺรียานิ อินทริย ๒๒
๖. ปฏฺิจจสมุปฺปาโท ปฏฺิจจสมุปฺบาท
๗. จตฺตาริ สติปฏฺิจฺฉานา สติปฏฺิจฺฉาน ๔
๘. จตฺตาริ สมุมฺปฺปธานา สัมมปฺปธาน ๔
๙. จตฺตาริ อิทฺธิปาทา อิทฺธิบาท ๔
๑๐. จตฺตาริ ฌานานิ ฌาน ๔
๑๑. จตฺสฺโส อปฺปมฺปาโย อปฺปมฺญญา ๔
๑๒. ปุจฺฉินุหฺรียานิ อินทริย ๕
๑๓. ปุจฺ พลานิ พละ ๕
๑๔. สตฺต โพชฌมฺกคา โพชฌมฺก ๗
๑๕. อริโย อฏฺฐิงฺคิโก มคฺโค อริยมรรคมืองค์ ๘
๑๖. ผสฺโส ผัสสะ
๑๗. เวทนา เวทนา
๑๘. สฺปา สัญญา
๑๙. เจตนา เจตนา
๒๐. จิตฺตํ จิต
๒๑. อธิโมกฺโข อธิโมกข

๒๒. มนสิกาโร มนสิการ

๓. นยมุขมาติกา ๔ นัย

๑. ตีหิ สงฺคโห การสงเคราะห์ได้ด้วยธรรม ๓
๒. ตีหิ อสงฺคโห การสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรม ๓
๓. จตุหิ สมุปโยโค การประกอบได้ด้วยธรรม ๔
๔. จตุหิ วิปฺปโยโค การประกอบไม่ได้ด้วยธรรม ๔

๔. ลักขณมาติกา ๒ ลักษณะ

๑. สภาโค ธรรมที่มีส่วนเสมอกัน
๒. วิสภาโค ธรรมที่มีส่วนไม่เสมอกัน

๕. พาหिरมาติกา

ธรรมสังคณีปกรณัม แม้ทั้งหมด เป็นมาติกาแห่งธาตุกถาปกรณัม

แล

มาติกา จบ

๑. สังคหาสังคหปหนิทเทศ

[๒] รูปฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุเท่าไร? รูปฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วย ฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุเท่าไร? สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วย ฉัณฺธํ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๓] เวทนาฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? เวทนาฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วยฉัณฺธํ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔] สัญญาฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สัญญาฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วย ฉัณฺธํ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๕] สังขารฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สังขารฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงฺเคราะหํไม่ได้ด้วยฉัณฺธํ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๖] วิญญานฉัณฺธํ สงฺเคราะหํได้ด้วยฉัณฺธํ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?

และสังขารชั้นร์ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๔ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร์ ๑

อายตนะ ๑

ธาตุ ๗

[๑๕] รูปชั้นร์ เวทนาชั้นร์ สัญญาชั้นร์ และวิญญาณชั้นร์
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๔ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๑ ไม่มีอายตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๖] รูปชั้นร์ เวทนาชั้นร์ สัญญาชั้นร์ สังขารชั้นร์และวิญญาณ
ชั้นร์ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? รูปชั้นร์ เวทนาชั้นร์
สัญญาชั้นร์ สังขารชั้นร์และวิญญาณชั้นร์ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๕

อายตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นร์
อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๗] ชั้นร์ ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
ชั้นร์ ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นร์ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่
สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๘] จักขวยตนะ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
จักขวยตนะสงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร์ ๔ आयตนะ ๑๑
ธาตุ ๑๗

[๑๙] โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ รูปา-
*ยตนะ สัททหายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้นร์ ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร์ आयตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๔ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๐] มนายตนะ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร์ ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร์ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้นร์ ๔ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๒๑] รัมมายตนะ ยกเว้นอสังขตะ [คือนิพพาน] ออกจากชั้น
สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ

ธาตุ เท่าไร? สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๒] จักขวายตนะและโสตายตนะ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๒๓] จักขวายตนะและฆานายตนะ จักขวายตนะและชีวหา-
*ยนะ จักขวายตนะและกายายตนะ จักขวายตนะและรูปายตนะ จักขวา-
*ยนะและสัททายตนะ จักขวายตนะและคันธายตนะ จักขวายตนะและ
รสายตนะ จักขวายตนะและโผฏฐัพพายตนะ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๒๔] จักขวายตนะและมนายตนะ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒
อายตนะ ๒ ธาตุ ๘ สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๕] จักขวายตนะและรัมมายตนะ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ

ธาตุ เท่าไร? สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๒๖] आयตนะ ๑๒ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
อายตนะ ๑๒ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕
อายตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘. สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น
อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สังเคราะห์ไม่ได้

[๒๗] จักขุธาตุ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
จักขุธาตุ สังเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑.
สังเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ
๑๗

[๒๘] โสตรธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ รูปธาตุ สัทธาธาตุ
คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญานธาตุ
ฆานวิญญานธาตุ ชิวหาวิญญานธาตุ กายวิญญานธาตุ มโนธาตุ มโน-
*วิญญานธาตุ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑
สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น์ आयतने णत् तेऱो? संकेरहे नै दै दूय चंर् ५ आयतने ११
णत् १७

[๒๙] ธัมมธาทุ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้นฐ์ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นฐ์ ๔
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นฐ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นฐ์ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๓๐] จักขุธาทและโสตธาท สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๓๑] จักขุธาตุและขมานธาตุ จักขุธาตุและชีวหาธาตุ จักขุธาตุ
และกายธาตุ จักขุธาตุและรูปธาตุ จักขุธาตุและสัทธาธาตุ จักขุธาตุและ
คันธธาตุ จักขุธาตุและรสธาตุ จักขุธาตุและโณภูณัพพะธาตุ สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๓๒] จักขุธัตถุและจักขุวิญญานธัตถุ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒
อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๓๓] จักขุธาทและโสตวิญญานธาท จักขุธาทและฆานวิญญานธาท จักขุธาทและชีวหาวิญญานธาท จักขุธาทและกายวิญญานธาท จักขุธาทและมโนธาท จักขุธาทและมโนวิญญานธาท สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เทาไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๓๔] จักขุราตฺถและธัมมราตฺถ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ราต ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๓๕] ธาตุ ๑๘ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?

ธาตุ ๑๘ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๓๖] ทุกขสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?

ทุกขสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๓๗] สมุทยสัจ มรรคสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๓๘] นิโรธสัจ ไม่มีชั้นอะไรที่สงเคราะห์ได้ สงเคราะห์ได้ด้วย อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๓๙] ทุกขสัจและสมุทยสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๐] ทุกขสัจและมรรคสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๑] ทุกขสัจและนิโรธสัจ ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๒] ทุกขสัจ สมุทยสัจ และมรรคสัจ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๓] ทุกขสัจ สมุทยสัจ และนิโรธสัจ ยกเว้นอสังขตะออกจาก
ชั้นร สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? ไม่มีชั้นร อายตนะ ธาตุ ะไรๆ ที่สงเคราะห์
ไม่ได้

[๔๔] ทุกขสัจ สมุทยสัจ มรรคสัจ และนิโรธสัจ ยกเว้นอสังขตะ
ออกจากชั้นร สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? ไม่มีชั้นร อายตนะ ธาตุ ะไรๆ ที่
สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๕] สัจจะ ๔ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? สัจจะ ๔
ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้นร สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ
๑๘

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? ไม่มีชั้นร อายตนะ ธาตุ
ะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๖] จักขุนทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร?
จักขุนทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร ๔ อายตนะ ๑๑
ธาตุ ๑๗

[๔๗] โสิตินทริย ฆานินทริย ชิวหินทริย กายินทริย อิตถินทริย
ปุริสินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร ๔ อายตนะ ๑๑
ธาตุ ๑๗

[๔๘] มนินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้นร
๔

อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๔๙] ชิวิตินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นร ๒ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่ำไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นร
๓

อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๕๐] สุขินทริย ทุกชินทริย โสมนัสสินทริย โทมณัสสินทริย

อุปกะชินทริย สัทธินทริย วิริยินทริย สตินทริย สมาธิทริย ปัญญินทริย
อนัญญัตถัญญัสสามิตินทริย อัญญินทริย อัญญาตาวินทริย สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๕๑] จักขุทริยและโสตินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๒
ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๕๒] จักขุทริยและฆานินทริย จักขุทริยและชีวหินทริย
จักขุทริยและกายินทริย จักขุทริยและอิตถินทริย จักขุทริยและ
ปุริสินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ
๑๖

[๕๓] จักขุทริยและมณินทริย สงเคราะห์ได้ด้วย ชั้น ๒ อายุตนะ ๒
ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๕๔] จักขุทริยและชีวิตินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๒
ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๕๕] จักขุทริยและสุชินทริย จักขุทริยและทุกชินทริย
จักขุทริยและโสมนัสสินทริย จักขุทริยและโหมนัสสินทริย จักขุทริย
และอุปกะชินทริย จักขุทริยและสัทธินทริย จักขุทริยและวิริยินทริย
จักขุทริยและสตินทริย จักขุทริยและสมาธิทริย จักขุทริยและ
ปัญญินทริย จักขุทริยและอนัญญัตถัญญัสสามิตินทริย จักขุทริยและ
อัญญินทริย จักขุทริยและอัญญาตาวินทริย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒
อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๕๖] อินทริย ๒๒ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?
อินทริย ๒๒ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๗ ธาตุ ๑๓. สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วย ชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๑

อายตนะ ๕

ธาตุ ๕

[๕๗] อวิชชา สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๔ อายตนะ
๑๑

ธาตุ ๑๗

[๕๘] สังขาร เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๑
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๕๙] วิญญาณ เพราะสังขารเป็นปัจจัย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๑
อายตนะ ๑ ธาตุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๖๐] นามรูป เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๔
อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๖๑] สฬายตนะ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๒
อายตนะ ๖ ธาตุ ๑๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชั้น์ ๓ อายตนะ ๖ ธาตุ ๖

[๖๒] ผัสสะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย เวทนา เพราะผัสสะเป็น
ปัจจัย ตัณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย อุปาทาน เพราะตัณหาเป็นปัจจัย
กัมมภพ เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๑ อายตนะ ๑
ธาตุ ๑.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์
๔

อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๖๓] อุปัตติภพ กามภพ สัญญาภพ ปญฺจโวการภพ สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น์ ๕ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น์อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๖๔] รูปภพ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๕ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นอะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย อายุตนะ ๗ ธาตุ ๑๐

[๖๕] อรูปภพ เนวสัญญานาสัญญายพ จตฺตวการภพ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๖๖] อสัญญายพ เอกวการภพ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๖๗] ขาติ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ ขรา สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ มรณะ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๖๘] โสกะ ปริเหวะ ทุกข โทมนัส อุปายาส สติปัญฐาน สัมมปปธาน สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๖๙] อิทธิบาท สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๗๐] ฌาน สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๗๑] อัปปมัญญา ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา อธิโมกข์ มนสิการ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๗๒] จิต สงเคราะห์ได้ด้วย ชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗. สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี

๑๑

อายุ ๑๑

[๗๓] กุศลธรรม อกุศลธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี? กุศลธรรม อกุศลธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี ๒
อายุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายุ ๓๖ ปี ๑๐ อายุ ๑๖

[๗๔] อภัยกรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๔ สงเคราะห์ได้
ด้วยชั้น ๕ อายุ ๓๖ ปี ๑๒ อายุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี
อายุ ๓๖ ปี? ไม่มีชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๗๕] สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุ ๓๖ ปี ๒ อายุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔
อายุ ๓๖ ปี? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุ ๓๖ ปี ๑๐ อายุ ๑๕

[๗๖] อหุขมสุขเวทนาสัมปยุตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓
อายุ ๓๖ ปี ๒ อายุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุ ๓๖ ปี ๑๐ อายุ ๑๑

[๗๗] วิปากกรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี ๒ อายุ ๘.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔

๑

อายุ ๓๖ ปี ๑๐ อายุ ๑๐

[๗๘] วิปากธัมมกรรม สังกิลิฏฐสังกิลิฏฐกรรม สงเคราะห์ได้
ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี ๒ อายุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี
อายุ ๓๖ ปี? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๓๖ ปี ๑๐ อายุ ๑๖

[๗๙] เนววิปากนวิปากธัมมกรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๔
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุ ๓๖ ปี ๑๒ อายุ ๑๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔
อายุ ๓๖ ปี? ไม่มีชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุ ๕

[๘๐] อุปาทินนุปาทานิยธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุ ๓๖ ปี ๑๑
อายุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๓๖ ปี? ไม่มีชั้น ๔ อะไรๆ
ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุ ๑ อายุ ๑

[๘๑] อนุปาทินอนุปาทานิยธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕
อายตนะ ๗ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ไม่มีชั้น

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะ ๕ ธาตุ ๑๐

[๘๒] อนุปาทินนอนุปาทานิยธรรม อสังกิลิณฐาสังกิลิณธรรม
ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๘๓] อสังกิลิณฐาสังกิลิณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕
อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๘๔] สวิตักกสัจจธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒
ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๘๕] อวิตักกวิจยารมัตตธรรม ปีติสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วย
ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ
๑๖

[๘๖] อวิตักกวิจยารมัตตธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ
ธาตุ อะไรๆ? ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยธาตุ ๑

[๘๗] สุขสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๒ ธาตุ ๓.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
๒

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๘๘] อุpekขาสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๒
ธาตุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑

[๘๙] หัสสนปหัตถัพพธรรม ภาวนาปหัตถัพพธรรม หัสสน-

*ปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหาตัพพเหตุกธรรม อาจยคามิธรรม
อปจย-

*คามิธรรม เสกขธรรม อเสกขธรรม มหัคคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วย
ชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๙๐] เนวทิสสนนภาวนาปหาตัพพธรรม เนวทิสสนนภาวนา-

*ปหาตัพพเหตุกธรรม เนวาจยคามินาปจยคามิธรรม เนวเสกขานาเสกข-

*ธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ
๑๒

ธาตุ ๑๘ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น
อายุตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๙๑] ปริตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๙๒] อัปปมาณธรรม ปณิตธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๙๓] ปริตตารัมมณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒
ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๙๔] มหัคคตารัมมณธรรม อัปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม
มิจฉัตตนิยตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม มัคคารัมมณธรรม มัคคเหตุกธรรม
มัคคาธิปัตติธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖

[๙๕] มัชฌิมธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๙๖] อนินยตธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๙๗] อุปันนธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๙๘] อนุปันนธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๗ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อะไรๆ ที่สงเคราะห์

ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๕ ธาตุ ๑๐

[๙๙] อุปาทิธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๐๐] อดีตธรรม อนาคตธรรม ปัจจุปันนธรรม อัชฌัตตธรรม อัชฌัตตพหิททาธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๐๑] พหิททาธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๐๒] อดีตารัมมณธรรม อนาคตารัมมณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๐๓] ปัจจุปันนารัมมณธรรม อัชฌัตตารัมมณธรรม พหิททา-
*รัมมณธรรม อัชฌัตตพหิทตารัมมณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๑๐๔] สนิทสนสัปปฏิขธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๐๕] อนิหัสสนสัปปฏิฆธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๙ ธาตุ ๙. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๓ ธาตุ ๙

[๑๐๖] อนิหัสสนาปปฏิฆธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๑๐๗] เหตุธรรม เหตุสเหตุกธรรม เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๐๘] นเหตุธรรม อเหตุกธรรม เหตุวิปยุตตธรรม นเหตุอเหตุกธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๐๙] สเหตุกธรรม เหตุสัมปยุตตธรรม สเหตุกนเหตุธรรม เหตุสัมปยุตตนเหตุธรรม นเหตุสเหตุกธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๑๐] สปปัจจยธรรม สังขตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๑๑] อัปปัจจยธรรม อสังขตธรรม ไม่มีชั้น อะไรๆ ที่สงเคราะห์ได้ สงเคราะห์ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๑๒] สนิหัสสนธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๑๓] อนิหัสสนธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สกฺเขหิได้ ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุเท่าไร? ไม่มีชั้นอะไรๆ ที่สกฺเขหิไม่ได้ สกฺเขหิไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑

ธาตุ ๑

[๑๑๔] สปปภูษณธรรม สกฺเขหิได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สกฺเขหิไม่ได้ด้วย ชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๑๕] อัปปภูษณธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สกฺเขหิได้ด้วย ชั้น ๕ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นอะไรๆ ที่สกฺเขหิไม่ได้ สกฺเขหิไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๑๑๖] รูปิธธรรม สกฺเขหิได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุเท่าไร? สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๑๑๗] อรูปิธธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สกฺเขหิได้ด้วย ชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘ สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุเท่าไร? สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๑๑๘] โลภียธรรม สกฺเขหิได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุเท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สกฺเขหิไม่ได้

[๑๑๙] โลภุตตรธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สกฺเขหิได้ ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สกฺเขหิไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๒๐] เกณจิวิญญูยธรรม เกณจินิวิญญูยธรรม ยกเว้นอสังขตะ ออกจากชั้น สกฺเขหิได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สกฺเขหิ ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุเท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่ สกฺเขหิไม่ได้

[๑๒๑] อาสวธรรม อาสวสาสวธรรม อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๒๒] ในอาสวธรรม อาสววิปยุตตธรรม ยกเว้นอสังขตะออก
จากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่
สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๒๓] สาสวธรรม สาสวโนอาสวธรรม อาสววิปยุตตสาสว-
*ธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๒๔] อนาสวธรรม อาสววิปยุตตอนาสวธรรม ยกเว้นอสังขตะ
ออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.
สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๖

[๑๒๕] อาสวสัมปยุตตธรรม อาสวสัมปยุตตโนอาสวธรรม
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๒๖] สัญโญชนธรรม คันถธรรม โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณ-
*ธรรม ปรามาสธรรม ปรามาสปรัมัญญธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑
อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๒๗] ในปรามาสธรรม ปรามาสวิปยุตตธรรม ยกเว้นอสังขตะ
ออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่
สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๒๘] ปรัมัญญธรรม ปรัมัญญโนปรามาสธรรม ปรามาสวิป-
*ยุตตปรัมัญญธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๒๙] อปรามัญจธรรม ปรามาสวิปปยุตตอปรามัญจธรรม ยกเว้น อสังขตะออกจากชั้น ๓ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓

๑

3 อายุตนะ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๑๓๐] ปรามาสสัมปยุตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๑๓๑] สारัมมณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ชาติ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓

๑

อายุตนะ ๑๐ ชาติ ๑๐

[๑๓๒] อนารัมมณธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๓ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑๑ ชาติ ๑๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ชาติ ๗

[๑๓๓] จิตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ชาติ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓

๔

อายุตนะ ๑๑ ชาติ ๑๑

[๑๓๔] โนจิตตธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๓ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ชาติ ๑๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ชาติ ๗

[๑๓๕] เจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตตธรรม จิตตสังสัจจธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ชาติ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑๑ ชาติ ๑๗

[๑๓๖] อเจตสิกธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๓ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ ไม่มีอายุตนะ ๓ ชาติ อะไรๆ ที่

สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๓๗] จิตตวิปปยัตตธรรม จิตตวิสังสัจจธรรม ยกเว้นอสังขตะ
ออกจากชั้นแล้ว สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑.

สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ
๑

ธาตุ ๗

[๑๓๘] จิตตสมุฏฐานธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๖
ธาตุ ๖. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๖ ธาตุ ๑๒

[๑๓๙] โนจิตตสมุฏฐานธรรม โนจิตตสทกธรรม โนจิตตนาณ-
*ปริวัตติธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้นแล้ว สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒
อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ ไม่มีอายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๔๐] จิตตสทกธรรม จิตตานุปริวัตติธรรม สงเคราะห์ได้ด้วย
ชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๔๑] จิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานสทกธรรม
จิตตสังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑
ธาตุ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๔๒] โนจิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม โนจิตตสังสัจจสมุฏฐาน-
*สทกธรรม โนจิตตสังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม
ยกเว้นอสังขตะออกจาก

ชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ ไม่มีอายตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๔๓] อัชฌัตติกธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๖ ธาตุ ๑๒.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓

อายุตนะ ๖ ธาตุ ๖

[๑๔๔] พาหิรธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๖ ธาตุ ๖. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๖ ธาตุ ๑๒

[๑๔๕] อุปาทาธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔

อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๔๖] โนอุปาทาธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๓ ธาตุ ๙. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๖ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย อายุตนะ ๙ ธาตุ ๙

[๑๔๗] อุปาทินนธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๖ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๔๘] อนุปาทินนธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๗ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๖ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๕ ธาตุ ๑๐

[๑๔๙] อุปาทานธรรม กิเลสธรรม กิเลสสังกิเลสสิกธรรม กิเลส-
*สังกิลิฏฐธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๖ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๕๐] โนกิเลสธรรม อสังกิลิฏฐธรรม กิเลสวิปยุตตธรรม

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๕ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒
ธาตุ ๑๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๕๑] สังกิลสิกธรรม สังกิลสิกโนกิลสธรรม กิลสวิปปยุตต-

*สังกิลสิกธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.

สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ
ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๕๒] อสังกิลสิกธรรม กิลสวิปปยุตตอสังกิลสิกธรรม ยกเว้น

อสังขตะออกจากชั้น ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๕๓] สังกิลิฏฐธรรม กิลสสัมปยุตตธรรม สังกิลิฏฐโนกิลส

ธรรม กิลสสัมปยุตตโนกิลสธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒

ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๕๔] ทัสสนปหัตถัพพธรรม ภาวนาปหัตถัพพธรรม ทัสสน-

*ปหัตถัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหัตถัพพเหตุกธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น

๔

อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๕๕] นทัสสนปหัตถัพพธรรม นภาวนาปหัตถัพพธรรม นทัสสน-

*ปหัตถัพพเหตุกธรรม นภาวนาปหัตถัพพเหตุกธรรม

ยกเว้นอสังขตะออกจาก

ชั้น ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่

สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๕๖] สวิตักกธรรม สวิจารธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔

อายตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๑๕๗] อวิตักกกรรม อวิจารธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๑๕๘] สंपัตติกรรม ปิติสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔
อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๕๙] อัปปีติกรรม นปีติสหคตธรรม นสุขสหคตธรรม ยกเว้น
อสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๖๐] สุขสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๒ ธาตุ ๓.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้น ๒ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๑๖๑] อุpekขาสหคตธรรม สงเคราะห์ได้ด้วย ชั้น ๓ อายตนะ ๒
ธาตุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑

[๑๖๒] นอุpekขาสหคตธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๑๖๓] กามาวจรธรรม ปริยาปันนธรรม สอฺตตรธรรม สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๑๖๔] นกามาวจรธรรม อปริยาปันนธรรม อนฺตตรธรรม ยกเว้น
อสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๖๕] รูปาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม นียยานิกธรรม นียตธรรม
สรณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๖

[๑๖๖] นรูปาวจรธรรม นอรูปาวจรธรรม อนียยานิกธรรม
อนียตธรรม อรณธรรม สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
อรณธรรม ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕
อายตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น
อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

สังคหาสังคหปทนิทเทส จบ

๒. สังคหิตนอสังคหิตปทนิทเทส

[๑๖๗] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยจักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพา-
*ยตนะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยจักขุธาตุ ฯลฯ โผฏฐัพพธาตุ
โดยชั้นสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๖๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยจักขุวิญญาณธาตุ โสต-
*วิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ
กายวิญญาณธาตุ

มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ โดยชั้นสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดย
อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔
อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๒

[๑๖๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยจักขุนทรีย์ โสตินทรีย์
ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ โดย
ชั้นสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๗๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยอสังญายภาพ เอกโวการภาพ โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตনสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๓ ธาตุ ๙

[๑๗๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยปริเทวะ และ สนิทสสน-
*สัปปฏิฆธรรม โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๗๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยอนิทสสนสัปปฏิฆธรรม โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๑๗๓] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยสนิทสสนธรรม โดย
ขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๗๔] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วยสัปปฏิฆธรรม อุปาหาธรรม โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ไม่ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๗ อินทรีย์ ๗ อสังญายภาพ ๑ เอกโวการภาพ ๑
ปริเทวะ ๑ สนิทสสนธรรม ๑ สัปปฏิฆธรรม ๑ อนิทสสนสัปปฏิฆธรรม ๑
อุปาหาธรรม ๑ ด้วยประการฉะนี้

สังคหิตนอสังคหิตปทนิทเทส จบ

๓. อสังคหิตนสังคหิตปทนิทเทส

[๑๗๕] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยเวทนาขันธ สัญญาขันธ
สังขารขันธ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสมุทยสัจ มัคคสัจ โดย
ขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น ยกเว้น
อสังขตะออกจากขันธ สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๗๖] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนิโรธสัจ โดยขันธสังคหะ
แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์
ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๗๗] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ชีวิตินทรีย์ โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตনสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะ

ออกจากขันธ สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๒ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๗๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ สุขินทรีย์ ทุกชินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุกเพกชินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญ-
*ตัณญ์สสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวิณทรีย์ อวิชชา สังขารเพราะ อวิชชาเป็นปัจจัย ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย เวทนาเพราะ ผัสสะเป็นปัจจัย ตัณหาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหา เป็นปัจจัย กัมมภพเพราะอุปาทานเป็นปัจจัย โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์

ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากขันธ

สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๗๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชาติ ชรา มรณะ ฌาน โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากขันธ สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๒ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยโสกะ ทุกข โทมนัส อุปายาส สติปัญฐาน สัมมปปธาน อปัมมัญญา อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา อธิโมกข์ มนสิการ เหตุธรรม เหตุสเหตุกธรรม เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะ

ออกจากขันธ สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอัปปัจจยธรรม อสังขต-
*ธรรม โดยขันธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอาสวธรรม อาสวสาสว-

*ธรรม อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม โดยชั้นธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดย
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๓] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสัญญาโคชนธรรม คณธรรม
โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม ปรามาสปรัมภณธรรม
โดยชั้นธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้ โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๔] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยเจตสิกธรรม จิตตสัม-
*ปยุตตธรรม จิตตสังสังขธรรม จิตตสังสังขสมุฏฐานธรรม จิตตสังสังข-
*สมุฏฐานสหุกรรม จิตตสังสังขสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม
โดยชั้นธสังคหะ

แต่สงเคราะห์ได้โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
ยกเว้นอสังขตะ

ออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๕] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจิตตสหุกรรม จิตตานุ-
*ปริวัตติธรรม โดยชั้นธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้โดยอายตนสังคหะ
ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้นอะไรๆ ที่สงเคราะห์ได้ สงเคราะห์ได้ด้วยอายตนะ ๑
ธาตุ ๑

[๑๘๖] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย อุปาทานธรรม กิเลสธรรม
กิเลสสังกิเลสกรรม กิเลสสังกิเลสธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม
โดยชั้นธสังคหะ แต่สงเคราะห์ได้โดยอายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น
ยกเว้นอสังขตะ

ออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

อสังคหิตนสังคหิตปทนิทเทส จบ

๔. สังคหิตนสังคหิตปทนิทเทส

[๑๘๗] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ได้ด้วย สมุทยสัจ มัคคสัจ โดย

ชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ เทาไร? ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้นธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๑๘๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ได้ด้วย อิตถินทริย ปุริสินทริย
สุชินทริย หุกชินทริย โสมนัสสินทริย โทมนัสสินทริย อุกเปกชินทริย
สัทธินทริย วิริยินทริย สตินทริย สมาธินทริย ปัญญินทริย อนัญญ-
*ตัญญูสสามิตินทริย อัญญินทริย อัญญาตาวิณทริย อวิชชา สังขารเพราะ
อวิชชาเป็นปัจจัย ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ตัณหาเพราะเวทนา
เป็นปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพเพราะอุปาทาน
เป็นปัจจัย โสกะ ปริเทวะ ทุกข โทมนัส อุปายาส สติปัญฐาน
สัมมปปธาน อปัมมัญญา อินทริย ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรค
มีองค์ ๘ ผัสสะ เจตนา อธิโมกข มนสิการ เหตุกรรม เหตุสเหตุกรรม
เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม อาสวธรรม สัญโญชนธรรม คันถธรรม โอฆธรรม
โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม อุปาทานธรรม กิเลสธรรม
กิเลสสังกิเลสกรรม กิเลสสังกิลิณฺฐธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม
โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ได้ด้วย

ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ เทาไร?

ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้นธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

สังคหิตนสังคหิตปทนิทเทส จบ

๕. อสังคหิตนอสังคหิตปทนิทเทส

[๑๘๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปชั้นธ โดยชั้นธสังคหะ
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วย ชั้นธ อายตนะ ธาตุ เทาไร? ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นธ

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๑๙๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยเวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๙๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญานขันธ มนายตนะ จักขวิญญานธาตุ ฯลฯ มโนธาตุ มโนวิญญานธาตุ มนินทรีย์ โดย ขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ด้วยธรรม เหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๑๙๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ จักขุธาตุ ฯลฯ โผฏฐัพพธาตุ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๙๓] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธัมมายตนะ ธัมมธาตุ อิตถินทรีย์ ปุริสนทรีย์ ชีวิตินทรีย์ โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุ สังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑

ธาตุ ๗

[๑๙๔] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสมุทยสัจจ มรรคสัจจ นิโรธสัจจ โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๙๕] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจักขุนทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์ โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม

เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๑๙๖] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์
โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุกัปขินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์
สตินทรีย์ สมาธิในทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทรีย์
อัญญินทรีย์

อัญญาตาวินทรีย์ อวิชา สงขารเพราะอวิชาเป็นปัจจัย โดยขันธสังคหะ
อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๑๙๗] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณเพราะสังขาร
เป็นปัจจัย โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ
ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๑๙๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามรูปเพราะวิญญาณ
เป็นปัจจัย โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ
ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๑๙๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสพายตนะเพราะนามรูป
เป็นปัจจัย โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ
ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๒๐๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยผัสสะเพราะสพายตนะ
เป็นปัจจัย เวทนาเพราะผัสสะเป็นปัจจัย ตัณหาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย
อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ โดยขันธสังคหะ อายตนะสังคหะ
ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้นโดยขันธสังคหะ

อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒
อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๐๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอรุณภาพ เณรสัญญาณา-
*สัญญาภาพ จตุโวการภาพ อิทธิบาท โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ
ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
โดยชั้นสังคหะ

อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๐๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอสังญาภาพ เอกโวการภาพ
ชาติ ชรา มรณะ โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ
ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๒๐๓] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยปริเหวะ โดยชั้นสังคหะ
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๒๐๔] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยโสกะ ทุกข โทมนัส
อุปายาส สติปัญญา สัมมปปธาน ฌาน อปัมฺภญา อินทรีย์ ๕ พละ ๕
โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา อธิโมกข์
มนสิการ โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่าใดสงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๐๕] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจิต โดยชั้นสังคหะ
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
โดยชั้นสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๒๐๖] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยกุศลธรรม อกุศลธรรม

สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม อทุกขมสุขเวทนา-
*สัมปยุตตธรรม วิปากธรรม วิปากธัมมธรรม อนุปาทินนानุปาทานีย-
*ธรรม สังกิลิณฐสังกิลิสิกธรรม อสังกิลิณฐาสังกิลิสิกธรรม สวิตกกสวิจาร-
*ธรรม อวิตกกสวิจรมัตตธรรม ปีติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม อุเปกขา-
*สหคตธรรม ทัสสนปหาตัพพธรรม ภาวนาปหาตัพพธรรม ทัสสน-
*ปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหาตัพพเหตุกธรรม อาจยคามิธรรม
อปลาย-

*คามิธรรม เสกขธรรม อเสกขธรรม มหัคคตธรรม อัปปมาณธรรม
ปริตตา-

*รัมมณธรรม มหัคคตารัมมณธรรม อัปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม
ปณิตธรรม มิจฉัตตนิยตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม มัคคารัมมณธรรม
มัคคเหตุกธรรม มัคคาธิบดีธรรม อตัตตารัมมณธรรม อนาคตารัมมณธรรม
ปัจจุปันนารัมมณธรรม อัชฌัตตารัมมณธรรม พหิทธารัมมณธรรม
อัชฌัตตพหิทธารัมมณธรรม โดยขันธสังคหะ आयตनสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ आयตन
สังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๑ आयตนะ

๑๐

ธาตุ ๑๐

[๒๐๗] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสนิหัสสนสปปิฏฐิธรรม
อนิหัสสนสปปิฏฐิธรรม โดยขันธสังคหะ आयตनสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ आयตนสังคหะ
ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๒๐๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยเหตุธรรม เหตุสเหตุก-
*ธรรม เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม โดยขันธสังคหะ आयตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ आयตน
สังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๒ आयตนะ

๑๑

ธาตุ ๑๗

[๒๐๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสเหตุกธรรม เหตุ-
*สัมปยุตตธรรม สเหตุกนเหตุกธรรม เหตุสัมปยุตตนเหตุกธรรม นเหตุสเหตุก

ธรรม โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยขันธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๑๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอัปปัจจยธรรม อสังขต-

*ธรรม โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคะ อายตนสังคะ ธาตุสังคะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๑๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสันตสัณณธรรม สัปปฏิฆ-

*ธรรม โดยชั้นธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคะ อายตนสังคะ ธาตุสังคะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘

[๒๑๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปธรรม โดยชั้นอสังคหะ

อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สังเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้นธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๒๑๓] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอรูปธรรม โลกุตตรธรรม

โดยชั้นธสังคหะ อายตनสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๑๔] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอาสวธรรม อาสวสา-

*ธรรม อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม โดยชั้นธสังคหะ आयत्तनสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ आयत्तनสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ आयत्तนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๑๕] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอนาสวธรรม อาสวสัม-

*ปยตตธรรม อาสวสัมปยตตโนอาสวธรรม อาสววิปยตตอนาสาธรรม

โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๑๖] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสัญญาภิธรรม คณ-
*ธรรม โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม ปรามาส-
*ปรัมัญญธรรม โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ
ธาตุสังคหะ

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๑๗] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอปรัมัญญธรรม ปรามาส-
*สัมปยุตตธรรม ปรามาสวิปปยุตตอปรัมัญญธรรม สารัมมณธรรม
โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ
ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๒๑๘] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอนารัมมณธรรม โนจิตต-
*ธรรม จิตตวิปปยุตตธรรม จิตตวิสังสัจจธรรม จิตตสมุฏฐานธรรม
จิตตสทกฺขธรรม จิตตานุปริวัตติธรรม พาหิรธรรม อุปาหาธรรม โดย
ชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๒๑๙] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจิตตธรรม โดย
ชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๒๒๐] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยเจตสิกธรรม จิตตสัม-
*ปยุตตธรรม จิตตสังสัจจธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม จิตต-
*สังสัจจสมุฏฐานสทกฺขธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม โดย
ชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๒๑] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอวัชฌัตติกธรรม โดย
ชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

[๒๒๒] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอุปาทานธรรม กิเลส-
*ธรรม กิเลสสังกิเลสิกธรรม กิเลสสังกิลิณฺณธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตต-
*ธรรม โดยชั้นธสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่าใด
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๒๒๓] ธรรมเหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอสังกิเลสิกธรรม
สังกิลิณฺณธรรม กิเลสสัมปยุตตธรรม สังกิลิณฺณโนกิเลสธรรม กิเลส-
*สัมปยุตตโนกิเลสธรรม กิเลสวิปยุตตอสังกิเลสิกธรรม ทสฺสนปหาตัพพ-
*ธรรม ภาวนาปหาตัพพธรรม ทสฺสนปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนา-
*ปหาตัพพเหตุกธรรม สวิตักกธรรม สวิจารณ์ธรรม สปปัตติกธรรม ปีตีสหคต-
*ธรรม สุขสหคตธรรม อุเปกขาสหคตธรรม นกามาวจรธรรม

รูปาวจรธรรม

อรุปาวจรธรรม อปริยาป็นนธรรม นิยานิกธรรม นียตธรรม อนุตตร-
*ธรรม สรณธรรม โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรม
เหล่าใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ
ธาตุนสังคหะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

ข้อธรรมในอสังคหิตนอสังคหิตบพ

รูป ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ อิตถินทริยํ ปุริสินทริยํ ชีวิตินทริยํ
นามรูป ภพ ๒ ขาติ ขรา มรณะ รูป อนารัมมณธรรม โนจิตตะ
จิตตวิปปยุตตะ วิสังสัณฺฐะ สมุณฺฐานะ สหภู อนุปริวัตติ พาทิระ
อุปาทา

รวม ๒๒ นัย นี่เป็นนัยที่ใหรู้ได้ง่าย

อสังคหิเตนอสังคหิตปทนิทเทส จบ

๖. สัมปโยควิปโยคปทนิทเทส

[๒๒๔] รูปชั้นร์ ประกอบได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?

ไม่มีชั้นร์ อายตนะ ธาตุที่ประกอบได้ ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง ๑-

[๒๒๕] เวทนาชั้นร์ สัญญาชั้นร์ สังขารชั้นร์ ประกอบได้ด้วย

ชั้นร์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๒๖] วิญญาณชั้นร์ ประกอบได้ด้วยชั้นร์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๒๗] จักขวายตนะ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะ ประกอบได้ด้วย

ชั้นร์ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นร์ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๒๘] มนายตนะ ประกอบได้ด้วยชั้นร์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร์ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

@๑. ธรรมบางอย่าง หมายความว่า ธรรมที่นับเนื่องอยู่ในธัมมายตนะ และธัมมธาตุ

@เฉพาะแต่บางอย่าง คือไม่ใช่ทั้งหมดฯ

[๒๒๙] จักขุธาตุ ฯลฯ โภกฐัพพธาตุ ประกอบได้ด้วยชั้นร์

อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นร์ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบ

ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ

๑

ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๐] จักขุวิญญาณธาตุ ฯลฯ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๑] สมุทสัจ มัคคสัจ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๒] นิโรธสัจ จักขุขันธ์ ฯลฯ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ

๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๓๓] มนินทรีย์ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ ประกอบได้ด้วย อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๔] สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วย อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๕] อุpekขินทรีย์ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๖ ประกอบได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๖] สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญิน-

*ทรีย์ อนัญญุตัญญสสามิตินทรีย์ ัญญินทรีย์ ัญญาตาวิินทรีย์ สังขา-

*เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย ประกอบได้ด้วยขันธ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ประกอบได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.

ประกอบไม่ได้ด้วย

ขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๗] วิญญาณเพราะสังขารเป็นปัจจัย ประกอบได้ด้วยขันธ ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ

เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

ประกอบไม่ได้ด้วย

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๓๘] ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ประกอบได้ด้วยขันธ ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง.

ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๓๙] เวทนาเพราะผัสสะเป็นปัจจัย ประกอบได้ด้วยขันธ ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.

ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๔๐] ตัณหาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหา-

*เป็นปัจจัย กัมมภพเพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ประกอบได้ด้วยขันธ ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง.

ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๔๑] รูปภพ ประกอบได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นร
อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ไม่มีชั้นร อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๓

[๒๔๒] อรูปภพ เนวสัญญานาสัญญายณ จตฺวาการภพ ประกอบ
ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นร อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้.
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๔๓] อสัญญายณ เอกวาการภพ ปริเทวะ ประกอบได้ด้วย
ชั้นร อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นร อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้.
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร ๔
อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๔๔] โสกะ หุกข โทมนัส ประกอบได้ด้วยชั้นร ๓ อายตนะ ๑
ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้
ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๔๕] อุปายาส สติปัญฐาน สัมมปปธาน ประกอบได้ด้วยชั้นร ๓
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง.

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๔๖] อิทธิบาท ประกอบได้ด้วยชั้นร ๒ ประกอบได้ด้วยชั้นร ๑
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร อายตนะ ธาตุ
เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นร ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วย

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๔๗] ฌาน ประกอบได้ด้วยชั้นร ๒ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบ

ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๔๘] อัปปมัญญา อินทริย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรค-
*มืองค์ ๘ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น
๑

อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วย

อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๔๙] ผัสสะ เจตนา มนสิการ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑
ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.
ประกอบ

ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๕๐] เวทนา สัญญา ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗
ประกอบได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๑] จิต ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๕๒] อธิโมกข์ ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๒
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.
ประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ
๑๕

ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๓] กุศลธรรม อกุศลธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วย
ชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ
๑๑

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๔] สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑
ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๕] อหุขมสุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑
ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้
ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๖] วิปากธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ หรือ?
ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ
๑๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๕๗] วิปากธัมมธรรม สังกิลิขณสังกิลิขณธรรม ประกอบได้ด้วย
ชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบ
ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วย ชั้น ๑
อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๕๘] เนววิปากนวิปากธัมมธรรม อนุปาทินนุปาทานียธรรม
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ
๑๑ ที่ประกอบได้.

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะอะไรๆ
ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๒๕๙] อนุปาทินนุปาทานียธรรม อสังกิลิขณสังกิลิขณธรรม
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ที่
ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ เท่าไร? ไม่มีชั้น

อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๒๖๐] สวิตักกสวิจารธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วย อายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๖๑] อวิตักกวิจาร์มัตตธรรม ปีติสหคตธรรม ประกอบได้ด้วย ชั้น ๑ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๖๒] อวิตักกวิจาร์ธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๒๖๓] สุขสหคตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ ประกอบได้ด้วย อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วย

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๖๔] อุปกขาสหคตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบ

ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๒๖๕] ทัสสนปหาตัพพธรรม ภาวนาปหาตัพพธรรม ทัสสน-
*ปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหาตัพพเหตุกธรรม อาจยคามิธรรม
อปจยคามิธรรม เสกขธรรม อเสกขธรรม มหัคคตธรรม ประกอบได้ด้วย
ชั้น อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้.
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๖๖] อัปปมาณธรรม ปณิตธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ
ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วย
ขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีขันธ อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้
ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๒๖๗] ปริตตารัมมณธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ
หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๖๘] มหัคคตารัมมณธรรม อัปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม
มิจฉัตตนิยตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม มัคคารัมมณธรรม มัคคเหตุกธรรม
มัคคาธิบดีธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ
อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๖๙] อนุปบันนธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ?
ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีขันธ อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้
ด้วยธาตุ ๕

[๒๗๐] อตติตารัมมณธรรม อนาคตารัมมณธรรม ประกอบได้ด้วย
ขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้.
ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๗๑] ปัจจุปบันนารัมมณธรรม อัชฌัตตารัมมณธรรม พหิทธา-
*รัมมณธรรม อัชฌัตตพหิทธารัมมณธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ
ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๒] สนิหฺสสนสํปปฏิฆธมม อนิหฺสสนสํปปฏิฆธมม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๓] เหตุธรรม เหตุสเหตุกธรรม เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๔] สเหตุกธรรม เหตุสัมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๕] สเหตุกนเหตุธรรม เหตุสัมปยุตตนเหตุธรรม นเหตุ-
*สเหตุกธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๖] อปัจจยธรรม อสังขตธรรม สนิหฺสสนธมม สํปปฏิฆ-
*ธมม รูปิธมม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วย อายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๗] โลกุตตรธรรม ประกอบได้ด้วยขันธ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีขันธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ อายตนะ

ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ ด้วยธาตุ ๖

[๒๗๘] อาสวธรรม อาสวาสวธรรม อาสวาสมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วย อายุตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๗๙] อนาสวธรรม อาสววิปยุตตอนาสวธรรม ประกอบได้ด้วย ชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบ ไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ อะไรๆ ที่ ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วย ธาตุ ๖

[๒๘๐] อาสวสมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วย อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๘๑] อาสวสมปยุตตโนาสวธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วย

อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๘๒] สัญโญชนธรรม คันถธรรม โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปราสาทธรรมปราสาทปรัมมัญญธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม บางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๘๓] อปรัมมัญญธรรม ปราสาทวิปยุตตอปรัมมัญญธรรม

ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ที่ประกอบได้.

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายุตนะ อะไร ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๒๘๔] ปราสาทสัมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๘๕] สารัมมณธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๘๖] อนารัมมณธรรม จิตตวิปปยุตตธรรม จิตตวิสังสัจจธรรม อุปาทาธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

ธรรมบางอย่าง

[๒๘๗] จิตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม

บางอย่าง

[๒๘๘] เจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตตธรรม จิตตสังสัจจธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานสหุกรรม จิตต-
*สังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗.

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๒๘๙] อนุปาทินนธรรม ประกอบได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ หรือ?
ไม่มีชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นธ์ อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้
ด้วยธาตุ ๕

[๒๙๐] อุปาทานธรรม กิเลสธรรม กิเลสสังกิเลสสิกธรรม กิเลส-
*สังกิลิฏฐธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม ประกอบได้ด้วยชั้นธ์ ๓
อายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้นธ์ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.
ประกอบ

ไม่ได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นธ์ ๑ อายตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๒๙๑] อสังกิเลสสิกธรรม กิเลสวิปยุตต ๑- อสังกิเลสสิกธรรม
ประกอบได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ
ที่ประกอบ

ได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นธ์ อายตนะ
อะไรๆ

ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๒๙๒] สังกิลิฏฐธรรม กิเลสสัมปยุตตธรรม ประกอบไม่ได้ด้วย
ชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบ
ไม่ได้ด้วยชั้นธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นธ์ ๑ อายตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

@๑. บาลี เป็น กิเลสวิปยุตตดา ธมฺมา คำว่า ธมฺมา เกินไป จึงไม่แปลตาม
@ เพราะผิดทุกมามาติกาฯ

[๒๙๓] สังกิลิฏฐโนกิเลสธรรม กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสธรรม
ประกอบได้ด้วยชั้นธ์ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐

ประกอบไม่ได้ด้วยอายุ ๑ ๑๐ ๑ ๑๐ ๑๐

[๒๙๔] หัสสนปหัตตพพธรรม ภาวนาปหัตตพพธรรม หัสสน-
*ปหัตตพพเหตุกธรรม ภาวนาปหัตตพพเหตุกธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑
อายุ ๑๐ ๑๐ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ที่ประกอบได้. ประกอบ
ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐
๑๐

๑๐ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุ ๑ ๑๐ ๑ ๑๐ ๑๐

[๒๙๕] สวิตกกรรม สวิตกกรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐
๑๐ ๑๐ ๑๐. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ เท่าไร?
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วยอายุ ๑ ๑๐

๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐

[๒๙๖] อวิตกกรรม อวิตกกรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐
๑๐ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายุ ๑๐ ๑๐ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยอายุ ๑ ๑๐

[๒๙๗] สปีติกรรม ปีติสหคตกรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑
อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐
๑๐ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วย

๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐

[๒๙๘] สุขสหคตกรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐
๑๐ ๑๐. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ เท่าไร?
ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วย อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐
๑๐ ๑๐

[๒๙๙] อุปกาสสคตกรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ๑๐ ๑๐

ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร?

ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๐๐] นกามาวจรธรรม อปรียาป็นนธรรม อนุตตรธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ หรือ? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๐๑] รูปาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม นิยานิกรรม นิยตธรรม สรณธรรม ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

สัมปโยควิปปโยคปทนิทเทส จบ

๗. สัมปยุตเตนวิปยุตตปทนิทเทส

[๓๐๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญานชั้น มนายตนะ ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย ธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร?

ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

ประกอบไม่ได้

ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๐๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย จักขุวิญญานธาตุ ฯลฯ มโนธาตุ มโนวิญญานธาตุ ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้

ประกอบไม่ได้ด้วย

ธาตุ ๑

[๓๐๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย มนินทรีย์ ธรรมเหล่าใด

ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔
อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๐๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อุปเพกขินทรีย์ ธรรมเหล่าใด
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ
ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๓๐๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยวิญญานเพราะสังขารเป็น
ปัจจัย ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย เวทนาเพราะผัสสะเป็นปัจจัย
ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต มนสิการ
ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรม

บางอย่าง

[๓๐๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อธิโมกข์ ธรรมเหล่าใด
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ
ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๓๐๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อหุขมสุขเวทนาสัมปยุตต-
*ธรรม อุปเพกขาสหคตธรรม ธรรมเหล่าใด
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้
ประกอบไม่ได้ด้วย

ธาตุ ๕

[๓๐๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย สวิตักกสวิจารธรรม ธรรม
เหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น
อายตนะ

อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๓๑๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย จิตตธรรม เจตสิกธรรม
จิตตสัมปยุตตธรรม จิตตสังสัจจธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม จิตต-
*สังสัจจสมุฏฐานสหกธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม ธรรม

เหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๑๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสวิตกกัณฐะ สิวจารธรรม
ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น
อายตนะ

อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๓๑๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอุเบกขาสหคตธรรม ธรรม
เหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น ๔ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น ๔ आयตนะ อะไรๆ ที่
ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

สรุปข้อธรรม

ชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗ อินทรีย์ ๒ ปฏิจจสมุปบาท ๓
ธรรมมีผัสสะเป็นที่ ๕ อธิโมกขเจตสิก มนสิการเจตสิก ธรรม ๓ บท
ในติกะ ธรรม ๗ บทในมหันตรทุกะ ธรรมที่สัมปยุตด้วยมนายตนะ
อีก ๒ คือที่สัมปยุตด้วยวิตก วิจาร์ และที่สัมปยุตด้วยอุเบกขา

สัมปยุตเตนวิปยุตตปหนิทเทส จ

๘. วิปยุตเตนสัมปยุตตปหนิทเทส

[๓๑๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย รูปชั้น ๔ ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๔ आयตนะ ธาตุ ที่
ประกอบได้

[๓๑๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย เวทนาชั้น ๔ สัญญาชั้น ๔
สังขารชั้น ๔ วิญญานชั้น ๔ ฯลฯ สรณธรรม อรณธรรม ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๔ आयตนะ ธาตุ
ที่ประกอบได้

วิปยุตเตนสัมปยุตตปหนิทเทส จ

๙. สัมปยุตเตนสัมปยุตตปหนิทเทส

[๓๑๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยเวทนาชั้น ๔ สัญญาชั้น ๔

สังขารชั้น ๓ ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๓ ธาตุ ๓ เทาไร? ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๑๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยวิญญาณชั้น ๓ มนายนะ

จักขุวิญญาณธาตุ ฯลฯ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ
ธรรมเหล่าใดประกอบ

ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑
ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๑๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสมุหยสัง มรรคสัง ธรรม
เหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น
๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๑๘] ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยมโนทริย ธรรมเหล่าใดประกอบ
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑
ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๑๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสุชินทริย ทุกชินทริย
โสมนัสสินทริย โทมนัสสินทริย ธรรมเหล่าใด
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๐] ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยอุปกชินทริย ธรรมเหล่าใด
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓
อายตนะ ๑

ธาตุ ๖ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสัททินทริย วิริยทริย
สตินทริย สมาธิทริย ปัญญินทริย อนัญญัตถัญญัสสามิตินทริย
อัญญินทริย อัญญาตาวินทริย อวิชชา สังขารเพราะอวิชชาเป็นปัจจัย

ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๒๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย วิญญาณเพราะสังขารเป็น

ปัจจัย ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วย

ชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ผัสสะเพราะสพายตนะ-

*เป็นปัจจัย ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบ

ได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๒๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย เวทนาเพราะผัสสะเป็นปัจจัย

ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ตัณหาเพราะเวทนาเป็น-

*ปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ ธรรมเหล่าใดประกอบ
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑
ธาตุ ๑

ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย โสกะ ทุกขะ โทมนัส

ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อุปายาส สติปัญฐาน

สัมมปปธาน ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น

ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ आयतนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อิทธิบาท ธรรมเหล่าใด
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๒
ประกอบ

ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๒๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ฌาน ธรรมเหล่าใด ประกอบ
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑
ธาตุ ๑

ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อัปปมัญญา อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ผัสสะ เจตนา มนสิการ
ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๓๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย เวทนา สัญญา ธรรมเหล่าใด
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓
อายตนะ ๑

ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย จิต ธรรมเหล่าใด ประกอบ
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓
ประกอบได้ด้วย

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อธิโมกข์ ธรรมเหล่าใด

ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓
อายตนะ ๑

ธาตุ ๒ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๕] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม
ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม อหุขมสุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านี้
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๑
ประกอบ

ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๖] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย สวิตกกสิการธรรม อวิตกก-
*วิจารณ์ตตธรรม ปีติสหคตธรรม ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยธรรม
เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง

[๓๓๗] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย สุขสหคตธรรม อุเปกขาสหคต-
*ธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบ
ได้ด้วยชั้น ๑ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๘] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย เหตุธรรม เหตุสเหตุกธรรม
เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรม
เหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น
๑

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๓๙] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย สเหตุกนเหตุธรรม เหตุ-
*สัมปยุตตเหตุธรรม นเหตุสเหตุกธรรม ธรรมเหล่านี้
ประกอบได้ด้วยธรรม

เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง

[๓๔๐] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย อาสวธรรม อาสวสาสวธรรม
อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วย
ชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๔๑] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วย อาสวสัมปยุตตโนอาสวธรรม

ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วย

ชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๔๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย สัญโญชนธรรม คณธรรม
โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม ปรามาสปรัมภณธรรม
ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๔๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย ปรามาสสัมปยุตตธรรม ธรรม
เหล่าใด ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น
๑

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๔๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย จิตตธรรม ธรรมเหล่าใด
ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓
ประกอบ

ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๔๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย เจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตต-
*ธรรม จิตตสังสัจจธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐาน-
*สทกธรรม จิตตสังสัจจสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบ
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑
ธาตุ ๗

[๓๔๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย อุปาทานธรรม กิเลสธรรม
กิเลสสังกิเลสสิกธรรม กิเลสสังกิลิณธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม
ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วย
ชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๔๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วย สงกิลิณโนกิเลสธรรม
กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสธรรม สวิตกกกรรม สวิจารณ์ธรรม สंपัตติกรรม
ปีติสหคตธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น

ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयतนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๔๘] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วย สุขสหคตธรรม อุปเพกขา-
*สหคตธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयतนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

สัมปยุตเตนสัมปยุตตปหนิทเทส จป

๑๐. วิปยุตเตนวิปยุตตปหนิทเทส

[๓๔๙] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วย รูปชั้น ๑ ธรรมเหล่านี้
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ

ธาตุ ๑ ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗
ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๐] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย เวทนาชั้น สัญญาชั้น
สังขารชั้น วิญญาณชั้น มนายตนะ ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย
ธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ
๑๐

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๑] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย จักขวายตนะ ฯลฯ
โณภูมัพพายตนะ จักขุธาตุ ฯลฯ โณภูมัพพธาตุ ธรรมเหล่านี้ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ
๑

ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๒] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย จักขุวิญญาณธาตุ ฯลฯ
มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ สมุหยสัจ มรรคสัจ ธรรมเหล่านี้ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย นิโรธสัจ จักขุนทรีย์ ฯลฯ
กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยธรรม
เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย มนินทรีย์ ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๕๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๕๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย อุpekขินทรีย์ ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๕๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญิน-
*ทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ อวิชา สงฆารเพราะอวิชาเป็นปัจจัย ธรรม
เหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วย

ขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง

[๓๕๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย วิญญาณเพราะสังขาร-
*เป็นปัจจัย ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย เวทนาเพราะผัสสะเป็น-
*ปัจจัย ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบ

ไม่ได้ด้วยขันธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑
ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๕๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย ตัณหาเพราะเวทนาเป็น-
*ปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ ธรรมเหล่าใด ประกอบ

ไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ กรรมบางอย่าง

[๓๖๐] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย รูปภพ กรรมเหล่านี้
ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น อายุตนะ อะไรๆ
ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๓

[๓๖๑] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย อสัณฺญาภพ เอกโวการภพ
ปริเทวะ กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ

๑

ธาตุ ๑ กรรมบางอย่าง

[๓๖๒] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย อรูปภพ เนวสัณฺญานา-
*สัณฺญาภพ จตฺตโวการภพ โสกะ ทุกข โทมนัส อุปายาส สติปัญฐาน
สัมมปปธาน อิทธิบาท ฌาน อัปปมัญญา อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗
อริยมรรคมีองค์ ๘ กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรม
เหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วย

อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ กรรมบางอย่าง

[๓๖๓] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย ผัสสะ เวทนา สัญญา
เจตนา จิต มนสิการ กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น
กรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ กรรมบางอย่าง

[๓๖๔] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย อธิโมกข์ กรรมเหล่านี้
ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑
กรรมบางอย่าง

[๓๖๕] กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วย กุศลธรรม อกุศลธรรม
กรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยกรรมเหล่านั้น กรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑ ธาตุ ๑

ธรรมบางอย่าง

[๓๖๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม
ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๖๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย อหุขมสุขเวทนา-
*สัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๖๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย วิปากธรรม ธรรมเหล่าใด
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๖๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย วิปากธัมมธรรม สังกิสิณฺฐ-
*สังกิเลสิกธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๗๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย เนววิปากนวิปากธัมม-
*ธรรม อนุปาทินนุपाทานิยธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรม
เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้
ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๓๗๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย อนุปาทินนानุपाทานิ-
*ธรรม อสังกิสิณฺฐาสังกิเลสิกธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรม
เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้
ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๗๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย สวิตักกสวิจารณ์ธรรม ธรรม

เหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๗๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วย อวิตกกถิการมัตตธรรม
ปีติสหคตธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๗๔] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอวิตกกถิการมัตตธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น อายตนะ
อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๓๗๕] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยสุขสหคตธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น

๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบาง
อย่าง

[๓๗๖] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอุปกขาสหคตธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น

๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบาง
อย่าง

[๓๗๗] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยทสสนปหาตัพพธรรม
ภาวนาปหาตัพพธรรม ทสสนปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหาตัพพ-
*เหตุกธรรม อาจยคามิธรรม อปจยคามิธรรม เสกขธรรม อเสกขธรรม
มหัคคตธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ

๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๗๘] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอัปปมาณธรรม ปณิต-
*ธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น

อายตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๗๙] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยปริตตารัมมณธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วย
ชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบาง

อย่าง

[๓๘๐] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยมหัคคตารัมมณธรรม
อัปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม มิจฉัตตนิยตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม
มัคคารัมมณธรรม มัคคเหตุกธรรม มัคคาธิบัติธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบ
ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๘๑] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอนุปบันนธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น อายตนะ
อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๓๘๒] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอดีตารัมมณธรรม อนาค-
*ตารัมมณธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่า
นั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๘๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยปัจจุบันนารัมมณธรรม
อัชฌัตตารัมมณธรรม พหิทธารัมมณธรรม อัชฌัตตพหิทธารัมมณธรรม
ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง

[๓๘๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยสนิหสสนสปปฎิฆธรรม

อนิหัสสนสัปปฏิฆธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรม

เหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๘๕] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยเหตุธรรม สเหตุกธรรม
เหตุสัมปยุตตธรรม เหตุสเหตุกธรรม สเหตุกนเหตุธรรม เหตุเหตุสัมป-
*ยุตตธรรม เหตุสัมปยุตตเหตุธรรม นเหตุสเหตุกธรรม ธรรมเหล่าใด
ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๓๘๖] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอัปปัจจยธรรม อสังขต-
*ธรรม สนิหัสสนธรรม สัปปฏิฆธรรม รูปีธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบ
ไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ
๑

ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๘๗] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยโลกุตตรธรรม ธรรม
เหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น ๑ आयตนะ
อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๘๘] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอาสวธรรม อาสวสัมป-
*ยุตตธรรม อาสวสาสวธรรม อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม อาสวสัมปยุตต-
*โนอาสวธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้น

ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖.

ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๘๙] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอนาสวธรรม อาสววิปป-
*ยุตตอนาสวธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่า

เหล่านั้นไม่มีชั้น ๑ आयตนะ อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๙๐] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยสัญญาอนุชนธรรม คันถธรรม

โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปราสาทธรรม ปราสาทสัมปยุตต-
*ธรรม ปราสาทปรัมมัญญธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านี้
นั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

ประกอบ

ไม่ได้ด้วย आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๙๑] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอปรามัญญธรรม ปราสาท-
*วิปปยุตตอปรามัญญธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรม

เหล่านั้นไม่มีชั้น आयตนะอะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วย ธาตุ
๖

[๓๙๒] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยสาร์म्मณธรรม จิตตธรรม
เจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตตธรรม จิตตสังสังญธรรม จิตตสังสังญสมุ-
*ฐานธรรม จิตตสังสังญสมุฐานสหกธรรม จิตตสังสังญสมุฐานานุปริ-
*วัตติธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประ-

*กอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วย आयตนะ
๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๙๓] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอนารัมมณธรรม จิตตวิปป-
*ยุตตธรรม จิตตวิสังสังญธรรม อุปาทาธรรม ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่
ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑
ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๙๔] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอนุปาทินนธรรม ธรรม
เหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น आयตนะ
อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๕

[๓๙๕] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอุปาทานธรรม กิเลสธรรม
สังกิลิฏฐธรรม กิเลสสัมปยุตตธรรม กิเลสสังกิลิสิกธรรม กิเลสสัง-
*กิลิฏฐธรรม สังกิลิฏฐโนกิเลสธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม กิเลสสัมป-
*ยุตตโนกิเลสธรรม ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านี้

นั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๙๖] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอสังกิเลสสิกขธรรม กิเลส-
*วิปปยุตตธรรม อสังกิเลสสิกขธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรม
เหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น आयตนะอะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบ
ไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๓๙๗] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยทสสนปหาตัพพธรรม
ภวานาปหาตัพพธรรม ทสสนปหาตัพพเหตุกธรรม ภวานาปหาตัพพ-
เหตุกธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้น
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖
ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ

๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๓๙๘] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยสวิตกกกรรม สวิจารณ์ธรรม
ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรม
บางอย่าง

[๓๙๙] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอวิตกกกรรม อวิจารณ์ธรรม
ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น
อายตนะ

อะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๔๐๐] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยสปปิตติกกรรม ปิตติสหคตธรรม
ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น
ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๔๐๑] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยสุขสหคตธรรม ธรรมเหล่า
ใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น

๑

อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบาง

อย่าง

[๔๐๒] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยอุปกาสหคตธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น

ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น

๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๐๓] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยนกามาวจรกรรม อปรียา-

*ป็นนธรรม อนุตตรธรรม ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นไม่มีชั้น आयตนะอะไรๆ ที่ประกอบไม่ได้ ประกอบไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๔๐๔] ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยรูปาวจรธรรม อรูปาวจร-

*ธรรม นิยานิกธรรม นียตธรรม สรณธรรม ธรรมเหล่าใดประกอบไม่ได้ด้วยธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เทาไร? ธรรมเหล่านั้นประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

วิปยุตเตนวิปยุตตปหนิทเทส จบ

๑๑ สังคหิตেনสัมปยุตตวิปยุตตปหนิทเทส

[๔๐๕] ธรรมเหล่าใดสงเคราะห์ได้ด้วยสมุทยสัจจ มรรคสัจจ โดย

ชั้นสังคหะ आयตनสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น आयตนะธาตุ

เทาไร? ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เทาไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๐๖] ธรรมเหล่าใดสงเคราะห์ได้ด้วยอิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์

โดยชั้นสังคหะ आयตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เทาไร? ไม่มีชั้น आयตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้ ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เทาไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๐๗] ธรรมเหล่าใดสงเคราะห์ได้ด้วยสุชินทรีย์ ทุกชินทรีย์

โสมนัสสินทริย์ โทมนัสสินทริย์ โดยชั้นธสังคะ อายตนสังคะ ธาตุสังคะ
ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วย
อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ
เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วย

อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๐๘] ธรรมเหล่าใดสังเคราะห์ได้ด้วยอุปกนิทริย์ โดยชั้นธสัง-
*คะ อายตนสังคะ ธาตุสังคะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓
อายตนะ ๑ ธาตุ ๒ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๔๐๙] ธรรมเหล่าใดสังเคราะห์ได้ด้วยสีหนิทริย์ วิริยนิทริย์
สตินทริย์ สมาธิทริย์ ปัญญินทริย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทริย์
อัญญินทริย์ อัญญาตาวินทริย์ อวิชชา สังขารเพราะอวิชชาเป็นปัจจัย
ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ตัณหาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย
อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ โดยชั้นธสังคะ อายตนสังคะ
ธาตุสังคะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗
ประกอบได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง
ประกอบไม่ได้ด้วย

ชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๑๐] ธรรมเหล่าใดสังเคราะห์ได้ด้วยปริเทวะ โดยชั้นธสังคะ
อายตนสังคะ ธาตุสังคะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้ ประกอบไม่ได้ด้วย
ชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑
ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๑๑] ธรรมเหล่าใดสังเคราะห์ได้ด้วยโสกะ ทุกข โทมนัส โดย
ชั้นธสังคะ อายตนสังคะ ธาตุสังคะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง.
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น์ ๑
อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๔๑๒] ธรรมเหล่านี้สงเคราะห์ได้ด้วยอุปายาส สติปัญญา สัมมป-
*ธาน อัมมัญญา อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรค
มีองค์ ๘ ผัสสะ เจตนา อธิโมกข์ มนสิการ เหตุธรรม เหตุสเหตุ-
*ธรรม เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม อาสวธรรม อาสวสาสวธรรม อาสว-
*อาสวสัมปยุตตธรรม สัญโญชนธรรม คันถธรรม โอฆธรรม โยคธรรม
นิวรณ์ธรรม ปราสาทธรรม อุปาทานธรรม กิเลสธรรม กิเลสสัง-
*กิเลสสิกธรรม กิเลสสังกิลิฏฐธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม โดย
ชั้น์สังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น์
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้นประกอบด้วยชั้น์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ
๗

ประกอบได้ด้วยชั้น์ ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้
ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น์ ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

สังคหิตนสัมปยุตตวิปปยุตตปทนิทเทส จบ

๑๒. สัมปยุตเตนสังคหิตาสังคหิตปทนิทเทส

[๔๑๓] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยเวทนาชั้น์ สัญญาชั้น์
สังขารชั้น์ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๓ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘.
สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๒ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๐

[๔๑๔] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยวิญญาณชั้น์ มนายนะ
จักขุวิญญาณธาตุ ฯลฯ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์
อายตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น์ ๒ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๑๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสมุทยสัง มัคคสัง ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๑๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยมนินทรีย์ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๑๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสุชินทรีย์ ทุกชินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๑๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอุpekชินทรีย์ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๒ ธาตุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑

[๔๑๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสัทินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ อวิชชา สังขารเพราะอวิชชาเป็นปัจจัย ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๒๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยวิญญาณเพราะสังขารเป็นปัจจัย ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๒๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๐

[๔๒๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยเวทนาเพราะผัสสะเป็น
ปัจจัย ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุ ๒ ชาติ ๘.
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๒ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒
อายุ ๑๐ ชาติ ๑๐

[๔๒๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยตัณหาเพราะเวทนาเป็น
ปัจจัย อุปาทานเพราะตัณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๒ ชาติ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๔๒๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยโสกะ ทุกข์ โทมนัส ธรรม
เหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย
ชั้น อายุ ๒ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุ ๑๐
ชาติ ๑๖

[๔๒๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอุปายาส สติปัญฐาน
สัมมปปธาน ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๒ ชาติ ๒.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๒ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
๑

อายุ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๔๒๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอิทธิบาท ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุ ๑ ชาติ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุ ๒ ชาติ

เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุ ๑๑ ชาติ ๑๗

[๔๒๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยฌาน ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๓ อายุ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๒ ชาติ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๔๒๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอัปปมัญญา อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วย
ชั้น ๔ อายุ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๒ ชาติ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๒๙] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยผัสสะ เจตนา มนสิการ
ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘.

สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๐

[๔๓๐] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยเวทนา สัญญา ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๓๑] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วย จิต ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๓๒] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยอริโมกข์ ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๔๓๓] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยสุขเวทนาสัมปยุตตธรรม
ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม อหุขมสุขเวทนาสัมปยุตตธรรม สวิตกกส-
*วิจารณ์ธรรม อวิตกกวิจารณ์ตตธรรม ปีติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม
อุpekขาสหคตธรรม ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑
ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๓๔] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยเหตุธรรม เหตุสเหตุกธรรม
เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒
ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๓๕] ธรรมเหล่านี้ประกอบได้ด้วยสเหตุกนเหตุธรรม เหตุ
สัมปยุตตนเหตุธรรม นเหตุสเหตุกธรรม ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๓๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอาสวธรรม อาสวสาสวธรรม
อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ
๒

ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๓๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอาสวสัมปยุตตโนอาสวธรรม
ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑ สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑
ธาตุ ๑๗

[๔๓๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยสัญญาอนุธรรม คณธรรม
โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม ปรามาสปรัมภณ-
*ธรรม ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.
สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑
อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๓๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยปรามาสสัมปยุตตธรรม ธรรม
เหล่านั้นสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ
๑๗

[๔๔๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยจิตตธรรม ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วย ชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๒ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

[๔๔๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยเจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตต-
*ธรรม จิตตสังสัณฺฐานธรรม จิตตสังสัณฺฐานสมุฏฐานธรรม จิตตสังสัณฺฐานสมุ-
*ฐานสหุกรรม จิตตสังสัณฺฐานสมุฏฐานานุปวัตติกรรม ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายุตนะ

ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑

[๔๔๒] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยอุปาทานธรรม กิเลสธรรม
กิเลสสังกิลิสิกธรรม กิเลสสังกิลิณฐธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม
ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.

สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๖

[๔๔๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยสังกิลิณฐโนกิเลสธรรม
กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสธรรม สวิตกกกรรม สวิจารณ์ธรรม สंपิตติกรรม
ปิตติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม อุปেকขาสหคตธรรม ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?

ธรรมเหล่านั้นสงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗

สัมปยุตเตนสังคหิตาสังคหิตปทนิทเทส จบ

๑๓. อสังคหิตนสัมปยุตตวิปยุตตปทนิทเทส

[๔๔๔] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปชั้น โดยชั้นสังคหะ
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น อายุตนะ
ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?

ประกอบไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วย อายุตนะ ๑ ธาตุ ๑
ธรรมบางอย่าง

[๔๔๕] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธัมมายตนะ ธรรมธาตุ
อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ นามรูปเพราะวิญญานเป็นปัจจัย
อสังขญาภพ เอกโวการภพ ขาติ ขรา มรณะ โดยชั้นสังคหะ
อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ อายุตนะ

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ์ ๑ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?
ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ์ ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐
ประกอบไม่ได้ด้วยอายุตนะ ๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๔๖] ธรรมเหล่านี้ใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอรุณภาพ เนวสัญญานา-
*สัญญายภาพ จตุโวการภาพ อิทธิบาท โดยขันธสังคหะ อายุตนะสังคหะ
ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยขันธ์ อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มี
ขันธ์ อายุตนะ ธาตุที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ์ อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร?

ประกอบไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วย อายุตนะ
๑

ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๔๗] ธรรมเหล่านี้ใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยกุศลธรรม อกุศลธรรม
สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม อทุกขมสุขเวทนา-
*สัมปยุตตธรรม วิปากธรรม วิปากธัมมธรรม อนุปาทินนानุปาทานียธรรม
สังกิลิณฐสังกิลิสิกธรรม อสังกิลิณฐาสังกิลิสิกธรรม สวิตักกสวิจารณ์ธรรม
อวิตักกวิจารณ์ธรรม ปิติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม

อุเปกขาสหคตธรรม

ทัสสนปหาตัพพธรรม ภาวนาปหาตัพพธรรม ทัสสนปหาตัพพเหตุกธรรม
ภาวนาปหาตัพพเหตุกธรรม อาจยคามิธรรม อปจยคามิธรรม เสกขธรรม
อเสกขธรรม มหัคคตธรรม อปปมาณธรรม ปริตตารัมมณธรรม มหัคคตา-
*รัมมณธรรม อปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม ปณิตธรรม มิจฉัตต-
*นียตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม มัคคารัมมณธรรม มัคคเหตุกธรรม
มัคคาธิปัตติธรรม อตีตารัมมณธรรม อนาคตารัมมณธรรม ปัจจุบันนา-
*รัมมณธรรม อัชฌัตตารัมมณธรรม พหิทธารัมมณธรรม อัชฌัตตพหิท-
*ธารัมมณธรรม สเหตุกธรรม เหตุสัมปยุตตธรรม สเหตุกนเหตุกธรรม
เหตุสัมปยุตตนเหตุกธรรม นเหตุสเหตุกธรรม โดยขันธสังคหะ อายุตนะ-
*สังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยขันธ์ อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร?

ไม่มีชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ ที่ประกอบได้. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๓ ธาตุ

เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วย อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๔๘] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปธรรม โดยชั้นสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้นประกอบได้ด้วยชั้น ๓ ประกอบได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ

ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๔๙] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอรูปธรรม โลกุตตรธรรม อนาสวธรรม อาสวสัมปยุตตธรรม อาสวสัมปยุตตโนอาสวธรรม อาสว-
*วิปยุตตอนาสวธรรม อสัญญานิยมธรรม อคั่นถนียมธรรม อโนมถนียมธรรม
อโยคถนียมธรรม อนิวถนียมธรรม อปรามัญญถนียมธรรม ปรามาสสัมปยุตตธรรม
ปรามาสวิปยุตตอปรามัญญถนียมธรรม สารัมมถนียมธรรม โดยชั้นสังคหะ
อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น อายตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ๓ ธาตุ ที่ประกอบได้.
ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น

อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗
ประกอบ

ไม่ได้ด้วย อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๕๐] ธรรมเหล่านี้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอนารัมมถนียมธรรม โนจิตต-
*ธรรม จิตตวิปยุตตธรรม จิตตวิสังกถถนียมธรรม จิตตสมุทถนียมธรรม
จิตตสหถนียมธรรม จิตตานุปริวัตถนียมธรรม พาหิรถนียมธรรม อุปาทาถนียมธรรม โดย
ชั้นสังคหะ อายตนะสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น
ประกอบได้ด้วยชั้น

อายตนะ ๓ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วยชั้น ๓ ประกอบได้
ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง. ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ
ธาตุ

เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐ ประกอบไม่ได้

ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

[๔๕๑] ธรรมเหล่านี้ใด สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอนุปาทานิยธรรม

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานธรรม อุปาทาน-

*วิปยุตตอนุปาทานิยธรรม อสังกิเลสสิกธรรม อสังกิเลฏฐธรรม กิเลส-

*สัมปยุตตธรรม สังกิเลฏฐโนกิเลสธรรม กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสธรรม

กิเลสวิปยุตตอสังกิเลสสิกธรรม ทสสนปหาตัพพธรรม ภาวนาปหาตัพพ-

*ธรรม ทสสนปหาตัพพเหตุกธรรม ภาวนาปหาตัพพเหตุกธรรม สวิตักก-

*ธรรม สวิจารณ์ธรรม สंपิตติกธรรม ปิติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม

อุpekขาสหคตธรรม นกามาวจรธรรม รูปาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม

อปริยาป็นนธรรม นิยานิกธรรม นียตธรรม อนุตตรธรรม สรณธรรม

โดยชั้นธสังคหะ อายตนสังคหะ ธาตุสังคหะ ธรรมเหล่านั้น ประกอบได้ด้วย

ชั้นธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้นธ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้.

ประกอบ

ไม่ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ประกอบไม่ได้ด้วยชั้นธ ๔ อายตนะ

๑

ธาตุ ๗ ประกอบไม่ได้ด้วยอายตนะ ๑ ธาตุ ๑ ธรรมบางอย่าง

อสังคหิตนสัมปยุตตวิปยุตตปหนิทเทส จป

๑๔. วิปยุตตเตนสังคหิตาสังคหิตปหนิทเทส

[๔๕๒] ธรรมเหล่านี้ใด ประกอบไม่ได้ด้วยรูปชั้นธ ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้นธ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นธ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๕๓] ธรรมเหล่านี้ใด ประกอบไม่ได้ด้วยเวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ

สังขารชั้นธ วิญญานชั้นธ มนายนะ มนินทริย ธรรมเหล่านั้น ยกเว้น

อสังขตะออกจากชั้นธ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้นธ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นธ อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้นธ

๔

อายตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๔๕๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยจักขวายตนะ ฯลฯ

โณภูฏัพพายตนะ จักขุธาตุ ฯลฯ โณภูฏัพพธาตุ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เทาไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๕๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยจักขุวิญญาณธาตุ โส-

*วิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ

กายวิญญาณธาตุ

มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เทาไร? ไม่มีชั้น อายตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๔๕๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยทุกขสัจ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เทาไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๕๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยสมุทยสัจ มัคคสัจ ธรรม เหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เทาไร? ไม่มีชั้น อายตนะ

ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๕๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยนิโรธสัจ จักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เทาไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๕๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยมโนินทรีย์ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๔๖๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยสุชินทรีย์ ทุกชินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๖๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบได้ด้วยอุpekชินทรีย์ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๓.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๔๖๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยสัทนินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ อวิชา สงฆารเพราะอวิชาเป็นปัจจัย ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒

ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๖๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยวิญญาณเพราะสังฆาร-
*เป็นปัจจัย ผัสสะเพราะสพายตนะเป็นปัจจัย เวทนาเพราะผัสสะเป็น-
*ปัจจัย ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑

อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๔๖๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยตณหาเพราะเวทนาเป็น-
*ปัจจัย อุปาทานเพราะตณหาเป็นปัจจัย กรรมภพ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้น อสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๖๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอุปปัตติภพ สัญญาภพ ปัญจโวการภพ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕

[๔๖๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยกามภพ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๕. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๓

[๔๖๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยรูปภพ อสัญญาภพ เอกโวการภพ ปริเทวะ ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๖๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอรุภพ เนวสัญญานา สัญญาภพ จตโวการภพ โสกะ ทุกข โทมนัส อุปายาส สติปัญฐาน สัมมปปธาน อิทธิบาท ฌาน อัปปมัญญา อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๖๙] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต มนสิการ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๔๗๐] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอวิโมกข์ ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น आयตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๔๗๑] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยกุศลธรรม อกุศลธรรม สุขเวทนาสัมปยุตตธรรม ทุกขเวทนาสัมปยุตตธรรม ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น ๕ สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๗๒] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอัพยากตธรรม ธรรม เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๗๓] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอหุขมสุขเวทนาสัม-
*ปยุตตธรรม วิปากธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๔๗๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยวิปากัมมธรรม สังกิเลฏฐ-
*สังกิเลสิกธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์
ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ
ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๗๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยเนววิปากนวิปากัมม-
*ธรรม อนุปาทินอนุปาทานิยธรรม อนุปาทินนอนุปาทานิยธรรม อสัง-
*กิเลฏฐาสังกิเลสิกธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ
๒

ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๗๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอนุปาทินอนุปาทานิยธรรม
ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ
๑๐

ธาตุ ๑๕

[๔๗๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอสังกิเลฏฐสังกิเลสิก-

*ธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒.

สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ

๑๐

ธาตุ ๑๖

[๔๗๘] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสวิตกกังขาธรรม

ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕

อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?

ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๑

[๔๗๙] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอวิตกกังขาธรรม

ปีติสหคตธรรม สุขสหคตธรรม ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๘๐] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอวิตกกังขาธรรม ธรรม

เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐

ธาตุ ๑๕

[๔๘๑] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอุปเพกขาสหคตธรรม ธรรม

เหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ

๑๒

ธาตุ ๑๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น

อายตนะ

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๔๘๒] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยทสสนปหัตถัพพธรรม

ภวานาปหัตถัพพธรรม ทสสนปหัตถัพพเหตุกธรรม

ภวานาปหัตถัพพเหตุก-

*ธรรม อัจฉริยธรรม อปจยคามิธรรม เสกขธรรม อเสกขธรรม

มหัคคตธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น

สงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๘๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบได้ด้วยเนวทิสันนภาวนาปหัตตัพพ-

*ธรรม เนวทิสันนภาวนาปหัตตัพพเหตุกธรรม เนวัจยคามินา-

*ปจยคามิธรรม เนวเสกขานาเสกขธรรม ปริตตธรรม ธรรมเหล่านั้น

สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๘๔] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอัปปมาณธรรม ปณิต-

*ธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น

๑

อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๘๕] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยปริตตารัมมณธรรม ธรรม

เหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ

๑๒

ธาตุ ๑๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น

อายุตนะ

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๔๘๖] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยมหัคคตารัมมณธรรม

อัปปมาณารัมมณธรรม หีนธรรม มิจฉัตตนิยตธรรม สัมมัตตนิยตธรรม

มัคคารัมมณธรรม มัคคเหตุกธรรม มัคคาธิบัติธรรม ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ

๑๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ

อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๘๗] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยมัชฌิมธรรม อนิยตธรรม

ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.

สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐

ธาตุ ๑๖

[๔๘๘] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอุปบันนธรรม อนุปบันน-
*ธรรม อุปปาทีธรรม อดีตธรรม อนาคตธรรม ปัจจุบันธรรม
อัมมัตตธรรม พหิททาธรรม สนิหัสสนสัปปฏิฆธรรม อนิหัสสนสัปปฏิฆ-
*ธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘.

สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ

๑๐

ธาตุ ๑๐

[๔๘๙] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอดีตารัมมณธรรม
อนาคตารัมมณธรรม อัมมัตตารัมมณธรรม พหิทตารัมมณธรรม ธรรม
เหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ

๑๒

ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น
อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๙๐] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยปัจจุปปันนารัมมณธรรม
อัมมัตตพหิทตารัมมณธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น आयตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๖

[๔๙๑] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยเหตุธรรม สเหตุกธรรม

เหตุสัมปยุตตธรรม เหตุสเหตุกธรรม สเหตุกนเหตุธรรม เหตุเหตุ-

*สัมปยุตตธรรม เหตุสัมปยุตตนเหตุธรรม นเหตุสเหตุกธรรม

ธรรมเหล่านั้น

ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ

๑๘.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น आयตนะ ธาตุ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๙๒] ธรรมเหล่านี้ประกอบไม่ได้ด้วยอเหตุกธรรม เหตุ-

*วิปปยุตตธรรม นเหตุอเหตุกธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น

๔

อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๙๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอัปปัจจัยธรรม อสังขต-
*ธรรม สนิทสนนธรรม สัมปฏิจจธรรม รูปีธรรม โลกุตตรธรรม ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๐

[๔๙๔] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยโลกียธรรม ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น
อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๔๙๕] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอาสวธรรม อาสวสัม-
*ปยุตตธรรม อาสวสาสวธรรม อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม อาสววิปยุตต-
*โนอาสวธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ
เท่าไร? ไม่มีชั้น อายตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๙๖] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสาสวธรรม อาสว-
*วิปยุตตธรรม สาสวโนอาสวธรรม อาสววิปยุตตสาสวธรรม ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐
ธาตุ ๑๖

[๔๙๗] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอนาสวธรรม อาสว-
*วิปยุตตอนาสวธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายตนะ
๒

ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้
ด้วยชั้น ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๔๙๘] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสัญญาญชนธรรม คันถธรรม
โอฆธรรม โยคธรรม นีวรณธรรม ปรามาสธรรม ปรามาสสัมปยุตตธรรม
ปรามาสปรัมภัญญธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์

ได้ด้วยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๔๙๙] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยปรมัตถธรรม ปราสาท-
*วิปยุตตธรรม ปรมัตถโนปราสาทธรรม ปราสาทวิปยุตตปรมัตถ-
*ธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒.

สงเคราะห์

ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ

๑๐

ธาตุ ๑๖

[๕๐๐] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยปรมัตถธรรม ปราสาท-
*วิปยุตตอปรมัตถธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔

อายุตนะ ๒

ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๐

[๕๐๑] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสารัมมณธรรม จิตตธรรม
เจตสิกธรรม จิตตสัมปยุตตธรรม จิตตสังสังขธรรม จิตตสังสังข-
*สมุฏฐานธรรม จิตตสังสังขสมุฏฐานสหกธรรม จิตตสังสังขสมุฏฐานาน-
*ปริวัติธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น

สงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ
เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๑ ธาตุ ๗

[๕๐๒] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอนารัมมณธรรม จิตต-
*วิปยุตตธรรม จิตตวิสังสังขธรรม อุปาทาธรรม อนุปาทินนธรรม
ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๘. สงเคราะห์
ไม่ได้ด้วยชั้น อายุตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุตนะ

๑๐

ธาตุ ๑๐

[๕๐๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอุปาทินนธรรม ธรรม
เหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๕

[๕๐๔] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอุปาทานธรรม กิเลส-
*ธรรม สังกิลิณธรรม กิเลสสัมปยุตตธรรม กิเลสสังกิลิณธรรม กิเลส-
*สังกิลิณธรรม สังกิลิณโนกิเลสธรรม กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม กิเลส-
*สัมปยุตตโนกิเลสธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น
สงเคราะห์

ได้ด้วยชั้น ๕ อายุ ๑๒ ชาติ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๒ ชาติ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุ ๑๒ ชาติ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๕๐๕] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยสังกิลิณธรรม อสัง-
*กิลิณธรรม กิเลสวิปยุตตธรรม สังกิลิณโนกิเลสธรรม กิเลสวิปยุตต-
*สังกิลิณธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ อายุ ๒ ชาติ ๒.

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑

อายุ ๑๐ ชาติ ๑๖

[๕๐๖] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยอสังกิลิณธรรม กิเลส-
*วิปยุตตอสังกิลิณธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔
อายุ ๒

ชาติ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร?
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๐

[๕๐๗] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยทสสนปหัตถัพพธรรม
ภวานาปหัตถัพพธรรม ทสสนปหัตถัพพเหตุกธรรม
ภวานาปหัตถัพพเหตุก-

*ธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕

อายุ ๑๒ ชาติ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๒ ชาติ เท่าไร?
ไม่มีชั้น อายุ ๑๒ ชาติ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๕๐๘] ธรรมเหล่าใด ประกอบไม่ได้ด้วยนทสสนปหัตถัพพธรรม

นภานาปหาตัพพธรรม นทิสสนปหาตัพพเหตุกธรรม นภานา-

*ปหาตัพพเหตุกธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयतนะ ๒

ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๕๐๙] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสวิตักกธรรม สวิจารธรรม

ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕

อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?

ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ

๑

[๕๑๐] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยสปปิตักกธรรม ปีติสหคต-

*ธรรม สุขสหคตธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น

สงเคราะห์

ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ

ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๕๑๑] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยอุปกขาสหคตธรรม ธรรม

เหล่านั้น ยกเว้นอสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ आयตนะ

๑๒

ธาตุ ๑๓. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? ไม่มีชั้น

อายตนะ อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้ สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยธาตุ ๕

[๕๑๒] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยกามาวจรธรรม ปริยา-

*ป็นนธรรม สอตุตตรธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔ आयตนะ

๒

ธาตุ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้

ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖

[๕๑๓] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยนกามาวจรธรรม อปริยา-

*ป็นนธรรม อนุตตรธรรม ธรรมเหล่านั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๔

อายตนะ ๒

ธาตุ ๘. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ आयตนะ ธาตุ เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วย

ชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๐

[๕๑๔] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยรูปาวจรธรรม อรูปาวจร-
*ธรรม นิยานิกธรรม นียตธรรม สรณธรรม ธรรมเหล่านั้น ยกเว้น
อสังขตะออกจากชั้น สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น ๕ อายุ ๑๒ ชาติ ๑๘.
สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร? ไม่มีชั้น อายุ ๑๐ ชาติ
อะไรๆ ที่สงเคราะห์ไม่ได้

[๕๑๕] ธรรมเหล่านี้ ประกอบไม่ได้ด้วยรูปาวจรธรรม นอรูปา-
*วจรธรรม อนิยานิกธรรม อนียตธรรม อสรณธรรม ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๐ ชาติ เท่าไร? ธรรมเหล่านั้น
สงเคราะห์ได้ด้วย

ชั้น ๔ อายุ ๒ ชาติ ๒. สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น อายุ ๑๐ ชาติ
เท่าไร?

สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชั้น ๑ อายุ ๑๐ ชาติ ๑๖

สรุปข้อธรรมดังกล่าวมาแล้ว

อัมมายุ ๑๐ อัมมชาติ ๑๐ ชีวิตินทรีย์ นามรูป สฬายตนะ ชาติ
ขรา และมรณะ ไม่ได้ ๒ ติกะ

ในหมวดแรก ได้ธรรม ๗ และ ๑๐ ในหมวดถัดมาได้ธรรม ๑๔
ในหมวดสุดท้าย ได้ธรรม ๖

ธรรม ๔๗ เหล่านี้ ดังพรรณนามาจะนี้ ย่อมได้โดยสมุจเฉท และ
โดยโมฆปุจฉะ ฉะนั้นแล

วิปยุตเตนสังคหิตาสังคหิตปหนิทเทส จ

ธาตุกถาปกรณं จปบริบูรณ์

อุทเทสวาร

[๑] บัญญัติ ๖ คือ

๑. ชั้นบัญญัติ

๒. อายุตบัญญัติ

๓. ชาติบัญญัติ

๔. สัจจบัญญัติ

๕. อินทรีย์บัญญัติ

๖. ปุคคลบัญญัติ

๑. ชั้นธบัญญัติ

[๒] การบัญญัติธรรมที่เป็นหมวดหมู่กันว่า ชั้นธ มีเท่าไร ธรรมที่เป็นหมวดหมู่กันมี ๕ คือ

๑. รูปชั้นธ
๒. เวทนาชั้นธ
๓. สัญญาชั้นธ
๔. สังขารชั้นธ
๕. วิญญาณชั้นธ

การบัญญัติธรรมที่เป็นหมวดหมู่กันว่า ชั้นธ ก็มี ๕ ตามจำนวนหมวดธรรมเหล่านี้

๒. อายตनบัญญัติ

[๓] การบัญญัติธรรมอันเป็นบ่อเกิดว่า อายตนะ มีเท่าไร ธรรมอันเป็นบ่อเกิดมี ๑๒ คือ

๑. จักขวายตนะ
๒. รูปายตนะ
๓. โสทายตนะ
๔. สัททายตนะ
๕. ฆานายตนะ
๖. คันธายตนะ
๗. ชิวหายตนะ
๘. รสายตนะ
๙. กายายตนะ
๑๐. โผฏฐัพพายตนะ
๑๑. มนายตนะ
๑๒. รัมมายตนะ

การบัญญัติธรรมที่เป็นบ่อเกิดว่า อายตนะ ก็มี ๑๒ ตามจำนวนธรรมเหล่านี้

๓. ธาตุบัญญัติ

[๔] การบัญญัติธรรมที่ทรงตัวอยู่ว่า ธาตุ มีเท่าไร ธรรมที่ทรงตัวอยู่มี

๑๘ คือ

๑. จักขุธาตุ
๒. รูปธาตุ
๓. จักขุวิญญาณธาตุ
๔. โสตรธาตุ
๕. สัทธาธาตุ
๖. โสตวิญญาณธาตุ
๗. ฆานธาตุ
๘. คันธธาตุ
๙. ฆานวิญญาณธาตุ
๑๐. ชิวหาธาตุ
๑๑. รสธาตุ
๑๒. ชิวหาวิญญาณธาตุ
๑๓. กายธาตุ
๑๔. โผฏฐัพพธาตุ
๑๕. กายวิญญาณธาตุ
๑๖. มโนธาตุ
๑๗. ธัมมธาตุ
๑๘. มโนวิญญาณธาตุ

การบัญญัติธรรมที่ทรงตัวอยู่ว่า ธาตุ ก็มี ๑๘ ตามจำนวนธรรมเหล่านี้

๔. สัจจบัญญัติ

[๕] การบัญญัติธรรมที่เป็นของจริงว่า สัจจะ มีเท่าไร ธรรมที่เป็นของจริง มี ๔ คือ

๑. ทุกขสัจจะ
๒. สมุทยสัจจะ
๓. นิโรธสัจจะ
๔. มัคคสัจจะ

การบัญญัติธรรมที่เป็นของจริงว่า สัจจะ ก็มี ๔ ตามจำนวนธรรมเหล่านี้

๕. อินทริยบัญญัติ

[๖] การบัญญัติธรรมที่เป็นใหญ่ว่า อินทรีย์ มีเท่าไร ธรรมที่เป็นใหญ่ มี ๒๒ คือ

๑. จักขุอินทรีย์
๒. โสตอินทรีย์
๓. ฆานินอินทรีย์
๔. ชิวหินอินทรีย์
๕. กายินอินทรีย์
๖. มนินอินทรีย์
๗. อิตถินอินทรีย์
๘. ปุริสอินทรีย์
๙. ชีวิตินอินทรีย์
๑๐. สุขินอินทรีย์
๑๑. ทุกชินอินทรีย์
๑๒. โสมนัสสินอินทรีย์
๑๓. โทมนัสสินอินทรีย์
๑๔. อุpekชินอินทรีย์
๑๕. สัทธินอินทรีย์
๑๖. วิริยอินทรีย์
๑๗. สตินอินทรีย์
๑๘. สมาธิอินทรีย์
๑๙. ปัญญินอินทรีย์
๒๐. อนัญญุตัญญัสสามิตินอินทรีย์
๒๑. อัญญินอินทรีย์
๒๒. อัญญาตาวินอินทรีย์

การบัญญัติธรรมที่เป็นใหญ่ว่า อินทรีย์ ก็มี ๒๒
ตามจำนวนธรรมเหล่านี้

๖. บุคคลบัญญัติ

การบัญญัติจำพวกบุคคลของบุคคลทั้งหลาย มีเท่าไร

เอกกมาติกา

(บุคคล ๑ จำพวก)

[๗] บุคคลผู้พ้นแล้วในสมัย

บุคคลผู้มีใจพ้นแล้วในสมัย

บุคคลผู้มีธรรมกำเริบ

บุคคลผู้มีธรรมไม่กำเริบ

บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม

บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม

บุคคลผู้ควรโดยเจตนา

บุคคลผู้ควรโดยตามรักษา

บุคคลผู้ที่เป็นปุถุชน

โคตรภูบุคคล

บุคคลผู้งดเว้นเพราะกลัว

บุคคลผู้มีใจผู้งดเว้นเพราะกลัว

บุคคลผู้ควรแก่การบรรลุมรรคผล

บุคคลผู้ไม่ควรแก่การบรรลุมรรคผล

บุคคลผู้เที่ยงแล้ว

บุคคลผู้ไม่เที่ยง

บุคคลผู้ปฏิบัติ

บุคคลผู้ตั้งอยู่แล้วในผล

บุคคลผู้ชื่อว่า สมสัสซี

บุคคลผู้ชื่อว่า ฐิตกัปปี

บุคคลผู้เป็นอริยะ

บุคคลผู้ไม่เป็นอริยะ

บุคคลผู้เป็นเสกขะ

บุคคลผู้เป็นอเสกขะ

บุคคลผู้เป็นเสกขะก็มีใจ ผู้เป็นอเสกขะก็มีใจ

บุคคลผู้มีวิชา ๓

บุคคลผู้มีอภิญญา ๖

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระปัจเจกพุทธเจ้า

บุคคลผู้ชื่อว่า อุกโตภาควิมุต

บุคคลผู้ชื่อว่า ปัญญาวิมุต
บุคคลผู้ชื่อว่า กายสักขี
บุคคลผู้ชื่อว่า ทิณฐิปัตตะ
บุคคลผู้ชื่อว่า สัทธาวิมุต
บุคคลผู้ชื่อว่า อัมมานุสारी
บุคคลผู้ชื่อว่า สัทธานุสारी
บุคคลผู้ชื่อว่า สัตตักขัตตูปรมะ
บุคคลผู้ชื่อว่า โกลังโกละ
บุคคลผู้ชื่อว่า เอกพีชี
บุคคลผู้ชื่อว่า สกहाคามี
บุคคลผู้ชื่อว่า อนาคามี
บุคคลผู้ชื่อว่า อันตราปรินิพพายี
บุคคลผู้ชื่อว่า อุปหัจจปรินิพพายี
บุคคลผู้ชื่อว่า อสังขารปรินิพพายี
บุคคลผู้ชื่อว่า สสังขารปรินิพพายี
บุคคลผู้ชื่อว่า อุทธังโสโตกนิณฐคามี
บุคคลผู้ชื่อว่า โสดาบัน
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล
บุคคลผู้ชื่อว่า สกहाคามี
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งสกहाคามิผล
บุคคลผู้ชื่อว่า อนาคามี
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล
บุคคลผู้ชื่อว่า อรหันต์
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งอรหัตผล

เอกกมาติกา จบ

ทุกมาติกา

[๘] บุคคล ๒ จำพวก

บุคคลผู้มักโกรธ

บุคคลผู้ผูกโกรธ

บุคคลผู้ลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น

บุคคลผู้ดีเสมอผู้อื่น
บุคคลผู้มีความริษยา
บุคคลผู้มีความตระหนี่
บุคคลผู้โง่เขลา
บุคคลผู้มีมารยา
บุคคลผู้ไม่มีหิริ
บุคคลผู้ไม่มีโอตตปปะ
บุคคลผู้ว่ายาก
บุคคลผู้มีมิตรชั่ว
บุคคลผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย
บุคคลผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ
บุคคลผู้มีสติหลง
บุคคลผู้ไม่มีสัมปชัญญะ
บุคคลผู้มีศีลวิบัติ
บุคคลผู้มีกฏวิบัติ
บุคคลผู้มีสัญญาชนในภายใน
บุคคลผู้มีสัญญาชนในภายนอก
บุคคลผู้ไม่มักโกรธ
บุคคลผู้ไม่ผูกโกรธ
บุคคลผู้ไม่ลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น
บุคคลผู้ไม่ดีเสมอผู้อื่น
บุคคลผู้ไม่มีความริษยา
บุคคลผู้ไม่มีความตระหนี่

บุคคลผู้ไม่โง่เขลา

บุคคลผู้ไม่มีมารยา
บุคคลผู้มีหิริ
บุคคลผู้มีโอตตปปะ
บุคคลผู้ว่าง่าย
บุคคลผู้มีมิตรดี
บุคคลผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย

บุคคลผู้รู้ประมาณในโภชนะ
บุคคลผู้มีสติตั้งมั่น
บุคคลผู้มีสัมปชัญญะ
บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ
บุคคล ๒ จำพวกที่หาได้ยากในโลก
บุคคล ๒ จำพวกที่ให้อัมได้ยาก
บุคคล ๒ จำพวกที่ให้อัมได้ง่าย
อาสวะย่อมเจริญแก่บุคคล ๒ จำพวก
อาสวะย่อมไม่เจริญแก่บุคคล ๒ จำพวก
บุคคลผู้มีอัธยาศัยเลว
บุคคลผู้มีอัธยาศัยประณีต
บุคคลผู้อัมแล้ว
บุคคลผู้ให้คนอื่นอัม

ทุกมาติกา จบ

ติกมาติกา

- [๙] บุคคล ๓ จำพวก
บุคคลผู้ไม่มีความหวัง
บุคคลผู้มีความหวัง
บุคคลผู้มีความหวังปราศไปแล้ว
บุคคลเปรียบด้วยคนไข้ ๓ จำพวก
บุคคลผู้ชื่อว่า กายสักขี
บุคคลผู้ชื่อว่า ทิณฐิปัตตะ
บุคคลผู้ชื่อว่า สัทธาวิมุต
บุคคลผู้มีวาจาเหมือนนาค
บุคคลผู้มีวาจาเหมือนดอกไม้
บุคคลผู้มีวาจาเหมือนน้ำผึ้ง
บุคคลผู้มีจิตเหมือนแพลเรือร้าง
บุคคลผู้มีจิตเหมือนฟ้าแลบ
บุคคลผู้มีจิตเหมือนฟ้าผ่า

บุคคลผู้บอด

บุคคลผู้มีตาข้างเดียว

บุคคลผู้มีตาสองข้าง

บุคคลผู้มีปัญญาตั้งหม้อคว่ำ

บุคคลผู้มีปัญญาตั้งหน้าตัก

บุคคลผู้มีปัญญามาก

บุคคลบางจำพวกยังไม่สิ้นทั้งกามราคะและภวราคะ

บุคคลบางจำพวกสิ้นกามราคะแล้วแต่ภวราคะยังมีอยู่

บุคคลบางจำพวกสิ้นหมดแล้วทั้งกามราคะและภวราคะ

บุคคลเสมือนรอยขีดในหิน

บุคคลเสมือนรอยขีดในแผ่นดิน

บุคคลเสมือนรอยขีดในน้ำ

บุคคลเปรียบด้วยผ้าปาน ๓ จำพวก

บุคคลเปรียบด้วยผ้าแคว้นกาสี ๓ จำพวก

บุคคลที่ประมาณได้ง่าย

บุคคลที่ประมาณได้ยาก

บุคคลที่ประมาณไม่ได้

บุคคลบางคนไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้

บุคคลบางคนควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้

บุคคลบางคนควรสักการะเคารพแล้ว จึงสมาคมจึงคบ จึงเข้าใกล้

บุคคลบางคนควรเกลียด ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้

บุคคลบางคนควรเฉยๆ เสีย ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควร
เข้าใกล้

บุคคลบางคนควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้

บุคคลบางคนมีปกติทำให้บริบูรณ์ในศีล มีปกติทำพอประมาณใน
สมาธิ มีปกติทำพอประมาณในปัญญา

บุคคลบางคนมีปกติทำให้บริบูรณ์ในศีลด้วย มีปกติทำให้บริบูรณ์
ในสมาธิด้วย มีปกติทำพอประมาณในปัญญา

บุคคลบางคนมีปกติทำให้บริบูรณ์ในศีลด้วย มีปกติทำให้บริบูรณ์
ในสมาธิด้วย มีปกติทำให้บริบูรณ์ในปัญญาดด้วย

ศาสนา ๓ ประเภท

ศาสนา ๓ ประเภท แม้อื่นอีก

ติกมาติกา จบ

จตุกกมาติกา

[๑๐] บุคคล ๔ จำพวก

คนที่เป็นอัสตบุรุษ

คนที่เป็นอัสตบุรุษยิ่งกว่าอัสตบุรุษ

คนที่เป็นสัสตบุรุษ

คนที่เป็นสัสตบุรุษยิ่งกว่าสัสตบุรุษ

คนลามก

คนลามกยิ่งกว่าคนลามก

คนดี

คนดียิ่งกว่าคนดี

คนมีธรรมลามก

คนมีธรรมลามกยิ่งกว่าคนมีธรรมลามก

คนมีธรรมงาม

คนมีธรรมงามยิ่งกว่าคนมีธรรมงาม

คนมีที่ติ

คนมีที่ติมาก

คนมีที่ติน้อย

คนไม่มีที่ติ

บุคคลผู้เป็นอุคฆฏิตัญญู

บุคคลผู้เป็นวิปัญจิตัญญู

บุคคลผู้เป็นเนยยะ

บุคคลผู้เป็นปทปรมะ

บุคคลผู้ได้ตอบถูกต้องแต่ไม่ວງໄວ

บุคคลผู้ได้ตอบວງໄວแต่ไม่ถูกต้อง

บุคคลผู้ได้ตอบถูกต้องและວງໄວ

บุคคลผู้ได้ตอบไม่ถูกต้องและไม่ວງໄວ

บุคคลผู้เป็นธรรมกถึก ๔ ประเภท

บุคคลผู้เปรียบด้วยวลาหก ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยหนู ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยมะม่วง ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยหม้อ ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยห้วงน้ำ ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยโคถึก ๔ จำพวก

บุคคลผู้เปรียบด้วยอสรพิษ ๔ จำพวก

บุคคลบางคนไม่ใคร่ครวญ ไม่ไตร่ตรองแล้ว พุทธสรรเสริญคนที่ไม่ควรสรรเสริญ

บุคคลบางคนไม่ใคร่ครวญ ไม่ไตร่ตรองแล้ว พุทธติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

บุคคลบางคนไม่ใคร่ครวญ ไม่ไตร่ตรองแล้ว มีความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส

บุคคลบางคนไม่ใคร่ครวญ ไม่ไตร่ตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

บุคคลบางคนใคร่ครวญ ไตร่ตรองแล้ว พุทธติเตียนคนที่ควรติเตียน

บุคคลบางคนใคร่ครวญ ไตร่ตรองแล้ว พุทธสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

บุคคลบางคนใคร่ครวญ ไตร่ตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส

บุคคลบางคนใคร่ครวญ ไตร่ตรองแล้ว เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

บุคคลบางคนพุทติเตียนคนที่ควรติเตียน อันจริงแท้ตามกาล แต่ไม่พุทธสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ อันจริงแท้ตามกาล

บุคคลบางคนพุทธสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ อันจริงแท้ตามกาล แต่ไม่พุทติเตียนคนที่ควรติเตียน อันจริงแท้ตามกาล

บุคคลบางคนพุทติเตียนคนที่ควรติเตียน อันจริงแท้ตามกาล และพุทธสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ อันจริงแท้ตามกาล

บุคคลบางคนไม่พุทติเตียนคนที่ควรติเตียน อันจริงแท้ตามกาล

และ

ไม่พุดสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ อันจริงแท้ตามกาล

บุคคลผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น มิใช่ดำรงชีพอยู่ด้วยผล
แห่งบุญ

บุคคลดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญ

มิใช่ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความ

หมั่น

บุคคลดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่นด้วย ดำรงชีพอยู่ด้วยผล
แห่งบุญด้วย

บุคคลผู้มีมิใช่ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น ทั้งมิใช่ดำรงชีพอยู่
ด้วยผลแห่งบุญด้วย

บุคคลผู้มีความมืดมามีตไป

บุคคลผู้มีความมืดมาสว่างไป

บุคคลผู้สว่างมามีตไป

บุคคลผู้สว่างมาสว่างไป

บุคคลผู้ต่ำมาแล้วต่ำไป

บุคคลผู้ต่ำมาแล้วสูงไป

บุคคลผู้สูงมาแล้วต่ำไป

บุคคลผู้สูงมาแล้วสูงไป

บุคคลผู้เปรียบด้วยต้นไม้ ๔ อย่าง

บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณเลื่อมใสในรูป

บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณเลื่อมใสในเสียง

บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณเลื่อมใสในความเศร้าหมอง

บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณเลื่อมใสในธรรม

บุคคลบางคนปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน

ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น

บุคคลบางคนปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น

ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน

บุคคลบางคนปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนด้วย ปฏิบัติเพื่อประโยชน์
คนอื่นด้วย

บุคคลบางคนไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์
คนอื่น

บุคคลบางคนทำตนให้เดือดร้อน ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำตนให้
เดือดร้อน

บุคคลบางคนทำคนอื่นให้เดือดร้อน

ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำคนอื่น
ให้เดือดร้อน

บุคคลบางคนทำตนให้เดือดร้อน ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำตนให้
เดือดร้อนด้วย ทำคนอื่นให้เดือดร้อน
ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำคนอื่นให้เดือด
ร้อนด้วย

บุคคลบางคนไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำตน
ให้เดือดร้อน ไม่ทำคนอื่นให้เดือดร้อน
ไม่ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำคนอื่นให้
เดือดร้อน บุคคลนั้นไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำคนอื่นให้เดือดร้อน
เป็นผู้หมด

หิว เป็นผู้ดับแล้ว เป็นผู้เย็นแล้ว เสวยความสุขมีตนอันประเสริฐ สำเร็จ
อิริยาบถอยู่ในทิฏฐธรรมเทียว

บุคคลมีราคะ

บุคคลมีโทสะ

บุคคลมีโมหะ

บุคคลมีมานะ

บุคคลบางคนได้เจโตสมณะในภายใน แต่ไม่ได้ปัญญาเห็นแจ้งใน
ธรรม กล่าวคืออริปัญญา

บุคคลบางคนได้ปัญญาเห็นแจ้งในธรรมคืออริปัญญา แต่ไม่ได้เจโต-
*สมณะในภายใน

บุคคลบางคนได้เจโตสมณะในภายในด้วย ได้ปัญญาเห็นแจ้งในธรรม
คืออริปัญญาด้วย

บุคคลบางคนไม่ได้เจโตสมณะในภายในด้วย ไม่ได้ปัญญาเห็นแจ้งใน
ธรรม คืออริปัญญาด้วย

บุคคลผู้ไปตามกระแส
บุคคลผู้ไปทวนกระแส
บุคคลผู้ตั้งตัวได้แล้ว
บุคคลผู้ข้ามถึงฝั่งยืนอยู่บนบก เป็นพราหมณ์
บุคคลผู้มีสัจจะน้อย และไม่ได้ประโยชน์เพราะสัจจะ
บุคคลผู้มีสัจจะน้อย แต่ได้ประโยชน์เพราะสัจจะ
บุคคลมีสัจจะมาก แต่ไม่ได้ประโยชน์เพราะสัจจะ
บุคคลมีสัจจะมาก และได้ประโยชน์เพราะสัจจะ
สมณะไม่หวั่นไหว
สมณะดั่งบัวหลวง
สมณะดั่งบัวขาว
สมณะสุขุมลในหมู่สมณะ

จตุกกมัตติกา จบ

ปัญจกมัตติกา

[๑๑] บุคคล ๕ จำพวก

บุคคลบางคนต้องอาบัติด้วย เตือดร้อนด้วย ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเหล่านั้นของบุคคลนั้น

บุคคลบางคนต้องอาบัติ แต่ไม่เตือดร้อน ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเหล่านั้นของบุคคลนั้น

บุคคลบางคนไม่ต้องอาบัติ แต่เตือดร้อน ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเหล่านั้นของบุคคลนั้น

บุคคลบางคนไม่ต้องอาบัติ ไม่เตือดร้อน แต่ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเหล่านั้นของบุคคลนั้น

บุคคลบางคนไม่ต้องอาบัติ ไม่เตือดร้อน ทั้งรู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วเหล่านั้นของบุคคลนั้น

บุคคลให้แล้วดูหมิ่น

บุคคลดูหมิ่นด้วยการอยู่ร่วม

บุคคลผู้เชื่อง่าย

บุคคลโลเล

บุคคลโง่งมง่าย

บุคคลเปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือห้ามภักตอันนำมาเมื่อภายหลังเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือนั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือเพียงไตรจีวรเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถืออยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือการนั่งเป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถือการอยู่ในเสนาสนะตามที่ท่านจัดให้เป็นวัตร ๕ จำพวก

ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวก

ปัญจกมมาติกา จบ

ฉกกมาติกา

[๑๒] บุคคล ๖ จำพวก

บุคคลบางคนแห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้
สดับแล้วในก่อน ทั้งบรรลุความเป็นสัพพัญญูในธรรมนั้นด้วย ทั้งถึงความ
ชำนาญในธรรมเป็นกำลังทั้งหลายด้วย

บุคคลบางคนแห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้สดับ
แล้วในก่อน แต่มิได้บรรลุความเป็นสัพพัญญูในธรรมนั้นด้วย
ทั้งมิได้ถึงความ

ชำนาญในธรรมเป็นกำลังทั้งหลายด้วย

บุคคลบางคนไม่แห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้
สดับแล้วในก่อน เป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในทิณฐธรรมเทียว
ทั้งลุสาวกบารมิตด้วย

บุคคลบางคนไม่แห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้
สดับแล้วในก่อน เป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในทิณฐธรรมเทียว
แต่ไม่ได้บรรลุสาวก

บารมี

บุคคลบางคนไม่แห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้
สดับแล้วในก่อน ทั้งมิได้ทำที่สุดทุกขในทิณฐธรรมเทียว เป็นอนาคามี
ไม่มา

แล้วสู่ความเป็นอย่างนี้

บุคคลบางคนไม่แห่งตลอดสัจจะด้วยตนเองในธรรมทั้งหลาย ที่มิได้
สดับแล้วในก่อน ทั้งไม่ทำที่สุดทุกขในทิณฐธรรมเทียว เป็นโสดาบัน และ
สกทาคามี มาแล้วสู่ความเป็นอย่างนี้

นัคคมาติกา จบ

สัตตกมาติกา

[๑๓] บุคคล ๗ จำพวก

บุคคลเปรียบด้วยคนจมน้ำ ๗ เหล่า คือ

บุคคลจมน้ำแล้วคราวเดียว ย่อมจมนอนนิ่งเอง

บุคคลโผล่ขึ้นมาแล้ว จมลงอีก

บุคคลโผล่ขึ้นมาแล้ว หยุดอยู่

บุคคลโผล่ขึ้นมาแล้ว เหลียวมองดู

บุคคลโผล่ขึ้นมาแล้ว วายข้ามไป

บุคคลโผล่ขึ้น และวายไปถึงที่ตื้นพอหยั่งถึงแล้ว

บุคคลโผล่ขึ้นและข้ามไปถึงฝั่งแล้ว เป็นพราหมณ์ยืนอยู่บนบก

บุคคลผู้เป็นอุกโทภาควิมุต

บุคคลผู้เป็นปัญญาวิมุต

บุคคลผู้เป็นกายสักขี

บุคคลผู้เป็นทิณฐิปัตตะ

บุคคลเป็นสัทธาวิมุต

บุคคลผู้เป็นธัมมานุสारी

บุคคลผู้เป็นสัทธานุสारी

สัตตกมาติกา จบ

อัฐกมาติกา

[๑๔] บุคคล ๘ จำพวก

บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔

บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยผล ๔

อัฐกมาติกา จบ

นวกมาติกา

[๑๕] บุคคล ๙ จำพวก

พระสัมมาสัมพุทธะ

พระปัจเจกพุทธะ

บุคคลผู้เป็นอุภโตภาควิมุต

บุคคลผู้เป็นปัญญาวิมุต

บุคคลผู้เป็นกายสักขี

บุคคลผู้เป็นทิณฐิปัตตะ

บุคคลผู้เป็นสัทธาวิมุต

บุคคลผู้เป็นธัมมานุสारी

บุคคลผู้เป็นสัทธานุสारी

นวกมาติกา จบ

ทสกมาติกา

[๑๖] บุคคล ๑๐ จำพวก

ความสำเร็จของพระอริยบุคคล ๕ จำพวก ในกามาวจรภูมินี้

ความสำเร็จของพระอริยบุคคล ๕ จำพวก เมื่อละกามาวจรภูมินี้
ไปแล้ว

ทสกมาติกา จบ

มาติกาบุคคลปัญญาติ จบ

เอกกนิทเทศ

[๑๗] บุคคลผู้พ้นแล้วในสมัย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องวิโมกซ์ ๘ ด้วยกาย ในกาลโดยกาล
ในสมัยโดยสมัย แล้วสำเร็จอิริยาบถอยู่ อนึ่ง อาสวะบางอย่างของบุคคลนั้น
หมดสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า ผู้พ้นแล้วในสมัย

[๑๘] บุคคลผู้มีใจพ้นแล้วในสมัย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ถูกต้องวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย
ในกาลโดยกาล
ในสมัยโดยสมัย สำเร็จอิริยาบถอยู่ อนึ่ง อาสวะทั้งหลายของบุคคลนั้น
หมด

สิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา บุคคลนี้เรียกว่าผู้มีใจพ้นแล้วในสมัย
พระอริย-

*บุคคลแม้ทั้งปวง ชื่อว่าผู้มีใจพ้นแล้วในสมัย ในวิโมกข์ ส่วนที่เป็นอริยะ
[๑๙] บุคคลผู้มีธรรมอันกำเริบ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมาบัติอันสหระตด้วยรูปฌาน หรือ
สหระตด้วยอรูปฌาน แต่บุคคลนั้น มิใช่เป็นผู้ได้ตามปรารภณา
มิใช่เป็นผู้ได้

โดยไม่ยาก มิใช่เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก

ไม่สามารถจะเข้าหรือออกสมาบัติใด

ในที่ใด นานเท่าใด ตามปรารภณา ข้อนี้ก็เป็นฐานะอยู่แล
ที่สมาบัติเหล่านั้น

จะพึงกำเริบได้ เพราะอาศัยความประมาทของบุคคลนั้น บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้มี

ธรรมอันกำเริบ

[๒๐] บุคคลผู้มีธรรมอันไม่กำเริบ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมาบัติอันสหระตด้วยรูปฌาน หรือ
สหระตด้วยอรูปฌาน แต่บุคคลนั้น เป็นผู้ได้ตามต้องการ
เป็นผู้ได้โดยไม่ยาก

เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก สามารถจะเข้าหรือออกสมาบัติใดในที่ใด
นานเท่าใด

ได้ตามปรารภณา

ข้อนี้ไม่เป็นฐานะไม่เป็นโอกาสที่สมาบัติเหล่านั้นจะพึงกำเริบ

เพราะอาศัยความประมาทของบุคคลนั้น บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้มีธรรมอันไม่กำเริบ

พระอริยบุคคลแม้ทั้งหมดชื่อว่าผู้มีธรรมอันไม่กำเริบ
ในวิโมกข์ส่วนที่เป็นอริยะ

[๒๑] บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมบัติอันสหคตด้วยรูปฌาน หรือ
สหคตด้วยอรูปฌาน แต่บุคคลนั้น มิใช่เป็นผู้ได้ตามต้องการ
มิใช่เป็นผู้ได้โดย

ไม่ยาก มิใช่เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก ไม่สามารถจะเข้าหรือออกสมบัติใด
ในที่

ใด นานเท่าใดตามปรารถนา ข้อนี้ก็เป็นฐานะอยู่แล ที่บุคคลนั้น
จะพึงเสื่อม

จากสมบัติเหล่านั้นได้ เพราะอาศัยความประมาท บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้มีธรรม
อันเสื่อม

[๒๒] บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมบัติอันสหคตด้วยรูปฌาน หรือ
สหคตด้วยอรูปฌาน แต่บุคคลนั้นเป็นผู้ได้ตามต้องการ
เป็นผู้ได้โดยไม่ยาก

เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก สามารถจะเข้าหรือออกสมบัติใด ในที่ใด
นานเท่าใด

ตามปรารถนา

ข้อนี้ไม่เป็นฐานะไม่เป็นโอกาสที่บุคคลนั้นจะพึงเสื่อมจากสมบัติ
เหล่านั้น เพราะอาศัยความประมาท บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม
พระอริยบุคคลแม้ทั้งปวงเป็นผู้มีธรรมอันไม่เสื่อมในวิโมกข์ส่วนที่เป็นอริยะ

[๒๓] บุคคลผู้ควรโดยเจตนา เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมบัติอันสหคตด้วยรูปฌาน หรือ
สหคตด้วยอรูปฌาน แต่บุคคลนั้นมิใช่เป็นผู้ได้ตามต้องการ
มิใช่ได้โดยไม่ยาก

มิใช่เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก ไม่สามารถจะเข้าหรือออกสมบัติใด ในที่ใด
นาน

เท่าใดได้ตามปรารถนา หากว่าคอยใส่ใจอยู่
ย่อมไม่เสื่อมจากสมบัติเหล่านั้น

หากไม่เอาใจใส่ก็เสื่อมจากสมบัติเหล่านั้น บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้ควรโดยเจตนา

[๒๔] บุคคลผู้ควรโดยการตามรักษา เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมบัติอันสหคตด้วยรูปमान หรือ
สหคตด้วยอรุमान และบุคคลนั้นแลมิใช่เป็นผู้ได้ตามต้องการ
มิใช่เป็นผู้ได้

โดยไม่ยาก มิใช่เป็นผู้ได้โดยไม่ลำบาก

ไม่สามารถจะเข้าหรือออกสมบัติใด

ในที่ใด นานเท่าใดได้ตามปรารถนา หากว่าคอยรักษาอยู่

ย่อมไม่เสื่อมจาก

สมบัติเหล่านั้น หากว่าไม่คอยรักษาก็เสื่อมจากสมบัติเหล่านั้น

บุคคลนี้เรียกว่า

ผู้ควรโดยการตามรักษา

[๒๕] บุคคลที่เป็นปุถุชน เป็นไฉน

สัญญาชน ๓ อันบุคคลใดละไม่ได้ ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อละธรรมเหล่านั้น
บุคคลนี้เรียกว่า ปุถุชน

[๒๖] โคตรภูบุคคล เป็นไฉน

ความอย่างลงสู่จริยธรรมในลำดับแห่งธรรมเหล่าใด บุคคลผู้ประกอบ
ด้วยธรรมเหล่านั้น นี้เรียกว่า โคตรภูบุคคล

[๒๗] บุคคลผู้งดเว้นเพราะกลัว เป็นไฉน

พระเสขะ ๗ จำพวก และบุคคลปุถุชนผู้มีศีล ชื่อว่าผู้งดเว้นเพราะ
กลัว พระอรหันต์ชื่อว่ามีใจผู้งดเว้นเพราะกลัว

[๒๘] บุคคลผู้ไม่ควรแก่การบรรลุมรรคผล เป็นไฉน

บุคคลที่ประกอบด้วยกัมมารณ ประกอบด้วยกิเลสาวรณ ประกอบ
ด้วยวิปการณ ไม่มีศรัทธา ไม่มีฉันทะ มีปัญญาหราม โง่เขลา เป็นผู้ไม่
ควรยังลงสู่นิยามอันถูกในกุศลธรรมทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้เรียกว่า
ผู้ไม่ควร

แก่การบรรลุมรรคผล

[๒๙] บุคคลผู้ควรแก่การบรรลุมรรคผล เป็นไฉน

บุคคลที่ไม่ประกอบด้วยกัมมารณ ไม่ประกอบด้วยกิเลสาวรณ ไม่

ประกอบด้วยวิปាកาวรณ มีศรัทธา มีฉันทะ มีปัญญา ไม่โง่เขลา เป็นผู้ควร
เพื่อหยั่งลงสู่นิยามอันถูกในกุศลธรรมทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้เรียกว่า
ผู้ควรแก่

การบรรลุมรรคผล

[๓๐] บุคคลผู้เที่ยงแล้ว เป็นโฉน

บุคคลผู้ทำอนันตริยกรรม ๕ จำพวก บุคคลผู้เป็นนียตมิฉนาทิฉฐิ และ
พระอริยบุคคล ๘ ชื่อว่า ผู้เที่ยงแล้ว บุคคลนอกนั้นชื่อว่า ผู้ไม่เที่ยง

[๓๑] บุคคลผู้ปฏิบัติ เป็นโฉน

บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ ชื่อว่าผู้ปฏิบัติ บุคคลผู้พร้อมเพรียง
ด้วยผล ๔ ชื่อว่าผู้ตั้งอยู่แล้วในผล

[๓๒] บุคคลชื่อว่าสมสัสси เป็นโฉน

การสิ้นไปแห่งอาสวะ และการสิ้นไปแห่งชีวิตของบุคคลใด มิไม่ก่อน
ไม่หลังกัน บุคคลนี้เรียกว่า สมสัสси

[๓๓] บุคคลชื่อว่าฐิตกัปปี เป็นโฉน

บุคคลนี้พึงเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล และเวลาที่กัลป์
ใหม่จะพึงมี

กัลป์ก็ไม่พึงใหม่ตราบเท่าที่บุคคลนี้ยังไม่ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล

บุคคลนี้เรียกว่า ฐิตกัปปี บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรคแม้ทั้งหมด ชื่อว่า
เป็นผู้มีกัลป์ตั้งอยู่แล้ว

[๓๔] บุคคลเป็นอริยะ เป็นโฉน

พระอริยบุคคล ๘ เป็นอริยะ บุคคลนอกนั้น ไม่ใช่อริยะ

[๓๕] บุคคลเป็นเสขะ เป็นโฉน

บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๓ เป็นเสขะ
พระอรหันต์เป็นอเสขะ บุคคลนอกนั้น เป็นเสขะก็มีใช่ เป็นอเสขะก็มีใช่

[๓๖] บุคคลผู้มีวิชชา ๓ เป็นโฉน

บุคคลประกอบด้วยวิชชา ๓ ชื่อว่าผู้มีวิชชา ๓

[๓๗] บุคคลผู้มีอภิญา ๖ เป็นโฉน

บุคคลประกอบด้วยอภิญา ๖ ชื่อว่าผู้มีอภิญา ๖

[๓๘] บุคคลเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งสัจจะด้วยตนเองใน

ธรรมทั้งหลาย ที่ตนมิได้เคยสดับมาแล้วในก่อน

บรรลุความเป็นพระสัมพัตถุญญ

ในธรรมนั้น

และบรรลุความเป็นผู้มีความชำนาญในธรรมเป็นกำลังทั้งหลาย

บุคคลนี้เรียกว่า พระสัมมาสัมพุทธะ

[๓๙] บุคคลเป็นพระปัจเจกพุทธะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมตรัสรู้ซึ่งสัจจะทั้งหลายด้วยตนเอง ในธรรมทั้งหลายที่ตนมิได้สดับมาแล้วในก่อน

แต่มิได้บรรลุความเป็นพระสัมพัตถุญญ

ในธรรมนั้น ทั้งไม่ถึงความเป็นผู้ชำนาญในธรรมอันเป็นกำลังทั้งหลาย

บุคคล

นี้เรียกว่า พระปัจเจกพุทธะ

[๔๐] บุคคลชื่อว่า อุภโตภาควิมุต เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องซึ่งวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย แล้วสำเร็จอิริยาบถอยู่ ทั้งอาสวะของผู้นั้นก็สิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา

บุคคลนี้เรียก

ว่า อุภโตภาควิมุต

[๔๑] บุคคลชื่อว่า ปัญญาวิมุต เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ถูกต้องซึ่งวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอิริยาบถอยู่ แต่อาสวะของผู้นั้นก็สิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า ปัญญาวิมุต

[๔๒] บุคคลชื่อว่า กายสักขี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องซึ่งวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย แล้วสำเร็จอิริยาบถอยู่ ทั้งอาสวะบางอย่างของผู้นั้นก็สิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา

บุคคลนี้เรียกว่า กายสักขี

[๔๓] บุคคลชื่อว่า ทิณฐิปัตตะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เหตุให้เกิดทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

นี้ความดับทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
อนึ่ง ธรรมทั้งหลายที่พระตถาคตประกาศแล้ว ผู้นั้นเห็นชัดแล้ว ดำเนินไปดี
แล้วด้วยปัญญา อนึ่ง อาสวะบางอย่างของผู้นั้นก็สิ้นไปแล้ว
เพราะเห็นด้วยปัญญา
บุคคลนี้เรียกว่า ทิฏฐิปัตตะ

[๔๔] บุคคลชื่อว่าสัทธาวิมุต เป็นโฉน
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ ย่อม
รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้เหตุให้เกิดทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี้ความดับทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
อนึ่ง ธรรมทั้งหลายที่พระตถาคตประกาศแล้ว ผู้นั้นเห็นชัดแล้ว
ดำเนินไปดีแล้ว

ด้วยปัญญา อนึ่ง อาสวะบางอย่างของผู้นั้นก็สิ้นไปแล้ว
เพราะเห็นด้วยปัญญา
แต่มิใช่เหมือนบุคคลผู้เป็นทิฏฐิปัตตะ บุคคลนี้เรียกว่าสัทธาวิมุต

[๔๕] บุคคลชื่อว่าธัมมานุสारी เป็นโฉน
ปัญญินทรีย์ของบุคคลใด ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผลมี
ประมาณยิ่ง บุคคลนั้นย่อมอบรมซึ่งอริยมรรคอันมีปัญญาเป็นเครื่องนำมา
มีปัญญา

เป็นประธานให้เกิดขึ้น บุคคลนี้เรียกว่า ธัมมานุสारी บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว
เพื่อ

ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ชื่อว่าธัมมานุสारी บุคคลผู้ตั้งอยู่แล้วในผล
ชื่อว่า

ทิฏฐิปัตตะ

[๔๖] บุคคลชื่อว่าสัทธานุสारी เป็นโฉน
สัทธินทรีย์ของบุคคลใด ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล มี
ประมาณยิ่ง อบรมอริยมรรคมีสัทธาเป็นเครื่องนำมา
มีสัทธาเป็นประธานให้

เกิดขึ้น บุคคลนี้เรียกว่า สัทธานุสารีบุคคล

ผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล

ชื่อว่าสัทธานุสารี ผู้ตั้งอยู่แล้วในผล ชื่อว่าสัทธาวิมุต

[๔๗] บุคคลชื่อว่าสัตตักขัตตปุรณะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชนทั้ง ๓ เป็นโสดาบัน มีอันไม่ไปเกิดในอบายเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะได้ตรัสรู้ในเบื้อง

หน้า บุคคลนั้นจะเล่นไปท่องเที่ยวไปในเทวดาและมนุษย์ ๗ ขาติ แล้วทำที่สุดทุกข์ได้ บุคคลนี้เรียกว่า สัตตักขัตตปุรณะ

[๔๘] บุคคลชื่อว่าโกลังโกละ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชนทั้ง ๓ เป็นโสดาบัน มีอันไม่ไปเกิดในอบายเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะได้ตรัสรู้ในเบื้อง

หน้า บุคคลนั้นจะเล่นไปท่องเที่ยวไปสู่ตระกูลสองหรือสามแล้วทำที่สุดทุกข์

ได้ บุคคลนี้เรียกว่า โกลังโกละ

[๔๙] บุคคลชื่อว่าเอกพิชี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชนทั้ง ๓ มีอันไม่ไปเกิดในอบายเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง จะได้ตรัสรู้ในเบื้องหน้า

บุคคล

นั้นเกิดในภพมนุษย์อีกครั้งเดียว แล้วทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ บุคคลนี้เรียกว่า เอกพิชี

[๕๐] บุคคลชื่อว่าสกทาคามี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งสัญญาชนทั้ง ๓ เพราะทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง เป็นสกทาคามี ยังจะมาสู่โลกนี้คราวเดียวเท่านั้น แล้วทำที่สุดทุกข์ได้ บุคคลนี้เรียกว่าสกทาคามี

[๕๑] บุคคลชื่อว่าอนาคามี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งโอรัมภาคิยสัญญาชน

ทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปปาติกะ ปรินิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น มีอัน

ไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนี้เรียกว่า อนาคามี

[๕๒] บุคคลชื่อว่าอันตราปรินิพพายี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งโอรัมภาคิยสัญญา-

*โณชนทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปาทิกะ

ปรินิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น มี

อันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนั้น

ย่อมยังอริยมรรคให้เกิดขึ้น

เพื่อละสัญญาชนอันมีในเปื้องบน ในระยะเวลาติดต่อกับที่เกิดบ้าง ยังไม่ถึง
ท่ามกลางกำหนดอายุบ้าง บุคคลนี้เรียกว่า อันตราปรินิพพายี

[๕๓] บุคคลชื่อว่าอุพหัจจปรินิพพายี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบแห่งโอรัมภาคิยสัญญา-

*โณชนทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปาทิกะ

ปรินิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น

มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนั้น

ย่อมยังอริยมรรคให้เกิดขึ้น เพื่อ

ละสัญญาชนอันมีในเปื้องบน เมื่อล่วงพ้นท่ามกลางกำหนดอายุบ้าง
เมื่อใกล้จะ

ทำกาลกิริยาบ้าง บุคคลนี้เรียกว่า อุพหัจจปรินิพพายี

[๕๔] บุคคลชื่อว่าอสังขารปรินิพพายี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้

เพราะความสิ้นไปรอบแห่งโอรัมภาคิยสัญญาโณชน

ทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปาทิกะ ปรินิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น
มีอันไม่

กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา

บุคคลนั้นย่อมยังอริยมรรคให้เกิดขึ้นโดยไม่ลำบาก

เพื่อละสัญญาชนอันมีในเปื้องบน บุคคลนี้เรียกว่า อสังขารปรินิพพายี

[๕๕] บุคคลชื่อว่าอสังขารปรินิพพายี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะความสิ้นไปรอบ แห่งโอรัมภาคิยสัญญา-

*โณชนทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปาทิกะ

ปรินิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น

มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนั้น
ย่อมยังอริยมรรคให้เกิดขึ้น
โดยลำบาก เพื่อละสัญญาชนอันมีในเบื้องบน บุคคลนี้เรียกว่า
สังฆารปริณิพพายี

[๕๖] บุคคลชื่อว่าอุทธังโสโตกนิณฐคามิ เป็นไฉน
บุคคลบางคนในโลกนี้
เพราะความสิ้นไปรอบแห่งโอรัมภาคิยสัญญาชน
ทั้ง ๕ มีกำเนิดเป็นอุปปาติกะ ปริณิพพานในเทวโลกชั้นสุทธาวาสนั้น
มีอันไม่

กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลนั้น จุติจากอริหาไปอตปปา
จุติจากอตปปา
ไปสู่ทสสา จุติจากสทสสาไปสู่ทสสี จุติจากสทสสีไปอกนิณฐา
ย่อมยังอริยมรรค

ให้เกิดขึ้นในอกนิณฐา เพื่อละสัญญาชนเบื้องบน บุคคลนี้เรียกว่า
อุทธังโสโตก
นิณฐคามิ

[๕๗] บุคคลชื่อว่าโสดาบัน ชื่อว่าปฏิบัติแล้วเพื่อทำให้แจ้งซึ่ง
โสดาปัตติผล เป็นไฉน

บุคคลผู้ปฏิบัติแล้วเพื่อละสัญญาชน ๓ ปฏิบัติแล้วเพื่อทำให้แจ้งซึ่ง
โสดาปัตติผล สัญญาชน ๓ อันบุคคลใดละได้แล้ว
บุคคลนั้นเรียกว่าโสดาบัน

บุคคลปฏิบัติแล้วเพื่อความเบาบางแห่งกามราคะและพยาบาท ปฏิบัติ
แล้วเพื่อทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามิผล
เพราะราคะและพยาบาทของบุคคลใดเบาบาง
แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า สกทาคามิ

บุคคลปฏิบัติแล้วเพื่อละไม่ให้เหลือ ซึ่งกามราคะและพยาบาท ปฏิบัติ
แล้วเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล
กามราคะและพยาบาทอันบุคคลใดละได้หมด
ไม่มีเหลือ บุคคลนั้นเรียกว่า อนาคามิ

บุคคลปฏิบัติแล้ว เพื่อไม่ให้เหลือซึ่งรูปราคะ อรูปราคะ มานะ

อุทธัจจะ และอวิชา ปฏิบัติแล้วเพื่อให้แจ้งซึ่งอรรถผล รูปราคะ
อรุปราคะ

มานะ อุทธัจจะ อวิชา อันบุคคลใดละได้หมดไม่มีเหลือ
บุคคลนี้เรียกว่าอรหันต์

เอกกนิทเทศ จบ

ทุกนิทเทศ

[๕๘] บุคคลผู้มักโกรธ เป็นไฉน

ความโกรธ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความโกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่
โกรธ โทสะ ความประทุษร้าย ภาวะที่ประทุษร้าย ความพยาบาท กิริยาที่
พยาบาท ภาวะที่พยาบาท ความพิโรธ ความพิโรธตอบ ความดุร้าย ความ
เกรี้ยวกราด ภาวะที่จิตไม่ยินดีอันใด นี้เรียกว่าความโกรธ ความโกรธนี้
อันบุคคลใดละไม่ได้ บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้มักโกรธ

บุคคลผู้ผูกโกรธ เป็นไฉน

ความผูกโกรธ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความโกรธมีในเบื้องต้น ความ
ผูกโกรธมีในภายหลัง ความผูกโกรธ กิริยาที่ผูกโกรธ ภาวะที่ผูกโกรธ
การ

ไม่หยุดโกรธ การตั้งความโกรธไว้ การดำรงความโกรธไว้ การไหลไปตาม
ความโกรธ การตามผูกพันด้วยความโกรธไว้

การทำความโกรธให้มันเข้าไว้อันใด

เห็นปานนี้ นี้เรียกว่าความผูกโกรธ ความผูกโกรธนี้ อันบุคคลใดละไม่ได้
บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้ผูกโกรธ

[๕๙] บุคคลผู้มักลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น เป็นไฉน

ความลบหลู่ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความลบหลู่ กิริยาที่ลบหลู่ ภาวะ
ที่ลบหลู่ ความไม่เห็นคุณค่าของผู้อื่น การกระทำที่ไม่เห็นคุณค่าของผู้อื่น
นี้เรียกว่า

ความลบหลู่ ความลบหลู่นี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่าผู้มัก
ลบหลู่บุญคุณของผู้อื่น

บุคคลผู้ดีเสมอ เป็นไฉน

การดีเสมอ ในข้อนั้นเป็นไฉน การดีเสมอ กิริยาที่ดีเสมอ ภาวะที่
ดีเสมอ ธรรมที่เป็นอาหารแห่งการดีเสมอ ฐานะแห่งวิเวก การถือเป็นคู่ว่า

เท่าเทียมกัน การไม่สละคืนอันใด นี้เรียกว่าการตีเสมอ การตีเสมอนี้
อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่าผู้ตีเสมอ

[๖๐] บุคคลผู้มีความริษยา เป็นไฉน

ความริษยา ในข้อนั้นเป็นไฉน ความริษยา กิริยาที่ริษยา ภาวะที่
ริษยา ความไม่ยินดีด้วย กิริยาที่ไม่ยินดีด้วย ภาวะที่ไม่ยินดีด้วยในลาภ
สักการะ การเคารพ ความนับถือ การไหว้ การบูชาของผู้อื่น อันใด
นี้เรียกว่า

ความริษยา ก็ความริษยานี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มี
ความริษยา

บุคคลผู้มีความตระหนี่ เป็นไฉน

ความตระหนี่ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความตระหนี่มี ๕ อย่าง คือ
ตระหนี่ที่อยู่ ตระหนี่ตระกูล ตระหนี่ลาภ ตระหนี่วรรณะ ตระหนี่ธรรม
ความตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ภาวะที่ตระหนี่ ความอยากไปต่างๆ
ความเหนียวแน่น

ความตระหนี่ถี่เหนียว ความที่จิตไม่เผื่อแผ่ อันใดเห็นปานนี้ นี้เรียกว่า
ความตระหนี่ ความตระหนี่นี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มี
ความตระหนี่

[๖๑] บุคคลผู้โอ้อวด เป็นไฉน

ความโอ้อวด ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้โอ้อวด
ความโอ้อวด ภาวะที่โอ้อวด กิริยาที่โอ้อวด ภาวะที่แข่งกระด้าง กิริยาที่แข่ง
กระด้าง ความพุดยกตน กิริยาที่พุดยกตน อันใด ในข้อนั้น นี้เรียกว่า
ความโอ้อวด ความโอ้อวดนี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้โอ้อวด

บุคคลผู้มีมารยา เป็นไฉน

มารยา ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ประพฤติทุจริตด้วย
กาย ประพฤติทุจริตด้วยวาจา ประพฤติทุจริตด้วยใจแล้ว
เพราะเหตุจะปกปิด

ทุจริตนั้น จึงตั้งความปรารถนาอันลามก ปรารถนาว่าใครๆ อย่ารู้เรา
ตำริว่า

ใครๆ อย่ารู้เรา พุดว่าใครๆ อย่ารู้เรา พยายามด้วยกายว่าใครๆ อย่ารู้เรา

มายา ภาวะที่มายา ความว่างท่า ความหลอกลวง ความตลบตะแลง ความมี
เล่ห์เหลี่ยม ความทำให้ลุ่มหลง ความซ่อน ความอำพราง ความผิด
ความปกปิด การไม่ทำให้เข้าใจง่าย การไม่ทำให้จะแจ้ง

การปิดบังกิริยาลามก

เห็นปานนี้ อันใด นี้เรียกว่า มายา มายานี้ อันบุคคลใดละไม่ได้แล้ว
บุคคลนี้

เรียกว่า มีมายา

[๖๒] บุคคลผู้ไม่มีหิริ เป็นไฉน

ความไม่มีหิริ ในข้อนั้นเป็นไฉน ธรรมชาติใดไม่ละอายสิ่งที่ควร
ละอาย ไม่ละอายการถึงพร้อมแห่งธรรมอันเป็นบาปอกุศล นี้เรียกว่า
ความไม่มี

หิริ บุคคลประกอบแล้วด้วยความไม่มีหิรินี้ เรียกว่าผู้ไม่มีหิริ

บุคคลผู้ไม่มีโอตตปปะ เป็นไฉน

ความไม่มีโอตตปปะ ในข้อนั้นเป็นไฉน ธรรมชาติใดไม่กลัวสิ่งที่ควร
กลัว ไม่กลัวการถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศล นี้เรียกว่าความไม่มี
โอตตปปะ บุคคลประกอบแล้วด้วยความไม่มีโอตตปปะนี้ชื่อว่า
ผู้ไม่มีโอตตปปะ

[๖๓] บุคคลผู้ว่ายาก เป็นไฉน

ความเป็นผู้ว่ายาก ในข้อนั้นเป็นไฉน ความเป็นผู้ว่ายาก กิริยาที่
เป็นผู้ว่ายาก ภาวะที่เป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้ถือเอาโดยปฏิกูล
ความเป็นผู้ยินดี

โดยความเป็นข้าศึก ความไม่เอื้อเฟื้อ ภาวะที่ไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่เคารพ
ความไม่เชื่อฟัง ในเมื่อสหธรรมิกว่ากล่าวอยู่ นี้เรียกว่า ความเป็นผู้ว่ายาก
บุคคล

ประกอบแล้วด้วยความเป็นผู้ว่ายากนี้ ชื่อว่าผู้ว่ายาก

บุคคลผู้มีมิตรชั่ว เป็นไฉน

ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลเหล่านั้นใด เป็นผู้
ไม่มีศรัทธา เป็นผู้ทุศีล มีสุตะน้อย เป็นผู้ตระหนี่ มีปัญญาทึบ การเสวนะ
การเข้าไปเสวนะ การช่งเสพ การคบ การคบหา การรักดี การรักดีด้วย
ความเป็นผู้คบหาสมาคมกับบุคคลเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่า ความเป็นผู้มี

มิตรชั่ว บุคคลประกอบด้วยความเป็นผู้มีมิตรชื่อนี้ เรียกว่าผู้มีมิตรชั่ว
[๖๔] บุคคลผู้มีทวารอันไม่คุ้มครอง แล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย
เป็นไฉน

ความเป็นผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ในข้อ
นั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปด้วยตา เป็นผู้ถือเอาซึ่งนิมิตร
เป็น

ผู้ถือเอาซึ่งอนุพยัญชนะ อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก
คืออกิขณาและโทมนัส

พึงชานไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ คือจักขุนี้อยู่ เพราะการไม่สำรวม
อินทรีย์ คือจักขุใด เป็นเหตุ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมอินทรีย์คือจักขุนั้น
ย่อม

ไม่รักษาอินทรีย์ คือจักขุ ย่อมไม่ถึงความสำรวมในอินทรีย์ คือจักขุ
พึงเสียง

ด้วยหู ฯลฯ สูดกลิ่นด้วยจมูก ฯลฯ ลิ้มรสด้วยลิ้น ฯลฯ
ถูกต้องโณภูมัพพะด้วย

กาย ฯลฯ รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว เป็นผู้ถือเอาซึ่งนิมิตร
เป็นผู้ถือเอาซึ่งอนุ-

*พยัญชนะ อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก คือ อกิขณา และโทมนัส
พึงชานไปตาม

บุคคลผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ คือใจนี้อยู่ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์ คือใจใด
เป็นเหตุ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมอินทรีย์ คือใจนั้น ย่อมไม่รักษาอินทรีย์
คือใจ

ย่อมไม่ถึงความสำรวมอินทรีย์ คือใจ การไม่คุ้มครอง การไม่ปกครอง
การไม่รักษา

การไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ เหล่านี้อันใด นี้ชื่อว่า
ความเป็นผู้มีทวารอันไม่คุ้มครอง
แล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย

บุคคลประกอบด้วยความเป็นผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้ว

ในอินทรีทั้งหลายนี้ชื่อว่าความเป็นผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้วในอินทรีทั้งหลาย

บุคคลไม่รู้จักประมาณในโภชนะ เป็นโชน

ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ในข้อนี้เป็นโชน บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่พิจารณาแล้วโดยแยบคาย บริโภคซึ่งอาหารเพื่อเล่นเพื่อ

มัวเมา เพื่อประดับ เพื่อตกแต่ง ความเป็นผู้ไม่สันโดษ ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะนั้น ความไม่พิจารณาในโภชนะอันใด นี้เรียกว่า ความเป็นผู้

ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ

บุคคลเป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ

[๖๕] บุคคลผู้มีสติหลง เป็นโชน

ความเป็นผู้มีสติหลง ในข้อนี้เป็นโชน ความระลึกไม่ได้ ความตามระลึกไม่ได้ ความกลับระลึกไม่ได้ ความไม่มีสติ ความระลึกไม่ได้ ความทรงจำไม่ได้ ความหลงไหล ความพินเพื่อน อันใด นี้เรียกว่า ความเป็น

ผู้มีสติหลง บุคคลเป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีสติหลงนี้ ชื่อว่าผู้มีสติหลง

บุคคลผู้ไม่มีสัมปชัญญะ เป็นโชน

สัมปชัญญะ ในข้อนี้เป็นโชน ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้ตาม ความไม่รู้พร้อม ความไม่แทงตลอด ความไม่รับทราบ ความไม่กำหนดลงทราบ ความไม่เพ่งเล็ง ความไม่พิจารณา การไม่ทำให้แจ่มแจ้ง ความเป็นผู้ทรมปัญญา ความเป็นผู้เขลา

ความไม่มีสติสัมปชัญญะ

ความหลง ความหลงทั่ว ความหลงพร้อม ความโง่ โอหะ คืออวิชชา โยคะ คืออวิชชา อนุสัย คืออวิชชา ปริยภูฐาน คืออวิชชา ลิม คืออวิชชา อกุศลมูล คือโมหะ นี้เรียกว่า ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ บุคคลเป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะนี้ ชื่อว่าผู้ไม่มีสัมปชัญญะ

[๖๖] บุคคลผู้มีศีลวิบัติ เป็นไฉน

ศีลวิบัติ ในข้อนั้นเป็นไฉน การล่วงละเมิดทางกาย การล่วงละเมิดทางวาจา การล่วงละเมิดทั้งทางกายทั้งทางวาจา นี้เรียกว่าศีลวิบัติ
ความเป็นผู้

ทุศีลแม้ทั้งหมด ชื่อว่าศีลวิบัติ บุคคลประกอบด้วยศีลวิบัตินี้
ชื่อว่าผู้มีศีลวิบัติ

บุคคลผู้มีทิฐิวิบัติ เป็นไฉน

ทิฐิวิบัติ ในข้อนั้นเป็นไฉน ทิฐิ ความเห็นไปว่า ทานที่ให้ไม่มีผล
การบูชาใหญ่ [คือมหาทานที่ทั่วไปแก่คนทั้งปวง] ไม่มีผล
สักการะที่บุคคลทำเพื่อ

แขก ไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี
มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์อุปาทิกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้พร้อมเพรียงกัน
ผู้

ประพฤติติปฏิบัติชอบ ที่รู้ยิ่งแล้วซึ่งโลกนี้และโลกหน้าด้วยตนเอง
แล้วประกาศ

ทำให้แจ้งในโลกนี้ไม่มี ดังนี้ มีอย่างนี้เป็นรูปอันใด ทิฐิ ความเห็นไปข้าง
ทิฐิ ปาชัญคือทิฐิ กัณดารคือทิฐิ ความเห็นเป็นข้าศึก ความเห็นผันผวน
สญฺญโณชนคือทิฐิ ความยึดถือ ความเกี่ยวเกาะ ความยึดมั่น

การยึดถือความ

ปฏิบัติผิด มรรคาผิด ทางผิด ภาวะที่เป็นผิด ลัทธิเป็นแดนเสื่อม ความยึด
ถือ การแสวงหาผิด อันใด มีลักษณะอย่างนี้ นี้เรียกว่า ทิฐิวิบัติ มิจฉาทิฐิ
แม้ทั้งหมด เป็นทิฐิวิบัติ บุคคลประกอบด้วยทิฐิวิบัตินี้ ชื่อว่าผู้มีทิฐิวิบัติ

[๖๗] บุคคลมีสญฺญโณชนภายใน เป็นไฉน

โอรัมภาคิยสญฺญโณชน ๕ อันบุคคลยังละไม่ได้แล้ว บุคคลนั้นเรียกว่า
ผู้มีสญฺญโณชนภายใน

บุคคลผู้มีสญฺญโณชนภายนอก เป็นไฉน

อุทัมภาคิยสญฺญโณชน ๕ อันบุคคลใดยังละไม่ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้มีสญฺญโณชนภายนอก

[๖๘] บุคคลผู้ไม่โกรธ เป็นไฉน

ความโกรธ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความโกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่

โกรธ โทสะ กิริยาที่ประทุษร้าย ภาวะที่ประทุษร้าย พยาบาท กิริยาที่
พยาบาท ภาวะที่พยาบาท ความพิโรธ ความพิโรธตอบ ความดुर้าย
ความเกรี้ยวกราด ความที่มีจิตไม่ยินดี นี่เรียกว่าความโกรธ ความโกรธนี้
อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่าผู้ไม่โกรธ

บุคคลผู้ไม่ผูกโกรธ เป็นไฉน

ความผูกโกรธ ในข้อนั้นเป็นไฉน ความโกรธมีในกาลเบื้องต้น ความ
ผูกโกรธมีในกาลภายหลัง ความผูกโกรธ กิริยาที่ผูกโกรธ ภาวะที่
ผูกโกรธ การไม่หยุดโกรธ การตั้งความโกรธไว้ การดำรงความโกรธไว้
การไหลไปตามความโกรธ การตามผูกพันด้วยความโกรธ
การทำความโกรธให้มัน

เข้าอันใด เห็นปานนี้ นี่เรียกว่า ความผูกโกรธ ความผูกโกรธนี้
อันบุคคลใดละ

ได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่ผูกโกรธ

[๖๙] บุคคลผู้ไม่ลบหลู่บุญคุณผู้อื่น เป็นไฉน

ความลบหลู่บุญคุณผู้อื่น ในข้อนั้นเป็นไฉน ความลบหลู่ กิริยาที่
ลบหลู่ ภาวะที่ลบหลู่ ความไม่เห็นคุณค่าของผู้อื่น
การกระทำความไม่เห็นคุณค่า

ของผู้อื่น นี่เรียกว่า ความลบหลู่บุญคุณผู้อื่น ความลบหลู่บุญคุณผู้อื่นนี้
อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่ลบหลู่บุญคุณผู้อื่น

บุคคลผู้ไม่ตีเสมอผู้อื่น เป็นไฉน

ความตีเสมอผู้อื่น ในข้อนี้เป็นไฉน การตีเสมอ กิริยาที่ตีเสมอ
ภาวะที่ตีเสมอ ธรรมที่เป็นอาหารแห่งการตีเสมอ ฐานะแห่งวิวาท
การถือเป็น

คู่เท่าเทียมกัน การไม่สละคืน นี่เรียกว่า การตีเสมอ การตีเสมอนี้
อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่ตีเสมอผู้อื่น

[๗๐] บุคคลผู้ไม่มีความริษยา เป็นไฉน

ความริษยา ในข้อนี้เป็นไฉน ความริษยา กิริยาที่ริษยา ภาวะที่
ริษยา ความไม่ยินดีด้วย กิริยาที่ไม่ยินดีด้วย
ภาวะที่ไม่ยินดีด้วยในลาภสักการะ

การทำความเคารพ ความนับถือ การไหว้ การบูชาของคนอื่น อันใด นี้

เรียกว่า ความริษยา ความริษยานี้ อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่มีความริษยา

บุคคลผู้ไม่มีความตระหนี่ เป็นโฉน

ความตระหนี่ ในข้อนั้นเป็นโฉน ความตระหนี่ ๕ ประการ คือ
ตระหนี่ที่อยู่ ตระหนี่ตระกูล ตระหนี่ลาภ ตระหนี่วรรณะ ตระหนี่ธรรม
ความตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ภาวะที่ตระหนี่ ความอยากมีประการต่างๆ
ความเหนียวแน่น ความตระหนี่ถี่เหนียว ความที่จิตไม่เผื่อแผ่ อันใด
เห็นปานนี้

นี้เรียกว่า ความตระหนี่ ความตระหนี่นี้ อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้
เรียกว่า ผู้ไม่มีความตระหนี่

[๗๑] บุคคลผู้ไม่โอ้อวด เป็นโฉน

ความโอ้อวด ในข้อนั้นเป็นโฉน บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้โอวด
เป็นผู้โอ้อวด ความโอ้อวด ภาวะที่โอ้อวด กิริยาที่โอ้อวด
ภาวะที่แข่งกระด้าง

กิริยาที่แข่งกระด้าง ความพุดยกตน กิริยาที่พุดยกตน อันใด นี้เรียกว่า
ความโอ้อวด ความโอ้อวดนี้อันบุคคลใดละได้แล้ว บุคคลนี้เรียกว่า
ผู้ไม่โอ้อวด

บุคคลผู้ไม่มีมายา เป็นโฉน

มายา ในข้อนั้นเป็นโฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ประพฤติทุจริตด้วย
กาย ประพฤติทุจริตด้วยวาจา ประพฤติทุจริตด้วยใจแล้ว
เพราะเหตุจะปกปิด

ความทุจริตนั้น จึงตั้งความปรารถนาอันลามก ปรารถนาว่าใครๆ อย่ารู้เรา
ดำริว่าใครๆ อย่ารู้เรา พุดว่าใครๆ อย่ารู้เรา พยายามด้วยกายว่าใครๆ อย่า
รู้เรา มายา ภาวะที่มีมายา ความวางท่า ความหลอกลวง ความตลบตะแลง
ความมีเล่ห์เหลี่ยม ความทำให้ลุ่มหลง ความช้อน ความอำพราง ความปิด
ความปกปิด การไม่ทำให้เข้าใจง่าย การไม่ทำให้จะแจ้ง การปิดบังอำพราง
กิริยาลามก อันใด เห็นปานนี้ นี้เรียกว่า มายา มายานี้
อันบุคคลใดละได้แล้ว

บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ไม่มีมายา

[๗๒] บุคคลมีหิริ เป็นโฉน

ความละอาย ในข้อนั้น เป็นไฉน ละอายการเข้าถึงธรรมอันเป็น
บาปอกุศล นี้เรียกว่า ความละอาย บุคคลผู้ประกอบด้วยหิรินี้ ชื่อว่าผู้มีหิริ
บุคคลผู้มีโอตตปปะ เป็นไฉน

โอตตปปะ ในข้อนั้นเป็นไฉน ธรรมชาติใดกลัวสิ่งที่ควรกลัว กลัว
การเข้าถึงธรรมที่เป็นบาปอกุศล นี้เรียกว่า โอตตปปะ
บุคคลผู้ประกอบแล้ว

ด้วยโอตตปปะนี้ ชื่อว่า ผู้มีโอตตปปะ

[๗๓] บุคคลผู้ว่าง่าย เป็นไฉน

ความเป็นผู้ว่าง่าย ในข้อนั้นเป็นไฉน ความเป็นผู้ว่าง่าย กิริยาที่
ว่าง่าย ภาวะที่ว่าง่าย ความเป็นผู้ถือเอาโดยไม่ปฏิกูล
ความเป็นผู้ยินดีโดยไม่

เป็นข้าศึก ความเอื้อเฟื้อ ภาวะที่เอื้อเฟื้อ ความเคารพ ความเชื่อฟัง ในเมื่อ
สหธรรมมิกว่ากล่าวอยู่ นี้เรียกว่า ความเป็นผู้ว่าง่าย

บุคคลผู้มีมิตรดี เป็นไฉน

ความเป็นผู้มีมิตรดี ในข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลเหล่าใดมีศรัทธา มีศีล
เป็นพหูสูต มีการบริจาคน มีปัญญา การเสวนะ การเข้าไปเสวนะ การชอง
เสพ การคบ การคบหา การภักดี การภักดีด้วย ความเป็นผู้คบหาสมาคม
บุคคลเหล่านั้น นี้เรียกว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วย
ความเป็นผู้มีมิตรดี นี้ชื่อว่า เป็นผู้มีมิตรดี

[๗๔] บุคคลมีทวารอันคัมครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย เป็นไฉน

ความเป็นผู้มีทวารอันคัมครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ในข้อนั้น
เป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปด้วยตา เป็นผู้ไม่ถือเอาซึ่งนิमित
เป็น

ผู้ไม่ถือเอาซึ่งอนุพยัญชนะ อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก คืออภิชฌาและ
โทมนัส ฟังชานไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวมอินทรีย์คือจักขุนี้อยู่

เพราะการไม่สำรวม

อินทรีย์คือจักขุใดเป็นเหตุ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมอินทรีย์คือจักขุนั้น
ย่อมรักษา

อินทรีย์คือจักขุ ย่อมถึงความสำรวมอินทรีย์คือจักขุ ฟังเสียงด้วยหู ฯลฯ

สุดกลืนด้วยจมูก ฯลฯ ลิ้มรสด้วยลิ้น ฯลฯ ถูกต้องโพล้แพ้วด้วยกาย ฯลฯ
รู้

ธรรมารมณ์ด้วยใจ ไม่เป็นผู้ถือเอาซึ่งนิमित ไม่เป็นผู้ถือเอาซึ่งอนุพยัญชนะ
อกุศล

ธรรมทั้งหลายอันลามก คืออภิชฌาและโทมนัส

พึงชานไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวม

อินทรีย์คือใจนี้อยู่ เพราะความไม่สำรวมอินทรีย์คือใจใดเป็นเหตุ

ย่อมนปฐิบัติ

เพื่อสำรวมอินทรีย์คือใจนั้น ย่อมรักษาอินทรีย์คือใจ

ย่อมถึงความสำรวมอินทรีย์

คือใจ การคุ้มครอง การปกครอง การรักษา การสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖

เหล่านี้

ใด นี้เรียกว่า ความเป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย

บุคคลผู้

ประกอบแล้วด้วยความเป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย

นี้ชื่อว่า

เป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย

บุคคลผู้รู้จักประมาณในโภชนะ เป็นโฉน

ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ในข้อนั้นเป็นโฉน บุคคลบาง

คนในโลกนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้วบริโภคอาหาร

ไม่บริโภคเพื่อจะเล่น

ไม่บริโภคเพื่อมัวเมา ไม่บริโภคเพื่อประดับ

ไม่บริโภคเพื่อตกแต่งประเทืองผิว

บริโภคเพียงเพื่อความตั้งอยู่แห่งกายนี้ เพื่อให้กายเป็นไป

เพื่อจะกำจัดความ

เบียดเบียนลำบาก คือความหิวอาหารเสีย เพื่อจะอนุเคราะห์พรหมจรรย์

ด้วย

คิดว่า ด้วยการเสพเฉพาะอาหารนี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสีย ไม่ให้เวทนา

ใหม่เกิดขึ้นด้วย ความที่กายจักเป็นไปได้นานจักมีแก่เรา

ความเป็นผู้ไม่มีโทษ

ความอยู่สบายด้วย จักมีแก่เรา ความเป็นผู้สันโดษ
ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
ในโภชนะนั้น ความพิจารณาในโภชนะนั้นอันใด นี้เรียกว่า
ความเป็นผู้รู้จัก
ประมาณในโภชนะ
บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ นี้
ชื่อว่า เป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ

[๗๕] บุคคลผู้มีสติอันเข้าไปตั้งไว้แล้ว เป็นโณ
สติในข้อนั้น เป็นโณ ความระลึกได้ ความตามระลึกได้ ความหวน
ระลึกได้ ความนึกได้ คือสติ ความทรงจำ ความไม่พินเพื่อน
ความไม่หลงลืม
นี้เรียกว่า สติ บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยสตินี้
ชื่อว่าผู้มีสติอันเข้าไปตั้งไว้แล้ว

บุคคลผู้มีสัมปชัญญะ เป็นโณ
สัมปชัญญะ ในข้อนั้น เป็นโณ ความรอบรู้ ความรู้ชัด
ความเลือกเฟ้น ความเลือกสรร ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนดรู้ ความเข้าไปกำหนดรู้เฉพาะ ความเป็นผู้รู้
ความฉลาด
ความรู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความคิดนึก ความใคร่ครวญ
ความรู้กว้างขวาง
ความรู้เนียบขาด ความรู้แนวทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ทั่วพร้อม
ปัญญาเพียง
ดังปะฎัก ปัญญินทรีย์ กำลังคือปัญญา รัศมีคือปัญญา ประทีปคือปัญญา
รัตนคือปัญญา ความสอดส่องธรรม คืออโมหะ สัมมาทิสฺส นี้เรียกว่า
สัมปชัญญะ

บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยสัมปชัญญะนี้ ชื่อว่าผู้มีสัมปชัญญะ
[๗๖] บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นโณ
ความถึงพร้อมด้วยศีล ในข้อนั้น เป็นโณ การไม่ล่วงละเมิดทางกาย
การไม่ล่วงละเมิดทางวาจา การไม่ล่วงละเมิดทางกาย และวาจา นี้เรียกว่า

ความถึงพร้อมด้วยศีล ความสำรวมด้วยศีลแม้ทั้งหมด
ชื่อว่าถึงพร้อมด้วยศีล

บุคคลผู้ประกอบแล้วด้วยศีลสัมปทานี้ ชื่อว่าผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล
บุคคลผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยทิฐิ เป็นไฉน

ความถึงพร้อมด้วยทิฐิ ในข้อนั้น เป็นไฉน ความรอบรู้ ความรู้ชัด ฯลฯ
ความสวดสอธรรม คืออโมหะ สัมมาทิฐิ เช่นนี้ว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การ
บูชาใหญ่ [คือมหาทานที่ทั่วไปแก่คนทั้งปวง] มีผล

สักการะที่บุคคลทำเพื่อแซก

มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดี ทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี
มารดา มี

บิดามี สัตว์อุปปาติกะมี สมณพราหมณ์ผู้พร้อมเพียงกัน ประพฤติดี ปฏิบัติ
ชอบ ที่รู้ยิ่งซึ่งโลกนี้ และโลกหน้าด้วยตนเองแล้วประกาศทำให้แจ้งมี
นี้เรียกว่า

ความถึงพร้อมด้วยทิฐิ สัมมาทิฐิแม้ทั้งหมดก็ชื่อว่า ทิฐิสัมปทา บุคคล
ผู้ประกอบด้วยทิฐิสัมปทานี้ ชื่อว่าผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ

[๗๗] บุคคลหาได้ยากในโลก ๒ จำพวก เป็นไฉน

บุพพการีบุคคล ๑ กตัญญูกตเวทีบุคคล ๑

บุคคล ๒ จำพวกนี้ หาได้ยากในโลกนี้

[๗๘] บุคคลให้อุ้มได้ยาก ๒ จำพวก เป็นไฉน

ผู้ที่เก็บของที่ตนได้แล้วๆ ๑ ผู้ที่สละของตนที่ได้แล้วๆ ๑

บุคคล ๒ จำพวกนี้ ให้อุ้มได้ยาก

[๗๙] บุคคลให้อุ้มได้ง่าย ๒ จำพวก เป็นไฉน

ผู้ที่ไม่เก็บของที่ตนได้แล้วๆ ๑ ผู้ที่ไม่สละของที่ตนได้แล้วๆ ๑

บุคคล ๒ จำพวกนี้ ให้อุ้มได้ง่าย

[๘๐] อาสวะทั้งหลายย่อมเจริญแก่บุคคล ๒ จำพวก เหล่าไหน

ผู้ที่ประพฤตรังเกียจสิ่งที่ไม่ควรรังเกียจ ๑ ผู้ที่ไม่ประพฤตรังเกียจสิ่งที่
ควรรังเกียจ ๑

อาสวะทั้งหลายย่อมเจริญแก่บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้

[๘๑] อาสวะทั้งหลายย่อมไม่เจริญแก่บุคคล ๒ จำพวก เหล่าไหน

ผู้ที่ไม่ประพฤตรังเกียจสิ่งที่ไม่ควรรังเกียจ ๑ ผู้ที่ประพฤตรังเกียจ

สิ่งที่ควรรังเกียจ

อาสวะทั้งหลายย่อมไม่เจริญแก่บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้

[๘๒] บุคคลมีอหยาศัยแล้ว เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้หยาศัย มีธรรมอันลามก เขาย่อมเสพ

ย่อมคบ

ย่อมเข้าไปนั่งใกล้ บุคคลผู้หยาศัย ผู้มีธรรมอันลามกอื่น

นี้เรียกว่าบุคคลผู้มีอหยาศัย

แล้ว

บุคคลมีอหยาศัยประณีต เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้หยาศัย มีธรรมอันงาม เขาย่อมเสพ ย่อมคบ
ย่อมเข้าไปนั่งใกล้ ผู้หยาศัย ผู้มีธรรมอันงามอื่น นี้เรียกว่า

บุคคลผู้มีอหยาศัยประณีต

[๘๓] บุคคลผู้อิ่มแล้ว เป็นโณน

พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลายของพระตถาคตเจ้า ผู้เป็น
พระอรหันต์ ชื่อว่าผู้อิ่มแล้ว

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชื่อว่าผู้อิ่มแล้วด้วย ยังผู้อื่นให้อิ่มแล้วด้วย

ทุกนิทเทส จบ

ติกนิทเทส

บุคคล ๓ จำพวก

[๘๔] บุคคลผู้ไม่มีความหวัง เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้หยาศัย มีธรรมอันลามก ผู้ประกอบด้วย
กายกรรมเป็นต้น อันไม่สะอาด
และมีสมาจารอันผู้อื่นหรือตนพึงระลึกได้ด้วย

ความระแวง ผู้มีงานอันปกปิด ผู้มิใช่สมณะ แต่ปณิธานว่าเป็นสมณะ
ผู้มิใช่

ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปณิธานว่าประพฤติพรหมจรรย์ ผู้เฝ้าใน
ผู้อันราคะชุม

แล้ว ผู้มีหยากเยื่อมีราคะเป็นต้นเกิดแล้ว เธอได้ยินว่า นัยว่า
ภิกษุมีชื่ออย่างนี้

รู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ

อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแล้ว
สำเร็จอิริยาบถอยู่ใน

ทิณฺฐธรรม ดังนี้ เธอย่อมไม่เกิดความคิดขึ้นว่า
แม้เราก็จักรู้ยิ่งด้วยตนเอง

จักทำให้แจ้ง จักเข้าถึงซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้เพราะ
ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย สำเร็จอิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม
ในกาลไหนๆ

โดยเหตุดังนี้ บุคคลนี้ชื่อว่า ผู้ไม่มีความหวัง

บุคคลผู้มีความหวัง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึนเมา มีธรรมอันงาม เธอได้ยินว่า นัยว่า
ภิกษุมีชื่ออย่างนี้ รู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว
ซึ่งเจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย สำเร็จ
อิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม ดังนี้ เธอย่อมเกิดความคิดขึ้นว่า
แม้เราก็จักรู้ยิ่งด้วยตนเอง

จักทำให้แจ้ง จักเข้าถึงซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะความ

สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแล้ว สำเร็จอิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม ในกาลไหนๆ
โดยเหตุดังนี้เรียกว่า ผู้มีความหวัง

บุคคลผู้มีความหวังไปปราศแล้ว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ รู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

แล้ว สำเร็จอิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม เธอได้ยินว่า นัยว่าภิกษุชื่ออย่างนี้
รู้ยิ่ง

ด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
สำเร็จอิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม

ดังนี้ เธอย่อมไม่เกิด ความคิดขึ้นว่า แม้เราก็จักรู้ยิ่งด้วยตนเอง จักทำให้แจ้ง

จักเข้าถึง ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะความสิ้นไปแห่ง

อาสวะทั้งหลายแล้ว สำเร็จอริยาบถอยู่ในทิฏฐธรรม ในกาลไหนๆ โดยแท้
ดังนี้ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะว่า ความหวังในความหลุดพ้นใด ของ
พระชินาสพนั้น ผู้ซึ่งเมื่อยังไม่หลุดพ้นในกาลก่อน
ความหวังนั้นได้สงบระงับแล้ว

บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีความหวังไปปราศแล้ว

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลซึ่งเปรียบด้วยคนไข้ ๓ จำพวก เป็นโณน
[๘๕] คนไข้ ๓ จำพวก

คนไข้บางคนในโลกนี้ ได้โภชนะเป็นที่สบาย หรือไม่ได้โภชนะเป็นที่
สบาย ได้เภสัชเป็นที่สบาย หรือไม่ได้เภสัชเป็นที่สบาย ได้อุปัฏฐากสมควร
หรือไม่ได้อุปัฏฐากสมควร ก็ยอมไม่หายจากอาพาธนั้นเลย

ส่วนคนไข้บางคนในโลกนี้ ได้โภชนะเป็นที่สบาย หรือไม่ได้โภชนะ
เป็นที่สบาย ได้เภสัชที่สบาย หรือไม่ได้เภสัชที่สบาย ได้อุปัฏฐากสมควร
หรือ

ไม่ได้อุปัฏฐากสมควร ก็ยอมหายจากอาพาธนั้น

ส่วนคนไข้บางคนในโลกนี้ ได้โภชนะเป็นที่สบาย

ก็หายจากอาพาธนั้น

ไม่ได้ก็หายจากอาพาธนั้น ได้เภสัชเป็นที่สบาย ก็หายจากอาพาธนั้น
ไม่ได้

ก็ไม่หายจากอาพาธนั้น ได้อุปัฏฐากสมควร ก็หายจากอาพาธนั้น

ไม่ได้ก็ไม่หาย

จากอาพาธนั้น

ในคนไข้ ๓ จำพวกนั้น คนไข้ใด ได้โภชนะเป็นที่สบาย ก็หายจาก
อาพาธนั้น ไม่ได้ก็หายจากอาพาธนั้น ได้เภสัชเป็นที่สบาย

ก็หายจากอาพาธนั้น

ไม่ได้ก็หายจากอาพาธนั้น ได้อุปัฏฐากสมควร ก็หายจากอาพาธนั้น

ไม่ได้ก็

ไม่หายจากอาพาธนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยคนไข้จำพวกนี้
จึงได้ทรง

อนุญาตคิลานภัต อนุญาตคิลานเภสัช อนุญาตคิลานอุปัฏฐากไว้
ก็แหละเพราะ

อาศัยคนใช้จำพวกนี้ คนใช้แม่เหล่าอื่น อันภิกษุทั้งหลายก็ควรบำรุง

[๘๖] บุคคลเปรียบด้วยคนใช้ ๓ จำพวก มีปรากฏอยู่ในโลก ก็
ฉนั้นนั่นเหมือนกัน

บุคคลเปรียบด้วยคนใช้ ๓ จำพวก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ได้เห็นพระตถาคต หรือไม่ได้เห็นพระตถาคต
ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคตประกาศแล้ว

หรือไม่ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคต

ประกาศแล้ว ก็ย่อมไม่หยั่งลงสู่นิยามอันถูก ในกุศลธรรมทั้งหลาย

ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ได้เห็นพระตถาคต
หรือไม่ได้เห็นพระตถาคต

ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคตประกาศแล้ว

หรือไม่ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคต

ประกาศแล้ว ก็ย่อมก้าวลงสู่นิยามอันถูก ในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ได้เห็นพระตถาคต
ย่อมก้าวลงสู่นิยามอันถูก

ในกุศลธรรมทั้งหลายได้ เมื่อไม่ได้ ก็ย่อมไม่ก้าวลงสู่นิยามอันถูก
ในกุศลธรรม

ทั้งหลาย ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคตประกาศแล้ว

ย่อมก้าวลงสู่นิยามอันถูก

ในกุศลธรรมทั้งหลายได้ เมื่อไม่ได้ ย่อมไม่ก้าวลงสู่นิยามอันถูก
ในกุศลธรรม

ทั้งหลาย

บรรดาบุคคล ๓ จำพวกนั้น บุคคลใดได้เห็นพระตถาคต ย่อมก้าวลงสู่
นิยามอันถูก ในกุศลธรรมทั้งหลายได้ เมื่อไม่ได้

ย่อมไม่ก้าวลงสู่นิยามอันถูก

ในกุศลธรรมทั้งหลาย ได้ฟังธรรมวินัยอันพระตถาคตประกาศแล้ว

ย่อมก้าวลงสู่

นิยามอันถูก ในกุศลธรรมทั้งหลายได้ เมื่อไม่ได้
ก็ยอมไม่ก้าวลงสู่นิยามอันถูก

ในกุศลธรรมทั้งหลาย

สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตพระธรรมเทศนาไว้

เพราะอาศัยบุคคลจำพวกนี้ ก็แหละเพราะอาศัยบุคคลนี้

ภิกษุทั้งหลายจึงควรแสดง

ธรรมแก่บุคคลแม้เหล่าอื่นๆ บุคคลเปรียบด้วยคนไข้ ๓ จำพวกเหล่านี้
ยอมมี

ปรากฏอยู่ในโลก

[๘๗] บุคคลชื่อว่า กายสักขี เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอริยาบถอยู่
และกิเลสบางอย่างของผู้นั้น เป็นของสิ้นไปรอบแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา
บุคคลนี้เรียกว่า กายสักขี

บุคคลชื่อว่า ทิณฐิปัตตะ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยอมรับตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์
ยอมรับตามความ

เป็นจริงว่า นี่เหตุเกิดทุกข์ ยอมรับตามความเป็นจริงว่า นี่ความดับทุกข์
ยอมรับ

ตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
และธรรมทั้งหลายอัน

พระตถาคตประกาศแล้ว เป็นอันเธอได้เห็นดีแล้วด้วยปัญญา

เป็นอันเธอดำเนิน

ไปด้วยดีแล้วด้วยปัญญา

และอาสวะบางอย่างของเธอเป็นอันสิ้นไปแล้วโดยรอบ

เพราะเห็นด้วยปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า ทิณฐิปัตตะ

บุคคลชื่อว่า สัทธาวิมุต เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยอมรับตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ ธรรม
ทั้งหลายอันพระตถาคตประกาศแล้ว ยอมรับเป็นอันเธอเห็นแล้วด้วยดี
ดำเนินไปแล้ว

ด้วยดีด้วยปัญญา และอาสวะบางอย่างของเธอ เป็นอันสิ้นไปแล้วโดยรอบ

เพราะเห็นด้วยปัญญา อาสวะของทิฐิปัตตะบุคคลสิ้นไปรอบ ฉันท
อาสวะ

ของสัทธาวิมุตบุคคล หาเป็นเช่นนั้นไม่ บุคคลนี้เรียกว่า สัทธาวิมุต

[๘๘] บุคคลผู้มีวาตะเหมือนคุณ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ชอบพูดเท็จ ไปอยู่ในที่ประชุม ไปอยู่ในบริษัท
ไปอยู่ในท่ามกลางญาติ ไปอยู่ในท่ามกลางอำมาตย์
หรือไปอยู่ในท่ามกลาง

ราชตระกูล ถูกเขานำไปซักถาม ถูกเขาอ้างเป็นพยานซักถามว่า
ดูก่อนบุรุษ

ผู้เจริญ ท่านรู้อย่างไร จงพูดอย่างนั้น บุคคลนั้นไม่รู้ กล่าวว่าข้าพเจ้ารู้
หรือ

รู้อยู่ กล่าวว่าข้าพเจ้าไม่รู้ ไม่เห็น กล่าวว่าข้าพเจ้าเห็น หรือเห็นอยู่
กล่าวว่า

ข้าพเจ้าไม่เห็น เป็นผู้กล่าวคำเท็จโดยรู้อยู่ว่าเท็จดังว่ามานี้

เพราะเหตุแห่งตน

หรือเพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำมิสเล็กน้อย

บุคคลนี้เรียกว่า

ผู้มีวาจาเหมือนคุณ

บุคคลผู้มีวาจาเหมือนดอกไม้ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ละเสียแล้วซึ่งมุสาวาท

เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท

ไปอยู่ในที่ประชุม ไปอยู่ในบริษัท ไปอยู่ในท่ามกลางญาติ

ไปอยู่ในท่ามกลาง

อำมาตย์ หรือไปอยู่ในท่ามกลางราชตระกูล ถูกเขานำไปเพื่อซักถาม
ถูกเขา

อ้างเป็นพยานซักถามว่า ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้อย่างไร จงพูดอย่างนั้น
บุคคลนั้นไม่รู้ กล่าวว่าข้าพเจ้าไม่รู้ หรือรู้อยู่ กล่าวว่าข้าพเจ้ารู้ ไม่เห็น
กล่าวว่า

ข้าพเจ้าไม่เห็น เห็นอยู่ กล่าวว่าข้าพเจ้าเห็น

ไม่เป็นผู้กล่าวคำเท็จโดยรู้อยู่ว่าเท็จ

ดังว่ามานี้ เพราะเหตุแห่งตน หรือเพราะเหตุแห่งผู้อื่น
หรือเพราะเห็นแก่อาภิส

เล็กน้อย บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีวาจาเหมือนดอกไม้

บุคคลผู้มีวาจาเหมือนน้ำผึ้ง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ วาจาอันใดไม่มีโทษ สะดวกหู เป็นที่ตั้งแห่ง
ความรัก ถึงใจ เป็นของชาวเมือง อันคนมากใคร่ เป็นที่ชบใจของคนมาก
เป็นผู้กล่าววาจาเช่นนั้น บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีวาจาเหมือนน้ำผึ้ง

[๘๙] บุคคลมีจิตเหมือนแผลเรื้อรัง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ มากไปด้วยความคั่งแค้น

ถูกเขา

ว่าเพียงเล็กน้อย ก็ย่อมข้อง ย่อมกำเริบ ย่อมแสดงอาการผิดปกติ

ย่อมกระด้าง

ย่อมแสดงความโกรธ ความคิดประทุษร้าย อาการไม่ชบใจ ให้ปรากฏ
เหมือน

แผลเรื้อรังถูกท่อนไม้หรือกระเบื้องกระทบ

ย่อมมีน้ำเลือดน้ำหนองไหลออกมาก

มาย ชื่อแม้ฉนใด บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ มากไปด้วยความ
คั่งแค้น ถูกเขาว่าเพียงเล็กน้อย ก็ย่อมข้อง ย่อมกำเริบ

ย่อมแสดงอาการผิด

ปกติ ย่อมกระด้าง ย่อมแสดงความโกรธ

ความคิดประทุษร้ายและอาการไม่

ชบใจ ให้ปรากฏก็ฉนนั้น บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีจิตเหมือนแผลเรื้อรัง

บุคคลมีจิตเหมือนฟ้าแลบ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ย่อมรู้ชัด
ตามความเป็นจริงว่า นี่เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี้

ความดับทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

เหมือนบุรุษมีจักษุ

พึงเห็นรูปทั้งหลายในระหว่างที่ฟ้าแลบในเวลามืดกลางคืน

ชื่อแม้นันได บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์
ย่อมรู้

ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

นี่ความดับทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า

นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ก็

ฉนั้น บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีจิตเหมือนฟ้าแลบ

บุคคลมีจิตเหมือนฟ้าผ่า เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ รู้ยิ่งแล้วด้วยตนเอง ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว

ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะ

ทั้งหลายแล้ว สำเร็จอิริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม เหมือนแก้วมณีหรือแผ่นหิน
อะไร

ชื่อว่าไม่แตก ย่อมไม่มี เมื่อฟ้าผ่าลงไป ชื่อแม้นันได

บุคคลบางคนในโลกนี้

รู้ยิ่งแล้วด้วยตนเอง ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ

อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแล้ว

สำเร็จอิริยาบถอยู่

ในทิณฺฐธรรม ก็ฉนั้น บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีจิตเหมือนฟ้าผ่า

[๙๐] บุคคลผู้บอด เป็นไฉน

บุคคลพึงได้โภคะที่ตนยังไม่ได้ หรือพึงกระทำโภคะที่ตนได้แล้ว ให้

เจริญด้วยจักขุเช่นใด จักขุเช่นนั้น ย่อมไม่มีแก่บุคคลบางคนในโลกนี้

บุคคล

พึงรู้ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลและอกุศล

รู้ธรรมทั้งหลายที่มีโทษและไม่มีโทษ

รู้ธรรมที่เลวและประณีต รู้ธรรมทั้งหลายที่มีส่วนเปรียบ

โดยเป็นธรรมดำและ

ธรรมขาว ด้วยจักขุเช่นใด แม้จักขุเช่นนั้น ก็ไม่มีแก่บุคคลนั้น

บุคคลนี้เรียกว่า

บุคคลผู้บอด

บุคคลตาข้างเดียว เป็นโฉน
บุคคลพึงได้โภคะที่ตนยังไม่ได้
หรือพึงกระทำโภคะที่ตนได้แล้วให้เจริญ
ด้วยจักขุเช่นใด จักขุเช่นนั้นย่อมไม่มีแก่บุคคลบางคนในโลกนี้
บุคคลพึงรู้ธรรม
ทั้งหลายที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมทั้งหลายที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรม
ทั้งหลายที่เลวและประณีต รู้ธรรมทั้งหลายที่มีส่วนเปรียบ
โดยเป็นธรรมดำและ
ธรรมขาว ด้วยจักขุเช่นใด แม้จักขุเช่นนั้น ก็ย่อมไม่มีแก่บุคคลเช่นนั้น
บุคคล

นี้เรียกว่า คนมีตาข้างเดียว
บุคคลมีตาสองข้าง เป็นโฉน
บุคคลพึงได้โภคะที่ตนยังไม่ได้
หรือพึงกระทำโภคะที่ตนได้แล้วให้เจริญ
ด้วยจักขุเช่นใด จักขุเช่นนั้น ย่อมมีแก่บุคคลบางคนในโลกนี้
บุคคลพึงรู้ธรรม
ทั้งหลายที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมทั้งหลายที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรม
ทั้งหลายที่เลวและประณีต
รู้ธรรมทั้งหลายที่มีส่วนเปรียบโดยเป็นธรรมดำและ
ธรรมขาว ด้วยจักขุเช่นใด แม้จักขุเช่นนั้นก็ย่อมมีแก่บุคคลนั้น
บุคคลนี้เรียกว่า
คนมีตาสองข้าง

[๙๑] บุคคลมีปัญญาดังหม้อคว่ำ เป็นโฉน
บุคคลบางคนในโลกนี้
ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลาย
เนื่องๆ พวกภิกษุยอมแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะแก่บุคคลนั้น
ยอมประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์

บริบูรณ์สิ้นเชิง บุคคลนั้นพึงนั่งแล้วที่อาสนะนั้น

ยอมไม่ใส่ใจถึงเบื้องต้นเลย

ยอมไม่ใส่ใจถึงท่ามกลาง ยอมไม่ใส่ใจถึงที่สุด แม้ลุกออกจากอาสนะแล้ว
ก็ไม่ใส่ใจถึงเบื้องต้น ไม่ใส่ใจถึงท่ามกลาง ไม่ใส่ใจถึงที่สุดแห่งภกษานั้นเลย
เหมือนน้ำที่เขาเทใส่หม้อที่คว่ำไว้ ย่อมไหลไป ย่อมไม่ขังอยู่ ซื่อแม้นใด
บุคคลบางคนในโลกนี้

ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลายเนื่องๆ

พวกภิกษุยอมแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะแก่บุคคลนั้น

ยอมประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์

บริบูรณ์สิ้นเชิง บุคคลนั้นนั่งแล้วที่อาสนะนั้น ยอมไม่ใส่ใจถึงเบื้องต้น
ยอมไม่

ใส่ใจถึงท่ามกลาง ยอมไม่ใส่ใจถึงที่สุดแห่งภกษานั้นเลย

แม้ลุกจากอาสนะนั้น

แล้ว ก็ไม่ใส่ใจถึงเบื้องต้น ไม่ใส่ใจถึงท่ามกลาง
ไม่ใส่ใจถึงที่สุดแห่งภกษานั้นเลย

ก็ฉนั้น บุคคลนี้เรียกว่า มีปัญญาดังหม้อคว่ำ

บุคคลมีปัญญาดังหน้าตัก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้

ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลาย

เนื่องๆ พวกภิกษุยอมแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด

พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะแก่บุคคลนั้น

ยอมประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์

บริบูรณ์สิ้นเชิง บุคคลนั้นนั่งแล้วที่อาสนะนั้น ยอมใส่ใจถึงเบื้องต้นบ้าง
ยอม

ใส่ใจถึงท่ามกลางบ้าง ยอมใส่ใจถึงที่สุดบ้าง แต่ลุกจากอาสนะนั้นแล้ว
ไม่ใส่ใจ

ถึงเบื้องต้น ไม่ใส่ใจถึงท่ามกลาง ไม่ใส่ใจถึงที่สุดแห่งภกษานั้นเลย

เหมือนของ

เคี้ยวนานาชนิด เช่น งา ข้าวสาร ขนมต้ม พุทรา วางเรียรายอยู่แล้ว
แม่บันทึก

ของบุรุษ เมื่อเขาเผลอตัวลุกจากอาสนะ พึงกระจัดกระจายไป ชื่อแม่ฉันใด
บุคคลบางคนในโลกนี้

ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลายเนื่องๆ

ภิกษุทั้งหลายย่อมแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
พร้อมทั้ง

อรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ แก่บุคคลนั้น

ย่อมประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์

สิ้นเชิง บุคคลนั้นนั่งแล้วที่อาสนะนั้น ย่อมใส่ใจถึงเบื้องต้นบ้าง

ย่อมใส่ใจถึง

ท่ามกลางบ้าง ย่อมใส่ใจถึงที่สุดบ้าง แห่งภกถานั้น

แต่ลุกออกจากอาสนะนั้นแล้ว

ย่อมไม่ใส่ใจถึงเบื้องต้น ย่อมไม่ใส่ใจถึงท่ามกลาง ย่อมไม่ใส่ใจถึงที่สุด

แห่ง

ภกถานั้นเลย ก็ฉันนั้น บุคคลนี้เรียกว่า มีปัญญาตงหน้าตัก

บุคคลมีปัญญามาก เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้

ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุทั้งหลาย

เนื่องๆ พวกภิกษุยอมแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง

งามในที่สุด

พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ แก่บุคคลนั้น

ย่อมประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์

บริบูรณ์สิ้นเชิง บุคคลนั้นนั่งแล้วที่อาสนะนั้น ย่อมใส่ใจถึงเบื้องต้นบ้าง

ย่อม

ใส่ใจถึงท่ามกลางบ้าง ย่อมใส่ใจถึงที่สุดบ้าง แม้ลุกออกจากอาสนะนั้นแล้ว

ก็ย่อมใส่ใจถึงเบื้องต้นบ้าง ย่อมใส่ใจถึงท่ามกลางบ้าง

ย่อมใส่ใจถึงที่สุดบ้าง

แห่งภกถานั้น เหมือนน้ำที่เขาเทใส่หม้อที่หงายไว้ ย่อมชงอยู่ ย่อมไม่ไหลไป

ชื่อแม้นใด บุคคลบางคนในโลกนี้
ไปสู่อารามเพื่อฟังธรรมในสำนักของภิกษุ
ทั้งหลายเนื่องๆ พวกภิกษุยอมแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ แก่บุคคลนั้น ย่อมประกาศ
พรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง เขานั่งที่อาสนะนั้นแล้ว
ยอมใส่ใจถึงเบื้องต้น
บ้าง ยอมใส่ใจถึงท่ามกลางบ้าง ยอมใส่ใจถึงที่สุด แห่งภิกษุนั้น
แม้ลุกออกจาก
อาสนะนั้นแล้ว ก็ยอมใส่ใจถึงเบื้องต้นบ้าง ยอมใส่ใจถึงท่ามกลางบ้าง
ยอมใส่ใจ
ถึงที่สุดบ้าง แห่งภิกษุนั้น บุคคลนี้เรียกว่า คนมีปัญญามาก
[๙๒] บุคคลมีราคะยังไม่ไปปราศแล้วในกามและภพ เป็นโฉน
พระโสดาบันและสกทาคามีบุคคลเหล่านี้ เรียกว่าบุคคลผู้มีราคะ ยังไม่
ไปปราศในกามและภพ
บุคคลมีราคะไปปราศแล้วในกาม แต่มีราคะยังไม่ไปปราศแล้ว
ในภพ เป็นโฉน
พระอนาคามีบุคคล นี้เรียกว่า บุคคลมีราคะไปปราศแล้วในกาม แต่
มีราคะยังไม่ไปปราศแล้วในภพ
บุคคลมีราคะไปปราศแล้วในกามและภพ เป็นโฉน
พระอรหันต์ นี้เรียกว่า บุคคลมีราคะไปปราศแล้วในกามและภพ
[๙๓] บุคคลเหมือนรอยขีดในหิน เป็นโฉน
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโกรธอยู่เนื่องๆ
และความโกรธของเขานั้นแล
ยอมนอนเนื่องอยู่ตลอดเวลาอันยาวนาน เหมือนรอยขีดในหิน
ยอมไม่เลื่อนไปได้
ง่าย เพราะลมหรือเพราะน้ำ ย่อมเป็นของตั้งอยู่ได้นาน ชื่อแม้นใด บุคคล
บางคนในโลกนี้ ย่อมโกรธอยู่เนื่องๆ และความโกรธของเขานั้นแล
ยอมนอน
เนื่องอยู่ตลอดเวลายาวนาน ก็ฉนั้นนั้น นี้เรียกว่า บุคคลเหมือนรอยขีดในหิน
บุคคลเหมือนรอยขีดในแผ่นดิน เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโกรธเนื่องๆ แต่ความโกรธของเขานั้น
ย่อมไม่นอนเนื่องอยู่ตลอดเวลายาวนาน เหมือนรอยขีดในแผ่นดิน
ย่อมลบเลือน

ไปได้ง่าย เพราะลมหรือเพราะน้ำ ไม่ตั้งอยู่ได้นาน ชื่อแม้นั้นใด

บุคคลบางคน

ในโลกนี้ ย่อมโกรธเนื่องๆ แต่ความโกรธของเขานั้น ย่อมไม่นอนเนื่องอยู่
สิ้นกาลยาวนาน ก็ฉนั้นนั้น นี้เรียกว่า บุคคลเหมือนรอยขีดในแผ่นดิน

บุคคลเหมือนรอยขีดในน้ำ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกบุคคลว่ากล่าวมั่วด้วยถ้อยคำกระด้าง
มั่วด้วย

ถ้อยคำหยาบคาย มั่วด้วยถ้อยคำไม่เป็นที่พอใจ ยังคงสนิทกัน

ยังคงติดต่อกัน

ยังคงชอบกัน เหมือนรอยขีดในน้ำย่อมลบเลือนไปได้ง่าย ไม่ตั้งอยู่ได้นาน
ชื่อแม้นั้นใด บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกบุคคลว่ากล่าว

มั่วด้วยคำกระด้างบ้าง

มั่วด้วยคำหยาบ มั่วด้วยคำไม่เป็นที่ชอบใจ ยังคงสนิทกัน ยังคงติดต่อกัน
ยังคงชอบกัน ก็ฉนั้นนั้น นี้เรียกว่า บุคคลเหมือนรอยขีดในน้ำ

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยผ้าปาน ๓ จำพวก เป็นไฉน

[๙๔] ผ้าปาน ๓ ชนิด คือ

ผ้าแม้อย่างใหม่ที่มีสีไม่ดี นุ่งห่มก็ไม่สบายและมีราคาน้อย

ผ้าแม่อีกกลางเก่ากลางใหม่ที่มีสีไม่ดี นุ่งห่มก็ไม่สบายและมีราคาน้อย

ผ้าแม่อีกเก่าที่มีสีไม่ดี นุ่งห่มก็ไม่สบายและมีราคาน้อย คนทั้งหลาย ย่อม
เอาผ้าแม่อื่นๆ ทำเป็นผ้าเช็ดหม้อข้าวบ้าง เอาผ้าแก่นั้นไปทิ้งเสีย
ที่กอง

หยากเยื่อบ้าง

[๙๕] บุคคลเปรียบด้วยผ้าปาน ๓ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในภิกษุ
ทั้งหลายฉนั้นนั้นเหมือนกัน

บุคคลเปรียบด้วยผ้าปาน ๓ จำพวก

แม้หากว่า ภิกษุใหม่ เป็นผู้หุนสัณห์ มีธรรมอันลามก ผ้าที่มีสีไม่ดีนั้น
แม้นั้นใด บุคคลนี้ ก็อุปมาฉนั้นนั้น นี้ก็เพราะบุคคลนี้มีวาระชั่ว ส่วนคน

เหล่าใด ย่อมสมาคม ย่อมคบ ย่อมเข้าใกล้ ย่อมเอาอย่างบุคคลนี้
การเช่นนั้น

ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่คนเหล่านั้น
ตลอด

กาลนาน ผ้าที่นุ่มห่มไม่สบายนั้น แม้ฉันใด บุคคลนี้ ก็อุปไมยฉันนั้น
นี้ก็เพราะ

บุคคลนี้มีสัมผัสเป็นทุกข์ ก็บุคคลนี้รับจิวร ปิณฑบาท เสนาสนะ
คิลานปัจฉัย-

*เภสัชบริขารของคนเหล่าใดแล ทานของคนเหล่านั้น ย่อมไม่มีผลมาก
ย่อมไม่มี

อานิสงส์มาก ผ้าที่มีราคาน้อยนั้น แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็อุปไมยฉันนั้น
นี้ก็เพราะ

บุคคลนี้มีราคาน้อย

แม้หากว่า ภิกษุชั้นมัชฌิมะ ฯลฯ

แม้หากว่า ภิกษุชั้นพระเถระ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก ผ้าที่มีสี
ไม่ดีนั้น แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็อุปไมยฉันนั้น นี่ก็เพราะบุคคลนี้มีวรรณะชั่ว
ส่วน

คนเหล่าใดย่อมสมาคม ย่อมคบ ย่อมเข้าใกล้ ย่อมเอาอย่างบุคคลนี้ การ
สมาคมนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความทุกข์แก่ชน

เหล่านั้นตลอดกาลนาน ผ้าที่นุ่มห่มไม่สบาย แม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็อุปไมยฉันนั้น

นี้ก็เพราะบุคคลนี้มีสัมผัสเป็นทุกข์ ก็บุคคลนี้รับจิวร ปิณฑบาท เสนาสนะ
คิลานปัจฉัยเภสัชบริขาร ของคนเหล่าใด ทานของคนเหล่านั้น
ย่อมไม่มีผลมาก

ย่อมไม่มีอานิสงส์มาก ผ้าที่มีราคาน้อย แม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น นี่ก็

เพราะบุคคลนี้มีราคาน้อย หากว่าพระเถระเห็นปานนี้
จะว่ากล่าวในท่ามกลางสงฆ์

ภิกษุทั้งหลายก็จะกล่าวกับพระเถระผู้นั้นนัยอย่างนี้ว่า
ประโยชน์อะไรด้วยคำกล่าว

ของท่านผู้โง่เขลาเบาปัญญา ถึงแม้ท่านจะสำคัญว่าควรกล่าวก็ดี
พระเถระนั้น

โกรธไม่พอใจ ก็จะเปล่งวาจาชนิดที่จะเป็นเหตุให้สงฆ์ยกวัด
ดูคนเอาผ้าไป

โยนทิ้งเสียที่กองหยากเยื่อฉะนั้น บุคคลเปรียบด้วยผ้าป่าน ๓
จำพวกเหล่านี้

มีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยผ้าแคว้นกาสี ๓ จำพวก
เป็นไฉน

[๙๖] ผ้ากาสี ๓ ชนิด คือ

ผ้ากาสีแม่ไหมก็มีสีงาม นุ่มสบายและมีราคามาก

ผ้ากาสีแม่มกาก็มีสีงาม นุ่มสบายและมีราคามาก

ผ้ากาสีแม้อย่างเก่าก็มีสีงาม นุ่มสบายและมีราคามาก

คนทั้งหลายย่อม

เอาผ้ากาสีแม่เก่าแล้วไปใช้สำหรับห่อรัตนะบ้าง

หรือเก็บผ้ากาสีนั้นไว้ในโอของ

หอมบ้าง

[๙๗] บุคคลเปรียบด้วยผ้าแคว้นกาสี ๓ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ใน
ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกัน

บุคคล ๓ จำพวก เป็นไฉน

แม้หากว่า ภิกษุใหม่มีศีล มีธรรมอันงาม ผ้ากาสีนั้นมีสีอันงาม
แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็อุปมาฉันนั้น นี่ก็เพราะบุคคลนี้มีวรรณะงาม ส่วนคนเหล่าใด
ย่อม

สมาคม ย่อมคบ ย่อมเข้าใกล้ ย่อมเอาอย่างบุคคลนี้

การเสพนั่นย่อมเป็นไป

เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชนเหล่านั้น ตลอดกาลนาน
ผ้ากาสีนั้น

นุ่งห่มสบาย แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น
นี้ก็เพราะบุคคลนี้มีสัมพัทธสบาย

ก็บุคคลนี้รับจีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร
ของคนเหล่าใด

ทานของคนเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก ย่อมมีอานิสงส์มาก ผ้ากาสีนั้น
ย่อมมีราคามาก

แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น นี่ก็เพราะบุคคลนี้มีราคามาก

แม้หากว่าภิกษุชั้นมัชฌิมะ ฯลฯ

แม้หากภิกษุชั้นพระเถระ มีศีล มีธรรมอันงาม ผ้ากาสีนั้นสิ่งงาม
แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น นี่ก็เพราะบุคคลนี้มีวรรณงาม ส่วนคนเหล่าใด
ย่อม

สมาคม ย่อมคบ ย่อมเข้าใกล้ ย่อมเอาอย่างบุคคลนี้
การเสพนั้นย่อมเป็นไป

เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเหล่านั้นตลอดกาลนาน
ผ้ากาสีนั้นมี

สัมพัทธสบาย แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น
นี้ก็เพราะบุคคลนี้มีสัมพัทธสบาย

ก็บุคคลนี้รับจีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ
คิลานปัจจัยเภสัชบริขารของคนเหล่าใด

ทานของคนเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ผ้ากาสีนั้น มีราคามาก

แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น นี่ก็เพราะค่าที่บุคคลนี้มีค่ามาก
หากว่า

พระเถระ เห็นปานนี้จะว่ากล่าวในท่ามกลางสงฆ์
ภิกษุทั้งหลายก็จะกล่าวกับ

พระเถระผู้นั้นนออย่างนี้ว่า ขอท่านผู้มีอายุทั้งหลายจงเงี่ยบเสียง
พระเถระกล่าว

ธรรมและวินัย ถ้อยคำของพระเถระนั้น
ย่อมถึงซึ่งความเป็นของควรเก็บไว้ใน

หทัย ดุจผ้ากาสนั้นอันบุคคลควรเก็บไว้ในโถของหอมฉะนั้น
บุคคลเปรียบด้วย

ผ้าแคว้นกาสี ๓ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย
บุคคลที่ประมาณได้ง่าย เป็นโณน
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฟังชาน เป็นผู้มีมานะฟูขึ้นดุจไม้้อ
เป็นผู้

กลับกลอก เป็นผู้ปากกล้า เป็นผู้มีวาจาเกื่อนกล่น [ไม่สังเกตคำพูด]
มีสติ

หลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหมุนไปผิด มีอินทรีย์เปิดเผย
นี้เรียกว่า บุคคลประมาณได้ง่าย

[๙๘] บุคคลที่ประมาณได้ยาก เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ฟังชาน เป็นผู้ไม่มีมานะฟูขึ้นดุจไม้้อ
ไม่เป็นผู้กลับกลอก ไม่เป็นผู้ปากกล้า ไม่เป็นผู้มีวาจาเกื่อนกล่น
มีสติตั้งมั่น

มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตเป็นสมาธิ มีอินทรีย์อันสำรวมแล้ว นี้เรียกว่า
บุคคลประมาณได้ยาก

บุคคลที่ประมาณไม่ได้ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ รู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้ว
ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะ

ทั้งหลายแล้ว สำเร็จอริยาบถอยู่ในทิฏฐธรรม นี้เรียกว่า
บุคคลประมาณไม่ได้

[๙๙] บุคคลไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เสื่อมจากศีล จากสมาธิ จากปัญญา
บุคคลเห็นปานนี้ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้
ควรเว้นจากความ

เอ็นดู เว้นจากความอนุเคราะห์

บุคคลควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เสมอกันด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา

บุคคลเห็นปานนี้ ควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่า

ศีลภาแห่งสัตบุรุษทั้งหลาย ผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วยศีล จักมีแก่เรา
ทั้งหลาย ทั้งภณัน จักเป็นความผาสุกแก่เราทั้งหลาย
และภณันจักเป็นไป

แก่เราทั้งหลาย [คือจักไม่เดือดร้อน] สมาธิภาแห่งสัตบุรุษทั้งหลาย
ผู้ถึงความ

เป็นผู้เสมอกันด้วยสมาธิ จักมีแก่เราทั้งหลาย
ทั้งภณัน จักเป็นความผาสุกแก่เรา

ทั้งหลาย และภณันจักเป็นไปแก่เราทั้งหลาย [คือจักไม่เดือดร้อน]
ปัญญา

ภาของสัตบุรุษทั้งหลาย ผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วยปัญญา
จักมีแก่เราทั้งหลาย

ทั้งภณัน จักเป็นความผาสุกแก่เราทั้งหลาย
และภณันจักเป็นไปแก่เราทั้งหลาย

[คือจักไม่เดือดร้อน] เพราะฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้ ควรสมาคม ควรคบ
ควร

เข้าใกล้

บุคคลที่ควรสักการะเคารพ สมาคม คบหา เข้าใกล้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ยังด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

บุคคลเห็นปานนี้

ควรสักการะเคารพ สมาคม คบหา เข้าใกล้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า
เราจักได้บำเพ็ญศีลชั้นที่ขังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือเราจักถือเอาตาม
ซึ่ง

ศีลชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาในที่นั้นๆ เราจักได้บำเพ็ญสมาธิชั้นที่ขังไม่
บริบูรณ์ให้บริบูรณ์

หรือเราจักได้ถือเอาตามซึ่งสมาธิชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาใน

ที่นั้นๆ เราจักได้บำเพ็ญซึ่งปัญญาชั้นที่ขังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์

หรือเราจัก

ได้ถือเอาตามซึ่งปัญญาชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาในที่นั้นๆ เพราะฉะนั้น

บุคคลเห็นปานนี้ ควรสักการะเคารพ สมาคม คบหา เข้าใกล้
[๑๐๐] บุคคลควรเกลียด ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควร
เข้าใกล้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้หุนสึล มีธรรมอันลามก ผู้ประกอบด้วย
กายกรรมเป็นต้น อันไม่สะอาด
และมีสมาจารอันผู้อื่นหรือตนพึงระลึกได้ด้วย

ความระแวง ผู้มีภาระงานอันปกปิด
ผู้มีไช้สมณะแต่ปฏิญาณตนว่าเป็นสมณะ
มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญาณตนว่าประพฤติพรหมจรรย์
ผู้เฒ่าใน ผู้อ่อน

ราคะชุ่มแล้ว ผู้รุ่มรัง บุคคลเห็นปานนี้ควรเกลียด ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ
ไม่

ควรเข้าใกล้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่าถึงแม้บุคคลผู้คบจะไม่เอาอย่างบุคคลนี้
แต่กิตติศัพท์อันลามก
ก็ย่อมฟุ้งขจรไปสู่บุคคลผู้คบนั้นว่าบุคคลผู้เป็นบุรุษมีมิตรชั่ว
มีสหายชั่ว คบคนชั่ว ดังนี้ งูที่เปื้อนคูล ถึงจะไม่กัดคน ก็จริง ถึงอย่างนั้น
ย่อม

เปื้อนบุคคลนั้น ชื่อแม้นใด ถึงบุคคลผู้คบนั้น
จะไม่เอาอย่างบุคคลเช่นนี้ก็จริง
ถึงอย่างนั้น กิตติศัพท์อันลามก ย่อมฟุ้งไปแก่บุคคลนั้นว่า
บุคคลผู้เป็นบุรุษ

มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว คบคนชั่ว ดังนี้ เพราะฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้จึงควร
เกลียด ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้

บุคคลที่ควรเฉยๆ เสีย ไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้า
ใกล้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ มากด้วยความคับแค้น ถูกเขา
ว่าแม้เพียงเล็กน้อย ก็ย่อมข้อง ย่อมกำเริบ ย่อมแสดงอาการผิดปกติ
ย่อมกระด้าง ย่อมแสดงความโกรธ
ความคิดประทุษร้ายและอาการไม่พอใจ

ให้ปรากฏ เหมือนแผลเรื้อรัง ถูกไม้หรือกระเบื้องกระทบ ย่อมมีน้ำเลือด
น้ำหนองไหลออกมามากมาย ชื่อแม้นั้นใด บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้มักโกรธ

มากไปด้วยความคับแค้น ถูกเขาว่าแม้เพียงเล็กน้อย ก็ยอมช้อง
ยอมกำเริบ

ยอมแสดงอาการผิดปกติ ย่อมกระด้าง ย่อมแสดงความโกรธ
ความคิดประทุษ-

*ร้ายและอาการไม่ชอบใจให้ปรากฏ ก็ฉันนั้น ไบมะพลับแห่งถูกไม้หรือ
กระเบื้องกระทบแล้ว ย่อมมีเสียงดังจิจจิจ จิจจิจจะเกินประมาณ
ชื่อแม้นั้นใด

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ มากไปด้วยความคับแค้น
ถูกเขาว่าแม้

เพียงเล็กน้อย ก็ยอมช้อง ย่อมกำเริบ ย่อมแสดงอาการผิดปกติ
ยอมกระด้าง

ยอมแสดงความโกรธ ความคิดประทุษร้ายและอาการไม่ชอบใจให้ปรากฏ
ก็ฉัน

นั้น หลุมคุถ ถูกไม้หรือกระเบื้องกระทบ ย่อมมีกลิ่นเหม็นเกินประมาณ
ชื่อแม้

ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ มากไปด้วยความคับแค้น
ถูกเขา

ว่าเพียงเล็กน้อย ก็ยอมช้อง ย่อมกำเริบ ย่อมแสดงอาการผิดปกติ
ยอมกระด้าง

ยอมแสดงความโกรธ ความคิดประทุษร้ายและอาการไม่ชอบใจ
ให้ปรากฏก็ฉัน

นั้น บุคคลเห็นปานนี้ควรวางเฉยเสียไม่ควรสมาคม ไม่ควรคบ
ไม่ควรเข้าใกล้

ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าเขาจะฟังดำเราบ้าง ฟังบริภาษเราบ้าง
ฟังกระทำ

ความฉิบหายแก่เราบ้าง เพราะฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้ จึงควรวางเฉยเสีย
ไม่ควร

สมาคม ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้

บุคคลควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึนศีล มีธรรมอันงาม บุคคลเห็นปานนี้
ควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะว่าถึงแม้ว่า
บุคคลผู้คบ จะไม่เอาอย่างบุคคลเห็นปานนี้
แต่กิตติศัพท์อันงามก็ย่อมฟุ้งขจรไป

สู่บุคคลผู้คบนั่นว่า บุคคลผู้เป็นบุรุษ มีมิตรดี มีสหายดี คบคนดีดังนี้ เพราะ
ฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้ ควรสมาคม ควรคบ ควรเข้าใกล้

[๑๐๑] บุคคลผู้มีปกติกระทำให้บริบูรณ์ในศีล มีปกติกระทำ
แต่พอประมาณในสมาธิ มีปกติกระทำแต่พอประมาณในปัญญา เป็นไฉน
พระโสดาบัน พระสกทาคามีเหล่านี้เรียกว่า มีปกติกระทำให้บริบูรณ์
ในศีล มีปกติกระทำแต่พอประมาณในสมาธิ
มีปกติกระทำแต่พอประมาณใน
ปัญญา

บุคคลมีปกติกระทำให้บริบูรณ์ในศีล และมีปกติกระทำให้
บริบูรณ์ในสมาธิ มีปกติกระทำแต่พอประมาณในปัญญา เป็นไฉน
พระอนาคามี นี้เรียกว่า บุคคลมีปกติทำให้บริบูรณ์ในศีล และมีปกติทำ
ให้บริบูรณ์ในสมาธิ มีปกติทำแต่พอประมาณในปัญญา
บุคคลมีปกติทำให้บริบูรณ์ในศีลในสมาธิ และในปัญญา เป็นไฉน
พระอรหันต์ นี้เรียกว่า บุคคลมีปกติกระทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ
และปัญญา

[๑๐๒] ในศาสนาเหล่านั้น ศาสนา ๓ จำพวก เป็นไฉน
ศาสนาบางคนในโลกนี้ ย่อมบัญญัติการละกาม
แต่ไม่บัญญัติการละรูป
ไม่บัญญัติการละเวทนา

ศาสนาบางคนในโลกนี้ ย่อมบัญญัติการละกามด้วย ย่อมบัญญัติการ
ละรูปด้วย แต่ไม่บัญญัติการละเวทนา

ศาสนาบางคนในโลกนี้ ย่อมบัญญัติการละกามด้วย ย่อมบัญญัติการ
ละรูปด้วย ย่อมบัญญัติการละเวทนาด้วย

บรรดาศาสนา ๓ จำพวกนั้น ศาสดานี้ใด บัญญัติการละกาม แต่ไม่

บัญญัติการละรูป ไม่บัญญัติการละเวทนา

พึงเห็นว่าศาสนานั้นเป็นศาสดาผู้ได้

รูปาวจรสมบัติ โดยการบัญญัตินั้น

ศาสนานี้ใด บัญญัติการละกามด้วย บัญญัติการละรูปด้วย
แต่ไม่บัญญัติ

การละเวทนา พึงเห็นว่าศาสนานั้น เป็นศาสดาผู้ได้อรูปาวจรสมบัติ
โดยการ

บัญญัตินั้น

ศาสนานี้ใด บัญญัติการละกามด้วย บัญญัติการละรูปด้วย บัญญัติ
การละเวทนาด้วย พึงเห็นว่า

ศาสนานั้นเป็นศาสดาผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

โดยการบัญญัตินั้น

เหล่านี้เรียกว่า ศาสดา ๓ จำพวก

[๑๐๓] บรรดาศาสดาเหล่านั้น ศาสดา ๓ จำพวก แม้อื่นอีก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมบัญญัติตนในทิฏฐธรรม [คืออัตภาพนี้]

โดยความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน

และย่อมบัญญัติตนภายนอก

[ในอัตภาพอื่น] โดยความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน

ศาสดาบางคนในโลกนี้ ย่อมบัญญัติตนในทิฏฐธรรม โดยความเป็น
ของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน แต่ไม่บัญญัติตนในภายนอก

โดยความเป็น

ของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน

ศาสดาบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่บัญญัติตนในทิฏฐธรรม โดยความเป็น
ของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน และย่อมไม่บัญญัติตนในภายนอก โดย
ความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน

บรรดาศาสดาเหล่านั้น ศาสดานี้ใด ย่อมบัญญัติตนในทิฏฐธรรมโดย
ความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน และบัญญัติตนในภายนอก
โดย

ความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยั่งยืน พึงเห็นว่าศาสนานั้น
เป็นศาสดาผู้

มีวาหะว่าเทียง โดยการบัญญัตินั้น

ศาสดานี้ใด ย่อมบัญญัติตนในทิณฐธรรม และย่อมไม่บัญญัติตนภายนอก
หน้า โดยความเป็นของมีจริง โดยความเป็นของยังยืน
พึงเห็นว่าศาสดานั้น

เป็นศาสดาผู้มีวาหะว่าชาตสุญ โดยการบัญญัตินั้น

ศาสดานี้ใด ย่อมไม่บัญญัติตนในทิณฐธรรม โดยความเป็นของมีจริง
โดยความเป็นของยังยืน และย่อมไม่บัญญัติตนในภายนอก
โดยความเป็นของมี

จริง โดยความเป็นของยังยืน พึงเห็นว่าศาสดานั้น

เป็นศาสดาผู้เป็นพระสัมมา-

*สัมพุทธเจ้า โดยการบัญญัตินั้น

เหล่านี้เรียกว่าศาสดา ๓ จำพวก แม้อื่นอีก

ติกนิทเทส จบ

จตุกกนิทเทส

[บุคคล ๔ จำพวก]

[๑๐๔] คนที่เป็นอัสตบุรุษ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม
พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
นี้เรียกว่าคนที่เป็นอัสตบุรุษ

คนที่เป็นอัสตบุรุษยิ่งกว่าอัสตบุรุษ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ฆ่าสัตว์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
ด้วย ลักทรัพย์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์ด้วย
ประพฤติผิดในกาม

ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติผิดในกามด้วย

พูดเท็จด้วยตนเองด้วย

ชักชวนให้ผู้อื่นพูดเท็จด้วย

ดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทด้วยตนเอง

ด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทด้วย

นี้เรียกว่า

คนเป็นอัสตบุรุษยิ่งกว่าอัสตบุรุษ

คนที่เป็นสัตบุรุษ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติปาต เว้นขาดจาก
อทินนาทาน เว้นขาดจากกาเมสุมิฉฉาจาร เว้นขาดจากมุสาวาท
เว้นขาดจาก

การดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท นี้เรียกว่าคนที่เป็นสัตบุรุษ

คนที่เป็นสัตบุรุษยิ่งกว่าสัตบุรุษ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาตด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากปาณาติบาตด้วย

เว้นขาดจากอทินนาทานด้วยตนเองด้วย

ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากอทินนาทานด้วย

เว้นขาดจากกาเมสุมิฉฉาจารด้วยตนเอง

ด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจารด้วย

เว้นขาดจากมุสาวาทด้วย

ตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากมุสาวาทด้วย

เว้นขาดจากการดื่มสุราเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทด้วยตนเองด้วย

ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากการดื่ม

สุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทด้วย นี้เรียกว่า

คนที่เป็นสัตบุรุษยิ่งกว่า

สัตบุรุษ

[๑๐๕] คนลามก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม
พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ โลกอยากได้ของเขา
พยายามปองร้ายเขา เห็นผิดจากคลองธรรม นี้เรียกว่า คนลามก

คนที่ลามกยิ่งกว่าคนลามก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ฆ่าสัตว์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
ด้วย ลักทรัพย์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์ด้วย
ประพฤติผิดใน

กามด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติผิดในกามด้วย
พูดเท็จด้วยตนเอง

ด้วย ชักชวนผู้อื่นให้พูดเท็จด้วย พูดส่อเสียดด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้

พูดส่อเสียดด้วย พูดคำหยาบด้วยตนเองด้วย

ชักชวนผู้อื่นให้พูดคำหยาบด้วย

พูดเพื่อเจ้อด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้พูดเพื่อเจ้อด้วย
โลกอยากได้ของ

เขาด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้โลกอยากได้ของเขาด้วย
พยาบาทปองร้าย

เขาด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้พยาบาทปองร้ายเขาด้วย
เห็นผิดจากคลอง

ธรรมด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เห็นผิดจากคลองธรรมด้วย นี่เรียกว่า
คนลามกยิ่งกว่าคนลามก

คนดี เป็นไฉน

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต จากอหิงสาทาน
จากกาเมสุมิจฉาจาร จากมุสาวาท จากการพูดส่อเสียด
จากการพูดคำหยาบ

จากการพูดเพื่อเจ้อ เป็นผู้ไม่โลกอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
เห็น

ชอบตามทำนองคลองธรรม นี่เรียกว่า คนดี

คนดียิ่งกว่าคนดี เป็นไฉน

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาตด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากปาณาติบาตด้วย
เป็นผู้เว้นขาดจากอหิงสาทานด้วยตนเอง

ด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากอหิงสาทานด้วย

เป็นผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร

ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากกาเมสุมิจฉาจารด้วย

เป็นผู้เว้นขาดจาก

มุสาวาทด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากมุสาวาทด้วย

เป็นผู้เว้นขาดจาก

การพูดส่อเสียดด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากการพูดส่อเสียดด้วย
เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เว้นจากการพูด
คำหยาบด้วย เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่น
ให้เป็นผู้เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อด้วย
เป็นผู้ไม่โลภอยากได้ของเขาด้วยตนเองด้วย
ชักชวนคนอื่นไม่ให้โลภอยากได้ของเขาด้วย
ไม่พยายามปกป้องร้ายเขาด้วยตนเอง
ด้วย ไม่ชักชวนให้ผู้อื่นพยายามปกป้องร้ายเขาด้วย
เป็นผู้เห็นชอบตามทำนอง
คลองธรรมด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เห็นชอบตามทำนองคลองธรรมด้วย
นี้เรียกว่า คนดียิ่งกว่าคนดี

[๑๐๖] คนมีธรรมอันลามก เป็นไฉน
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ฯลฯ เห็นผิดจาก
ทำนองคลองธรรม นี้เรียกว่า คนมีธรรมอันลามก
คนมีธรรมลามกยิ่งกว่าคนมีธรรมลามก เป็นไฉน
คนบางคนในโลกนี้ ฆ่าสัตว์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
ด้วย ลักทรัพย์ด้วยตนเองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์ด้วย ฯลฯ
เห็นผิดจาก
ทำนองคลองธรรมด้วยตนเองด้วย
ชักชวนผู้อื่นให้เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม
ด้วย นี้เรียกว่า คนมีธรรมอันลามกยิ่งกว่าคนมีธรรมลามก
คนมีธรรมงาม เป็นไฉน
คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต จากอหินนทาน
ฯลฯ
มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม นี้เรียกว่า คนมีธรรมงาม
คนมีธรรมงามยิ่งกว่าคนมีธรรมงาม เป็นไฉน

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาตด้วยตนเองด้วย
ชักร

ชวนผู้อื่นให้เว้นจากปาณาติบาตด้วย ฯลฯ

เห็นชอบตามทำนองคลองธรรมด้วย

ตนเองด้วย ชักรชวนผู้อื่นให้เห็นชอบตามทำนองคลองธรรมด้วย นี้เรียกว่า
คน

มีธรรมงามยิ่งกว่าคนมีธรรมงาม

[๑๐๗] คนมีที่ติ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรมที่มีโทษ ประกอบ
ด้วยวจีกรรมที่มีโทษ ประกอบด้วยมโนกรรมที่มีโทษ นี้เรียกว่าคนมีที่ติ
คนมีที่ติมาก เป็นไฉน

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรมที่มีโทษมาก ประกอบ
ด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษน้อย ประกอบด้วยวจีกรรมที่มีโทษมาก
ประกอบด้วย

วจีกรรมที่ไม่มีโทษน้อย ประกอบด้วยมโนกรรมที่มีโทษมาก
ประกอบด้วยมโน

กรรมที่ไม่มีโทษน้อย นี้เรียกว่า คนมีที่ติมาก

คนมีที่ติน้อย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษมาก ประ
กอบด้วยกายกรรมที่มีโทษน้อย ประกอบด้วยวจีกรรมที่ไม่มีโทษมาก
ประกอบ

ด้วยวจีกรรมที่มีโทษน้อย ประกอบด้วยมโนกรรมที่ไม่มีโทษมาก
ประกอบด้วย

มโนกรรมที่มีโทษน้อย นี้เรียกว่า คนมีที่ติน้อย

คนไม่มีที่ติ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยกายกรรมหาโทษมิได้ ประกอบ
ด้วยวจีกรรมหาโทษมิได้ ประกอบด้วยมโนกรรมหาโทษมิได้ นี้เรียกว่า
คนไม่มี

ที่ติ

[๑๐๘] บุคคลผู้อุคฆติตัณญฺญ เป็นไฉน

การบรรลุมรรคผล ย่อมมีแก่บุคคลใด พร้อมกับเวลาที่ท่านยกหัวข้อ
ขึ้นแสดง บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้อุคฆติตัณญ

บุคคลผู้วิปัญจิตัณญ เป็นไฉน

การบรรลุมรรคผล ย่อมมีแก่บุคคลใด ในเมื่อท่านจำแนกเนื้อความ
แห่งภาสิตโดยย่อให้พิสดาร บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้วิปัญจิตัณญ

บุคคลผู้เนยยะ เป็นไฉน

การบรรลุมรรคผลเป็นชั้นๆ ไป ย่อมมีแก่บุคคลใด โดยเหตุอย่างนี้
คือโดยอุทเทส โดยไต่ถาม โดยทำไว้ในใจโดยแยบคาย โดยสมาคม โดย
คบหา โดยสนิทสนมกับกัลยาณมิตร บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้เนยยะ

บุคคลผู้ปทปรมะ เป็นไฉน

บุคคลใดฟังพุทธพจน์ก็มาก กล่าวก็มาก จำทรงไว้ก็มาก บอกสอนก็
มาก แต่ไม่มีการบรรลุมรรคผลในชาตินั้น บุคคลนี้เรียกว่า
บุคคลผู้ปทปรมะ

[๑๐๙] บุคคลผู้โต้ตอบถูกต้องแต่ไม่ว่องไว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกเขาถามปัญหา

ย่อมแก้ได้ถูกต้องแต่ไม่ว่องไว

นี้เรียกว่า บุคคลผู้โต้ตอบถูกต้องแต่ไม่ว่องไว

บุคคลผู้โต้ตอบว่องไวแต่ไม่ถูกต้อง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกเขาถามปัญหาย่อมแก้ได้ว่องไว แต่แก้ไม่
ถูกต้อง นี้เรียกว่า บุคคลผู้โต้ตอบว่องไวแต่ไม่ถูกต้อง

บุคคลผู้โต้ตอบถูกต้องและว่องไว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกเขาถามปัญหา ย่อมแก้ได้ถูกต้องและแก้ได้
ว่องไว นี้เรียกว่า บุคคลผู้โต้ตอบถูกต้องและว่องไว

บุคคลผู้โต้ตอบไม่ถูกต้องและไม่ว่องไว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกเขาถามปัญหา ย่อมแก้ไม่ได้ถูกต้องและไม่
ว่องไว นี้เรียกว่า บุคคลผู้โต้ตอบไม่ถูกต้องและไม่ว่องไว

[๑๑๐] บุคคลเป็นธรรมกถึก ๔ จำพวก เป็นไฉน

ธรรมกถึกบางคนในโลกนี้ ย่อมกล่าวน้อยและกล่าวคำไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ ทั้งบริษัทก็ไม่รู้คำนั้นว่าประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วย

ประโยชน์ ธรรมกถิกเช่นนี้

ย่อมถึงซึ่งอันนับว่าเป็นธรรมกถิกของบริษัทเห็นปาน
นี้เท่านั้น

ธรรมกถิกบางคนในโลกนี้ ย่อมกล่าวน้อย และกล่าวคำที่ประกอบด้วย
ประโยชน์ และบริษัทรู้ค่านั้นว่าประกอบด้วยประโยชน์ หรือไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ ธรรมกถิกเช่นนี้

ย่อมถึงซึ่งอันนับว่าเป็นธรรมกถิกของบริษัทเห็น
ปานนี้เท่านั้น

ธรรมกถิกบางคนในโลกนี้ ย่อมกล่าวมาก และกล่าวคำไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ ทั้งบริษัทก็ไม่ว่ารู้ค่านั้นว่าประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบ

ด้วยประโยชน์ ธรรมกถิกเช่นนี้

ย่อมถึงซึ่งอันนับว่าเป็นธรรมกถิกของบริษัทเห็น
ปานนี้เท่านั้น

ส่วนธรรมกถิกบางคนในโลกนี้ ย่อมกล่าวมาก และกล่าวคำที่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ ทั้งบริษัทก็รู้ค่านั้นว่าประกอบด้วยประโยชน์
หรือไม่ประกอบด้วย

ประโยชน์ ธรรมกถิกเช่นนี้ ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า
เป็นธรรมกถิกของบริษัทเห็น
ปานนี้เท่านั้น

เหล่านี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นธรรมกถิก ๔ จำพวก

บุคคลเปรียบด้วยวลาหก ๔ อย่าง เป็นไฉน

[๑๑๑] วลาหก ๔ อย่าง

ฟาร์้องฝนไม่ตก

ฝนตกฟ้าไม่ร้อง

ฟาร์้องฝนตก

ฟ้าไม่ร้องฝนไม่ตก

[๑๑๒] บุคคลเปรียบด้วยวลาหก ๔ อย่างนี้ มีปรากฏอยู่ในโลกก็ฉนั้น
นั้นเหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นไฉน

บุคคลเหมือนฟ้าร้องฝนไม่ตก

บุคคลเหมือนฝนตกฟ้าไม่ร้อง

บุคคลเหมือนฟ้าร้องฝนตก

บุคคลเหมือนฟ้าไม่ร้องฝนไม่ตก

บุคคลเหมือนฟ้าร้องฝนไม่ตก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้พูดแต่ไม่ทำ อย่างนี้เป็นคนเหมือนฟ้าร้องฝนไม่ตก ฟ้านั้นร้องแต่ฝนไม่ตก แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเหมือนฝนตกฟ้าไม่ร้อง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนทำแต่ไม่พูด

อย่างนี้เป็นคนเหมือนฝนตก

ฟ้าไม่ร้อง ฝนตกฟ้าไม่ร้องแม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเหมือนฟ้าร้องฝนตก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้พูดด้วยทำด้วย อย่างนี้เป็นคนเหมือนฟ้าร้องฝนตก ฟ้าร้องฝนตกแม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเหมือนฟ้าไม่ร้องฝนไม่ตก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่พูดไม่ทำ อย่างนี้เป็นคนเหมือนฟ้าไม่ร้องฝนไม่ตก ฟ้าไม่ร้องฝนไม่ตกแม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยวลาหก ๔ อย่างเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยหนู ๔ จำพวก เป็นไฉน

[๑๑๓] หนู ๔ จำพวก

หนูที่ขุดรูไว้ แต่ไม่อยู่

หนูที่อยู่ แต่มิได้ขุดรู

หนูที่ขุดรูด้วย อยู่ด้วย

หนูที่ทั้งไม่ขุดรู ทั้งไม่อยู่

[๑๑๔] บุคคลเปรียบด้วยหนู ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

บุคคลเปรียบด้วยหนู ๔ จำพวก เป็นไฉน

บุคคลเป็นผู้ทำที่อยู่ แต่ไม่อยู่

บุคคลเป็นผู้อยู่ แต่ไม่ทำที่อยู่

บุคคลเป็นผู้ทำที่อยู่ และอยู่ด้วย

บุคคลทั้งไม่ทำที่อยู่ ทั้งไม่อยู่ด้วย

บุคคลทำที่อยู่ แต่ไม่อยู่ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยา-

*ภระ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทลละ บุคคลนั้น
ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธ-

*คามินิปฏิบัติ บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าเป็นผู้ทำที่อยู่ แต่ไม่อยู่
หนุั้นทำร้างไว้แต่ไม่อยู่

แม้ฉนใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉนนั้น

บุคคลเป็นผู้อยู่ แต่ไม่ทำที่อยู่ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่เล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ

เวຍยาภระ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทลละ บุคคล
นั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ
นี่ทุกขนิโรธ-

*คามินิปฏิบัติ บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าเป็นผู้อยู่ แต่ไม่ทำที่อยู่ หนุที่เป็นผู้อยู่
แต่

ไม่ทำร้างนั้น แม้ฉนใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมย ฉนนั้น

บุคคลเป็นผู้ทำที่อยู่ และอยู่ด้วย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ

เวຍยาภระ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทลละ บุคคล
นั้น ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกข-
*นิโรธคามินิปฏิบัติ บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าเป็นผู้ทำที่อยู่ และอยู่ด้วย

หนุที่ทำร้างอยู่

และอยู่ด้วยนั้น แม้ฉนใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉนนั้น

บุคคลทั้งไม่ทำที่อยู่ ทั้งไม่อยู่ด้วย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่เล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ

เวຍยาภระ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัมภุตธรรม เวทลละ
บุคคลนั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ
นี่ทุกข-

*นิโรธคามินิปฏิบัติ บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าจะทั้งไม่ทำที่อยู่ ทั้งไม่อยู่ด้วย
หนุที่ทั้ง

ไม่ทำรัง ทั้งไม่อยู่ด้วยนั้น แม้นใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น
บุคคลเปรียบด้วยหนู ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยมะม่วง ๔ จำพวก เป็นไฉน
[๑๑๕] มะม่วง ๔ ชนิด

มะม่วงดิบ แต่สีเป็นมะม่วงสุก
มะม่วงสุก แต่สีเป็นมะม่วงดิบ
มะม่วงดิบ สีก็เป็นมะม่วงดิบ
มะม่วงสุก สีก็เป็นมะม่วงสุก

[๑๑๖] บุคคลเปรียบด้วยมะม่วง ๔ ชนิด มีปรากฏอยู่ในโลกฉันนั้น
เหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นไฉน

บุคคลเช่นมะม่วงดิบ แต่สีเป็นมะม่วงสุก
บุคคลเช่นมะม่วงสุก แต่มีสีเป็นมะม่วงดิบ
บุคคลเช่นมะม่วงดิบ มีสีก็เป็นมะม่วงดิบ
บุคคลเช่นมะม่วงสุก มีสีก็เป็นมะม่วงสุก

บุคคลที่เป็นเช่นมะม่วงดิบ แต่มีสีเป็นมะม่วงสุก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร นานาเลื่อมใส บุคคล
นั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ
นี่ทุกข์นิโรธ-

*คามินีปฏิปทา บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นเช่นมะม่วงดิบ แต่มีสีเป็นมะม่วงสุก
มะม่วงดิบแต่มีสีเป็นมะม่วงสุกนั้น แม้นใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น

บุคคลที่เป็นเช่นมะม่วงสุก แต่มีสีเป็นมะม่วงดิบ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร ไม่นานาเลื่อมใส
บุคคล

นั้น รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธ-

*คามินีปฏิปทา บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นเช่นมะม่วงสุก แต่มีสีเป็นมะม่วงดิบ
มะม่วงสุกแต่มีสีเป็นมะม่วงดิบนั้นฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น

บุคคลเช่นมะม่วงดิบมีสีก็เป็นมะม่วงดิบ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร ไม่นาเลื่อมใส
บุคคลนั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ

ย่อมไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า

นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าเป็นเช่นมะม่วงดิบ มีสีก็เป็น
มะม่วงดิบ มะม่วงดิบมีสีเป็นมะม่วงดิบนั้นแม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเช่นมะม่วงสุก มีสีก็เป็นมะม่วงสุก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงผ้าสังฆาฏิบาตรและจีวร นาเลื่อมใส
บุคคลนั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า
นี่ทุกข์-

*นิโรธคามินีปฏิปทา บุคคลอย่างนี้เชื่อว่าเป็นเช่นมะม่วงสุก
มีสีก็เป็นมะม่วง

สุก มะม่วงสุกมีสีเป็นมะม่วงสุกนั้นแม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น
บุคคลเปรียบด้วยมะม่วง ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยหม้อ ๔ จำพวก เป็นไฉน
[๑๑๗] หม้อ ๔ ชนิด

หม้อเปล่าปิด

หม้อเต็มเปิด

หม้อเปล่าเปิด

หม้อเต็มปิด

[๑๑๘] บุคคลเปรียบด้วยหม้อ ๔ ชนิด เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
ฉันนั้นเหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นไฉน

คนเปล่าปิด

คนเต็มเปิด

คนเปล่าเปิด

คนเต็มปิด

บุคคลที่เป็นคนเปล่าปิด เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้า เหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร นานาเลื่อมใส บุคคล
นั้นย่อมไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา
บุคคล

อย่างนี้ชื่อว่า เป็นคนเปล่าปิด หม้อเปล่าปิดแม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลที่เป็นคนเต็มเปิด เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้า เหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร ไม่นานาเลื่อมใส

บุคคล

นั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

บุคคลอย่าง

นี้ชื่อว่า เป็นคนเต็มเปิด หม้อเต็มเปิดนั้นแม้เป็นฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลที่เป็นคนเปล่าเปิด เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว

ซ้ายแลขวา คู้เข้า เหยียดออก ทรงผ้าสังฆาฏิบาตรและจีวร ไม่นานาเลื่อมใส

บุคคลนั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

บุคคล

อย่างนี้ชื่อว่า เป็นคนเปล่าเปิด หม้อเปล่าเปิดนั้นแม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปมา

ฉันนั้น

บุคคลที่เป็นคนเต็มปิด เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว

ซ้ายแลขวา คู้เข้า เหยียดออก ทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร นานาเลื่อมใส บุคคล

นั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

บุคคลอย่าง

นี้ชื่อว่า เป็นคนเต็มปิด หม้อเต็มปิดนั้นแม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยหม้อ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยห้วงน้ำ ๔ จำพวก

เป็นไฉน

[๑๑๙] ห้วงน้ำ ๔ ชนิด

ห้วงน้ำตื้นเงาลึก

ห้วงน้ำลึกเงาตื้น

ห้วงน้ำตื้นเงาตื้น

ห้วงน้ำลึกเงาลึก

[๑๒๐] บุคคลเปรียบด้วยห้วงน้ำ ๔ ชนิด มีปรากฏอยู่ในโลกก็ฉนั้น
เหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นไฉน

คนตื้นเงาลึก

คนลึกเงาตื้น

คนตื้นเงาตื้น

คนลึกเงาลึก

คนตื้นเงาลึก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงสงฆาฏิบาตรและจีวร นานาเลื่อมใส บุคคล
นั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา บุคคล
อย่างนี้ชื่อว่า คนตื้นเงาลึก ห้วงน้ำตื้นเงาลึกนั้น แม้ฉนั้นใด

บุคคลนี้ก็มีอุปไมย

ฉนั้น

คนลึกเงาตื้น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้าเหยียดออก ทรงสงฆาฏิบาตรและจีวร ไม่นานาเลื่อมใส

บุคคล

นั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

บุคคลอย่าง

นี้ชื่อว่า คนลึกเงาตื้น ห้วงน้ำลึกเงาตื้นนั้น แม้ฉนั้นใด บุคคลนี้ก็มีอุปไมย
ฉนั้น

คนตื้นเงาตื้น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว

ซ้ายแลขวา คู้เข้า เขยียดออก ทรงสง่าภูษบาตรและจีวร ไม่นาเลื่อมใส

บุคคล

นั้นไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา บุคคล
อย่างนี้ชื่อว่า คนตื่นเงาตื่น หวังน้ำตื่นเงาตื่นนั้น แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปไมย

ฉันนั้น

คนลึกลับลึกลับ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มีการก้าวไปข้างหน้า ถอยหลังแลตรง เหลียว
ซ้ายแลขวา คู้เข้า เขยียดออก ทรงสง่าภูษบาตรและจีวร นาเลื่อมใส บุคคล
นั้นรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

บุคคลอย่างนี้

ชื่อว่า คนลึกลับลึกลับ หวังน้ำลึกลับลึกลับนั้น แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยห้วงน้ำ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยโคถึก ๔ จำพวก เป็นโฉน

[๑๒๑] โคถึก ๔ จำพวก

โคดูพวกของตน ไม่ดูพวกอื่น

โคดูพวกอื่น ไม่ดูพวกของตน

โคดูทั้งพวกของตน ดูทั้งพวกอื่น

โคไม่ดูทั้งพวกของตน ไม่ดูทั้งพวกอื่น

[๑๒๒] บุคคลเปรียบด้วยโคถึก ๔ จำพวกเหล่านี้ ปรากฏอยู่ในโลก

ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นโฉน

คนดูพวกของตน แต่ไม่ดูพวกอื่น

คนดูพวกอื่น แต่ไม่ดูพวกของตน

คนดูทั้งพวกของตน ดูทั้งพวกอื่น

คนไม่ดูทั้งพวกของตน ไม่ดูทั้งพวกอื่น

บุคคลดูพวกของตนไม่ดูพวกอื่น เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ชอบเบียดเบียนบริษัทของตน แต่ไม่เบียดเบียน

บริษัทของผู้อื่น บุคคลอย่างนี้เชื่อว่า เปรียบด้วยโคที่ดุแต่ในปากของตน
ไม่ดุ

พวกอื่น โคถึกที่ดุพวกของตนแต่ไม่ดุพวกอื่น แม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็มิอุปไมยฉันนั้น

บุคคลดูพวกอื่นไม่ดุพวกของตน เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ชอบเบียดเบียนบริษัทของผู้อื่น แต่ไม่เบียด
เบียนบริษัทของตน บุคคลอย่างนี้เชื่อว่า
เปรียบด้วยโคที่ดุพวกอื่นแต่ไม่ดุพวก
ของตน โคถึกที่ดุพวกอื่นแต่ไม่ดุพวกของตน แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มิอุปไมย
ฉันนั้น

บุคคลดูทั้งพวกของตน ดูทั้งพวกอื่น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เบียดเบียนทั้งบริษัทของตน เบียดเบียนทั้ง
บริษัทของผู้อื่น บุคคลอย่างนี้เชื่อว่า เปรียบด้วยโคที่ดุทั้งพวกของตน ดูทั้ง
พวกอื่น โคถึกที่ดุทั้งพวกของตนดูทั้งพวกอื่น แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มิอุปไมย
ฉันนั้น

บุคคลไม่ดุทั้งพวกของตน ไม่ดุทั้งพวกอื่น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เบียดเบียนทั้งบริษัทของตน ไม่เบียดเบียน
ทั้งบริษัทของคนอื่น บุคคลอย่างนี้เชื่อว่า
เปรียบด้วยโคที่ไม่ดุทั้งพวกของตนและ
พวกอื่น โคถึกที่ไม่ดุทั้งพวกของตน ไม่ดุทั้งพวกอื่น แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มิ
อุปไมยฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยโคถึก ๔ จำพวก เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยอสรพิษ ๔ จำพวก
เป็นไฉน

[๑๒๓] อสรพิษ ๔ จำพวก

อสรพิษมีพิษแล่นเร็ว แต่ไม่ร้าย

อสรพิษมีพิษร้าย แต่ไม่แล่นเร็ว

อสรพิษมีพิษแล่นเร็วด้วย มีพิษร้ายด้วย

อสรพิษมีพิษไม่แล่นเร็วด้วย มีพิษไม่ร้ายด้วย

[๑๒๔] บุคคลเปรียบด้วยอสรพิษ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ใน

โลกฉันนั้นเหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นไฉน

บุคคลมีพิษแล่นเร็ว แต่ไม่ร้าย

บุคคลมีพิษร้าย แต่ไม่แล่นเร็ว

บุคคลมีพิษแล่นเร็วด้วย มีพิษร้ายด้วย

บุคคลมีพิษแล่นไม่เร็วด้วย มีพิษไม่ร้ายด้วย

บุคคลมีพิษแล่นเร็ว แต่ไม่ร้าย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโกรธเนื่องๆ แต่ว่าความโกรธของเขานั้น
แล ย่อมไม่นอนเนื่องอยู่ตลอดกาลยาวนาน บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
ผู้มีพิษแล่น

เร็วแต่ไม่ร้าย อสรพิษที่มีพิษแล่นเร็วแต่มีพิษไม่ร้ายนั้น แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มี

อุปไมยฉันนั้น

บุคคลมีพิษร้าย แต่ไม่แล่นเร็ว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่โกรธเนื่องๆ แต่ความโกรธของเขา
นั้นแล ย่อมนอนเนื่องอยู่ตลอดกาลยาวนาน บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
มีพิษร้ายแต่

มีพิษไม่แล่นเร็ว อสรพิษที่มีพิษร้ายแต่มีพิษไม่แล่นเร็ว แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็
มีอุปไมยฉันนั้น

บุคคลมีพิษแล่นเร็วด้วย มีพิษร้ายด้วย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโกรธเนื่องๆ และความโกรธของเขา
นั้นแล ย่อมนอนเนื่องอยู่ตลอดกาลยาวนาน บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
มีพิษแล่นเร็ว

ด้วย มีพิษร้ายด้วย อสรพิษนี้มีพิษแล่นเร็วด้วย มีพิษร้ายด้วย แม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น

บุคคลมีพิษไม่แล่นเร็วด้วย มีพิษไม่ร้ายด้วย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่โกรธเนื่องๆ ทั้งความโกรธของเขา
นั้น ไม่นอนเนื่องอยู่ตลอดกาลยาวนาน บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
มีพิษไม่แล่นเร็ว

ด้วย มีพิษไม่ร้ายด้วย อสรพิษที่มีพิษไม่เล่นเร็วด้วย มีพิษไม่ร้ายด้วย
แม้ฉันใด

บุคคลนี้ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยอสรพิษ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
[๑๒๕] บุคคลไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว พุตสรเสริญคนที่
ไม่ควรสรรเสริญ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ พุตสรเสริญพวกเดียรถีย์ สาวกของเดียรถีย์
ผู้ปฏิบัติชั่วปฏิบัติผิด ว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีบ้าง เป็นผู้ปฏิบัติชอบบ้าง

บุคคลอย่าง

นี้ชื่อว่า ไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว พุตสรเสริญคนที่ไม่ควรสรรเสริญ
บุคคลไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว พุตติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ พุตติเตียนพระพุทธเจ้า พระสาวกของพระ-
*พุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ว่าเป็นผู้ปฏิบัติชั่วบ้าง เป็นผู้ปฏิบัติผิดบ้าง

บุคคล

อย่างนี้ชื่อว่า ไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว พุตติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
บุคคลไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว มีความเลื่อมใสในฐานะ
ที่ไม่ควรเลื่อมใส เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังความเลื่อมใสให้เกิดขึ้น ในข้อปฏิบัติชั่ว
ปฏิบัติผิด ว่าเป็นข้อปฏิบัติดีบ้าง เป็นข้อปฏิบัติชอบบ้าง

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

ไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว มีความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
บุคคลไม่ใคร่ครวญแล้วไม่ไตร่ตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะ
ที่ควรเลื่อมใส เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังความไม่เลื่อมใสให้เกิดขึ้น ในข้อปฏิบัติดี
ปฏิบัติชอบ ว่าเป็นข้อปฏิบัติชั่วบ้าง เป็นข้อปฏิบัติผิดบ้าง

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

ไม่ใคร่ครวญไม่ไตร่ตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส
[๑๒๖] บุคคลใคร่ครวญไตร่ตรองแล้ว พุตติเตียนคนที่ควรติเตียน
เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมพูดติเตียนพวกเดียรฉาย์ สาวกเดียรฉาย์
ผู้ปฏิบัติชั่วปฏิบัติผิด ว่าเป็นผู้ปฏิบัติชั่วบ้าง เป็นผู้ปฏิบัติผิดบ้าง
บุคคลอย่างนี้

ชื่อว่า โครครวญไตรตรองแล้ว พูดติเตียนคนที่ควรติเตียน
บุคคลโครครวญไตรตรองแล้ว พูดสรรเสริญคุณของคนที่ควร
สรรเสริญ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมสรรเสริญพระพุทธเจ้า พระสาวกของ
พระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีบ้าง ปฏิบัติชอบบ้าง
บุคคล

อย่างนี้ชื่อว่า โครครวญไตรตรองแล้ว
พูดสรรเสริญคุณของคนที่ควรสรรเสริญ

บุคคลโครครวญไตรตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควร
เลื่อมใส เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังความไม่เลื่อมใสให้เกิดขึ้น ในข้อปฏิบัติชั่ว
ข้อปฏิบัติผิด ว่าข้อปฏิบัตินี้ชั่วบ้าง ข้อปฏิบัตินี้ผิดบ้าง บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
โครครวญไตรตรองแล้ว ไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส

บุคคลโครครวญไตรตรองแล้ว เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส
เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังความเลื่อมใสให้เกิดขึ้น ในข้อปฏิบัติดี
ปฏิบัติชอบ ว่าเป็นข้อปฏิบัติดีบ้าง นี่เป็นข้อปฏิบัติชอบบ้าง
บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

โครครวญไตรตรองแล้ว เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

[๑๒๗] บุคคลพูดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล แต่ไม่
พูดสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ควรสรรเสริญก็มี ควรติเตียนก็มี ในคน ๒
คนนั้น

ผู้ใดควรติเตียน ย่อมติเตียนผู้นั้น จริงแท้ตามกาล ผู้ใดควรสรรเสริญ ย่อม
ไม่พูดสรรเสริญผู้นั้น จริงแท้ตามกาล บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

พูดติเตียนคนที่ควร

ติเตียนจริงแท้ตามกาล แต่ไม่พุดสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
จริงแท้ตามกาล

บุคคลพุดสรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล แต่ไม่พุด
ติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ควรสรรเสริญก็มี ควรติเตียนก็มี ใน ๒ คนนั้น
ผู้ใดควรสรรเสริญ ย่อมพุดสรรเสริญผู้นั้น จริงแท้ตามกาล ผู้ใดควรติเตียน
ย่อมไม่พุดติเตียนผู้นั้น จริงแท้ตามกาล บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
พุดสรรเสริญคนที่

ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล
แต่ไม่พุดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล

บุคคลพุดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาลและพุดสรรเสริญ
คนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ควรสรรเสริญก็มี ควรติเตียนก็มี ใน ๒ คนนั้น
ผู้ใดควรติเตียน ย่อมพุดติเตียนผู้นั้นจริงแท้ตามกาล ผู้ใดควรสรรเสริญ
ย่อม

พุดสรรเสริญแม้บุคคลนั้นจริงแท้ตามกาล เป็นผู้รู้กาล
เพื่อจะแก้ปัญหานั้นใน

ที่นั้น บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า พุดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล
และพุด

สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล

บุคคลไม่พุดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล ทั้งไม่พุด
สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ควรสรรเสริญก็มี ควรติเตียนก็มี ใน ๒ คนนั้น
ผู้ใดควรติเตียน ย่อมไม่พุดติเตียนผู้นั้นจริงแท้ตามกาล ผู้ใดควรสรรเสริญ
ย่อมไม่พุดสรรเสริญแม้ผู้นั้นจริงแท้ตามกาล เป็นผู้ว่างเฉย มีสติ
มีสัมปชัญญะ

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า ไม่พุดติเตียนคนที่ควรติเตียนจริงแท้ตามกาล
ทั้งไม่พุด

สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญจริงแท้ตามกาล

[๑๒๘] บุคคลดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น มีใช้ดำรงชีพ

อยู่ด้วยผลแห่งบุญ เป็นไฉน

อาชีพของบุคคลใด ย่อมเจริญรุ่งเรืองเพราะความหมั่น ความขยัน
ความเพียรพยายาม มิได้บังเกิดแต่บุญ นี้เรียกว่า บุคคลผู้ดำรงชีพ
อยู่ด้วยผล

แห่งความหมั่น มิใช่ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญ

บุคคลดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญ มิใช่ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่ง
ความหมั่น เป็นไฉน

เทวดาชั้นสูงๆ ขึ้นไป ตลอดถึงเทวดาเหล่าปรินิมิตวสวดี ชื่อว่า
ผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญ มิใช่ผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น

บุคคลดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่นด้วย ดำรงชีพอยู่ด้วยผล
แห่งบุญด้วย เป็นไฉน

อาชีพของบุคคลใด ย่อมเจริญรุ่งเรืองเพราะความหมั่น ความขยัน
ความเพียรพยายามด้วย เพราะบุญด้วย นี้เรียกว่า
บุคคลผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยผล

แห่งความหมั่นด้วย ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญด้วย

บุคคลผู้มีไช้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น ทั้งมิไช้ดำรงชีพ
อยู่ด้วยผลแห่งบุญด้วย เป็นไฉน

สัตว์นรกทั้งหลาย ชื่อว่ามีไช้ผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งความหมั่น ทั้ง
มิไช้ดำรงชีพอยู่ด้วยผลแห่งบุญด้วย

[๑๒๙] บุคคลผู้มีตมามิดไป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดในภายหลัง ในตระกูลต่ำ คือตระกูล
คนจัณฑาล ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างसान ตระกูลช่างหนัง
ตระกูลคนเท

ดอกไม้ ซึ่งขัดสน มีข้าวน้ำโภชนะน้อย มีความเป็นอยู่ฝืดเคือง
มีอาหารที่จะ

พึงกิน มีผ้าถุงห่มหาได้ยาก และบุคคลนั้นเป็นผู้มีผิวพรรณซีริ้ว ไม่น่าดู
เป็น

คนเตี้ย มีอาพาธมาก เป็นคนบอด คนมือเท้ากุด คนกระจอก
หรือเป็นคนง่อย

มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่อาศัย วัตถุ

เป็นอุปกรณ์แก้ประทีป เขาย่อมประพฤติหุจริตทางกาย

ประพฤติหุจริตทางวาจา

ประพฤติหุจริตทางใจ ครั้นเขาประพฤติหุจริตทางกาย วาจา ใจแล้ว
เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะความแตกแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก
บุคคล

อย่างนี้ชื่อว่ามิดมามีตไป

บุคคลผู้มีตมามีตไป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดในภายหลัง ในตระกูลต่ำ คือตระกูล
คนจัณฑาล ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างสาน ตระกูลช่างหนัง
ตระกูลคนเท

ดอกไม้ ซึ่งขัดสน มีข้าวน้ำโภชนะน้อย มีความเป็นอยู่ฝืดเคือง
มีอาหารที่จะ

พึงกิน มีผ้าถุงห่มหาได้ยาก และบุคคลนั้นเป็นผู้มีผิวพรรณซีริว ไม่น่าดู
เป็นคนเตี้ย

มีอาพาธมาก เป็นคนบอด คนมือเท้ากุด คนกระจอก หรือเป็นคนง่อย
มักไม่ได้

ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย
วัตถุอุปกรณ์แก้

ประทีป เขาย่อมประพฤติสุจริตทางกาย ประพฤติสุจริตทางวาจา

ประพฤติสุจริต

ทางใจ ครั้นเขาประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจแล้ว

เบื้องหน้าแต่ตายเพราะความ

แตกแห่งกาย ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่ามิดมามีตไป

บุคคลผู้สว่างมามีตไป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดแล้วในภายหลัง ในตระกูลสูง คือ

ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล ตระกูลคหบดีมหาศาล
ซึ่งมี

อำนาจวาสนามาก มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินเพียงพอ
มีอุปกรณ์

เครื่องปลื้มใจเพียงพอ มีทรัพย์และข้าวเปลือกเพียงพอ
และบุคคลนั้นเป็นผู้มี

รูปร่าง น่าดูน่าชม น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยเป็นผู้มีสรีระมีสีราวกับทอง
มีปกติ

ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย
วัตถุเป็น

อุปกรณ์แก่ประทีป เขาย่อมประพฤติหุจริตทางกาย
ประพฤติหุจริตทางวาจา

ประพฤติหุจริตทางใจ ครั้นเขาประพฤติหุจริตทางกาย วาจา ใจแล้ว
เบื้องหน้า

แต่ตายเพราะความแตกแห่งกาย ย่อมเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก
บุคคล

อย่างนี้ ชื่อว่าสว่างมามีตไป

บุคคลที่สว่างมาสว่างไป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดแล้วในภายหลัง ในตระกูลสูง คือ
ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล
หรือตระกูลคหบดีมหาศาล

ซึ่งมีอำนาจวาสนามาก มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินเพียงพอ
มีอุปกรณ์

เครื่องปลื้มใจเพียงพอ มีทรัพย์และข้าวเปลือกเพียงพอ
และบุคคลนั้นเป็นผู้มี

รูปร่าง น่าดูน่าชม น่าเลื่อมใส

ประกอบด้วยความเป็นผู้มีสรีระมีสีราวกับทอง

มีปกติได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่อาศัย วัตถุ

เป็นอุปกรณ์แก้ประทีป เขาย่อมประพฤติสุจริตทางกาย
ประพฤติสุจริตทางวาจา
ประพฤติสุจริตทางใจ ครั้นเขาประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจแล้ว
เบื้องหน้า

แต่ตาย เพราะความแตกแห่งกาย ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์
บุคคลอย่างนี้
ชื่อว่า สว่างมาสว่างไป

[๑๓๐] บุคคลผู้ต่ำมาต่ำไป เป็นโฉน ๗๗ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
ต่ำมาต่ำไป

บุคคลผู้ต่ำมาสูงไป เป็นโฉน ๗๗ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า ต่ำมาสูงไป
บุคคลผู้สูงมาต่ำไป เป็นโฉน ๗๗ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า สูงมาต่ำไป
บุคคลผู้สูงมาสูงไป เป็นโฉน ๗๗ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า สูงมาสูงไป
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยต้นไม้ ๔ จำพวก เป็นโฉน

[๑๓๑] ต้นไม้ ๔ ชนิด คือ

ไม้กระพี้ แต่บริวารมีแก่น
ไม่มีแก่น แต่บริวารมีกระพี้
ไม้กระพี้ บริวารก็มีกระพี้
ไม่มีแก่น บริวารก็มีแก่น

[๑๓๒] บุคคลเปรียบด้วยต้นไม้ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน

บุคคล ๔ จำพวก เป็นโฉน

บุคคลกระพี้ แต่บริวารมีแก่น
บุคคลมีแก่น แต่บริวารมีกระพี้
บุคคลกระพี้ บริวารก็เป็นกระพี้
บุคคลมีแก่น บริวารก็มีแก่น

บุคคลกระพี้ แต่บริวารมีแก่น เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนทุศีล มีธรรมอันลามก แต่บริษัทของ
บุคคลนั้น เป็นคนมีศีล มีธรรมอันงาม บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า บุคคลกระพี้แต่
บริวารมีแก่น ต้นไม้นั้นเป็นกระพี้ แต่บริวารมีแก่น แม้ฉนั้นใด
บุคคลนี้ก็มิอุปไมย

ฉันนั้น

บุคคลมีแก่น แต่บริวารมีกระพี้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศีล มีธรรมอันงาม ส่วนบริษัทของ
บุคคลนั้น เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า บุคคลมีแก่น
แต่

บริวารมีกระพี้ ต้นไม้นั้นมีแก่น แต่บริวารมีกระพี้ แม้ฉันใด
บุคคลนี้ก็มีอุปมา

ฉันนั้น

บุคคลกระพี้ บริวารก็เป็นกระพี้ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก แม้บริษัทของ
บุคคลนั้น ก็เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า บุคคลกระพี้
บริวารก็เป็นกระพี้ ต้นไม้กระพี้ มีบริวารเป็นกระพีนั่น แม้ฉันใด บุคคลนี้ก็มี
อุปมาฉันนั้น

บุคคลมีแก่น บริวารก็มีแก่น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนมึศีล มีธรรมอันลามก ฝ่ายบริษัทของ
บุคคลนั้นก็เป็นผู้มึศีล มีธรรมอันงาม บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า บุคคลมีแก่น
บริวาร

ก็มีแก่น ต้นไม้มีแก่น บริวารก็มีแก่นนั้น แม้ฉันใด บุคคลนี้
ก็มีอุปมาฉันนั้น

บุคคลเปรียบด้วยต้นไม้ ๔ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

[๑๓๓] บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปที่สูง รูปที่ไม่อ้วนไม่ผอม รูปที่มีอวัยวะ
สมส่วน หรือรูปที่งามพร้อมไม่มีที่ติ ถือเอาเป็นประมาณในรูปนั้น
แล้วจึงยังความ

เลื่อมใสให้เกิด นี้เรียกว่า บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป

บุคคลถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้

ถือเอาประมาณในเสียงนั้นโดยการสรรเสริญคุณ

ที่คนอื่นพูดในที่ลับหลัง โดยการชมเชยที่คนอื่นนิพนธ์ขึ้น
โดยการยกย่องที่คนอื่น

พูดต่อหน้า โดยการสรรเสริญที่ผู้อื่นนำไปพรรณนาต่างๆ กันไป
แล้วจึงยังความ

เลื่อมใสให้เกิด นี่เรียกว่า บุคคลถือประมาณในเสียง เลื่อมใสในเสียง

บุคคลถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ เลื่อมใสในความ
เศร้าหมอง เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นความเศร้าหมองแห่งจีวร เห็นความ
เศร้าหมองแห่งบาตร เห็นความเศร้าหมองแห่งเสนาสนะ
หรือเห็นการทำทุกกร-

*กิริยามืออย่างต่างๆ ถือเอาประมาณในความเศร้าหมองนั้นแล้ว
จึงยังความเลื่อมใส

ให้เกิดขึ้น นี่เรียกว่า บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ
เลื่อมใสในความ
เศร้าหมอง

บุคคลถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสในธรรม เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นศีล เห็นสมาธิ เห็นปัญญา ถือเอาประมาณ
ในธรรมนั้นแล้ว ยังความเลื่อมใสให้เกิดขึ้น นี่เรียกว่า บุคคลถือธรรมเป็น
ประมาณ เลื่อมใสในธรรม

[๑๓๔] บุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์
คนอื่น เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง แต่ไม่ชักชวน
คนอื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตน
แต่ไม่ชักชวนคนอื่น

ให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยตน
แต่ไม่ชักชวนคนอื่น

ให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตน
แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึง

พร้อมด้วยวิมุตติ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วยตน
แต่ไม่ชักชวนผู้อื่น

ให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน

ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น

บุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน
เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตน
แต่ชักชวนผู้อื่น

ให้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตน

แต่ชักชวนคนอื่นให้ถึง

พร้อมด้วยสมาธิ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยตน

แต่ชักชวนคนอื่นให้ถึง

พร้อมด้วยปัญญา ไม่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตน

แต่ชักชวนคนอื่นให้ถึงพร้อมด้วย

วิมุตติ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วยตน

แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึง

พร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

ปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น

ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน

บุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนด้วย เพื่อประโยชน์คนอื่นด้วย
เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ชักชวนผู้
อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วย เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตนด้วย
ชักชวนผู้อื่น

ให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วย เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยตนด้วย

ชักชวนคน

อื่นให้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วย เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตนด้วย

ชักชวนคน

อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วย

เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วยตนด้วย

ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วย บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
ปฏิบัติ

เพื่อประโยชน์ตนด้วย เพื่อประโยชน์ผู้อื่นด้วย

บุคคลไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น
เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตน ไม่ชักชวน
ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตน
ไม่ชักชวนผู้อื่น
ให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยตน ไม่ชักชวนคน
อื่นให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตน
ไม่ชักชวนผู้
อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วยตน ไม่
ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
ไม่ปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์คนอื่น

[๑๓๕] บุคคลทำตนให้เดือดร้อน ขวนขวายประกอบสิ่งที่ทำตน
ให้เดือดร้อน เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเปลือย ไม่มีอาจารย์ บริโภคอุจจาระ
ซึ่งติดที่มือ คนเรียกให้มารับรักษาไม่มา คนบอกให้หยุดไม่หยุด
ไม่ยินดีรักษา
ที่เขาเรียกก่อนแล้วนำมา ไม่ยินดีรักษาที่เขาทำอุทิสเพื่อตน ไม่รับนิมนต์เขา
ไม่
รับรักษาที่เขาจดจากหม้อแล้วก็ให้ ไม่รับจากหม้อข้าวหรือกระเช้า
ไม่รับรักษา
ที่มีธรรณีประตูปะเป็นระหว่างคัน ไม่รับรักษาที่มีท่อนไม้เป็นระหว่างคัน
ไม่รับรักษา
ที่มีสากเป็นระหว่างคัน ไม่รับรักษาของคนทั้ง ๒ ซึ่งกำลังบริโภคอยู่ ไม่รับ
รักษาของหญิงมีครรภ์ ไม่รับรักษาของหญิงที่กำลังให้ลูกต๋มน้านมอยู่
ไม่รับ
รักษาของหญิงผู้อยู่ในระหว่างบุรุษ ไม่รับรักษาในภักดิ์ที่เขาทำรวมกันไว้
ไม่

รับภิกษาในที่เขาลีงสนัช ไม่รับภิกษาในที่มืแมลงวันอยู่เป็นหมู่
ไม่รับปลา

เนื้อ ไม่ดื่มสุราเมรัย น้ำสาหมัก

บุคคลผู้นั้นเป็นผู้รับภิกษาในเรือนหลังเดียว

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยข้าวเพียงคำเดียวบ้าง

เป็นผู้รับภิกษาในเรือนสองหลัง

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยข้าวสองคำบ้าง ฯลฯ

เป็นผู้รับภิกษาในเรือนเจ็ดหลัง

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยข้าวเจ็ดคำบ้าง

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยภิกษาอันเขาจัด

ไว้ให้ ๑ ที่บ้าง ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยภิกษาอันเขาจัดไว้ให้ ๒ ที่บ้าง

ฯลฯ

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยภิกษาอันเขาจัดไว้ให้ ๗ ที่บ้าง

ยอมบริโภคอาหารวัน

ละ ๑ ครั้งบ้าง ย่อมบริโภคอาหารสองวันต่อครั้งบ้าง ฯลฯ

ยอมบริโภคอาหาร

เจ็ดวันต่อครั้งบ้าง

เป็นผู้ชวนชวายประกอบในการบริโภคอาหารโดยปริยาย กิ่ง

เดือนต่อครั้งบ้าง เห็นปานนี้อยู่ ด้วยประการฉะนี้

บุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีผักเป็น

ภักษาบ้าง เป็นผู้มีข้าวฟางเป็นภักษาบ้าง เป็นผู้มีลูกเต๋อยเป็นภักษาบ้าง

เป็นผู้มี

เศษหนังเป็นภักษาบ้าง เป็นผู้มียางไม้เป็นภักษาบ้าง

เป็นผู้มีปลายข้าวเป็นภักษาบ้าง

เป็นผู้มีข้าวตังเป็นภักษาบ้าง เป็นผู้มีน้ำข้าวเป็นภักษาบ้าง

เป็นผู้มีหญ้าเป็น

ภักษาบ้าง เป็นผู้มีโคมัยเป็นภักษาบ้าง

ยังอรรถาพให้เป็นไปด้วยมูลพลาหารในป่า

มีปกติบริโภคผลไม้ที่หล่นแล้ว บุคคลผู้นั้นยอมครองผ้าปานบ้าง

ยอมครองผ้าเจือ

ปานบ้าง ย่อมครองผ้าที่เขาทิ้งจากซากศพบ้าง ย่อมครองผ้าบังสกุลบ้าง
ย่อมครอง

ผ้าเปลือกไม้บ้าง ย่อมครองผ้าหนังเสือบ้าง

ย่อมครองผ้าหนังเสือผากลางบ้าง

ย่อมครองผ้าคากรองบ้าง ย่อมครองผ้าเปลือกไม้กรองบ้าง

ย่อมครองผ้าผลไม้

กรองบ้าง ย่อมครองผ้ากำพลที่ทำด้วยผมมนุษย์บ้าง

ย่อมครองผ้ากำพลที่ทำด้วย

หนังสัตว์ร้ายบ้าง ย่อมครองผ้าที่ทำด้วยปีกนกเค้าบ้าง

เป็นผู้ถอนผมและหนวด

ชวนชวายเป็นประกอบในการถอนผมและหนวดบ้าง

เป็นผู้ยืนอยู่โดยไม่ต้องการที่นั่ง

บ้าง เป็นผู้นั่งกระโหียงประกอบความเพียรในการนั่งกระโหียงบ้าง

เป็นผู้ทำการ

ยืนและจงกรมเป็นต้นบนเหล็กแหลม สำเร็จการนอนบนเหล็กแหลมนั้นบ้าง
เป็นผู้

ชวนชวายเป็นประกอบความเพียรในการลงน้ำลอยบาปมีเวลาเย็นเป็นครั้งที่ ๓
อยู่บ้าง

เป็นผู้ชวนชวายเป็นประกอบในการยังกายให้ร้อนทั่ว และให้ร้อนรอบ
มีประการมิใช่

น้อยเห็นปานนี้ ด้วยประการฉะนี้อยู่ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า ยังตนให้เดือดร้อน
และ

ชวนชวายเป็นประกอบในสิ่งที่ทำตนให้เดือดร้อน

บุคคลทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ยังผู้อื่นให้
เดือดร้อน เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าแกะ ฆ่าสุกร ฆ่าเนื้อ ฆ่านก เป็น
พราน เป็นชาวประมง เป็นโจร เป็นโจรผู้ฆ่าคน เป็นคนฆ่าโค เป็นผู้รักษา
เรือนจำ ก็หรือว่าบุคคลบางพวกแม้เหล่านี้ ผู้มีภาระงานอันทารุณ บุคคล
อย่างนี้ชื่อว่า ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ยังผู้อื่นเดือดร้อน

บุคคลทำตนให้เดือดร้อน และชวนขายประกอบสิ่งที่ยังตนให้
เดือดร้อน ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน และชวนขายประกอบสิ่งที่ทำผู้อื่นให้
เดือดร้อน เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นกษัตริย์ผู้พระราชได้รับมรธาภิเษกแล้ว
หรือเป็นพราหมณ์มหาศาล
บุคคลนั้นให้สร้างสันถาคารใหม่สำหรับพระนคร
ด้านทิศบูรพา ปลงผมและหนวด นุ่งห่มหนังเสือพร้อมทั้งเล็บ
ทากายด้วยเนย
ใสและน้ำมัน เกาหลังด้วยเขาเนื้อ
เข้าไปสู่สันถาคารพร้อมมเหสีและพราหมณ์
ปุโรหิต ผู้นั้นยอมสำเร็จการนอนในที่นั้น บนพื้นดินปราศจากเครื่องลาด
ซึ่งบุคคลเข้าไปฉาบทาด้วยของเขียว
พระราชาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วย
น้ำมันในถันข้างหนึ่งของแม่โคนั้น ซึ่งมีลูกเชือกกับแม่ [คือแม่ชาวลูกก็ขาว
แม่
แดงลูกก็แดง] มเหสียอมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยน้ำมันในถันที่สองนั้น
พราหมณ์ปุโรหิตยอมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยน้ำมันในถันที่สามนั้น
ยอมบูชา
ไฟด้วยน้ำมันในถันที่สี่นั้น
ลูกโคยอมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยน้ำมันที่เหลือ
พระราชานั้นกล่าวแล้วอย่างนี้ว่า
พวกท่านจงฆ่าโคตัวผู้ประมาณเท่านี้เพื่อบูชา
ยัญ จงฆ่าลูกโคตัวผู้ประมาณเท่านี้ ตัวเมียประมาณเท่านี้เพื่อบูชายัญ
จงฆ่า
แพะประมาณเท่านี้ จงฆ่าแกะประมาณเท่านี้เพื่อบูชายัญ
จงฆ่าม้าประมาณเท่านี้
เพื่อบูชายัญ จงตัดไม้ประมาณเท่านี้เพื่อปลูกโรงพิธี
จงเกี่ยวแฝกประมาณเท่านี้
เพื่อประโยชน์แก่การทำเครื่องแหวดล้อม แม่นคนเหล่าใดเป็นทาส เป็นคนใช้
หรือ

เป็นกรรมกรของพระราชานั้น แม้นคนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคามแล้ว
ถูกภัย

คุกคามแล้ว มีหน้าซุ่มด้วยน้ำตาร้องไห้อยู่

ย่อมต้องทำการงานรอบข้างทั้งหลาย

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน

และชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ทำตน

ให้เดือดร้อน ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

และชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

บุคคลที่ไม่ทำตนให้เดือดร้อน และไม่ชวนชวายเป็นประกอบสิ่ง
ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน และไม่ชวนชวายเป็นประกอบ
สิ่งทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นโณน

บุคคลนั้น ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่มีค้นหา
ดับกิเลสได้แล้ว เป็นผู้เยือกเย็น เสวยความสุข

มีตนอันประเสริฐอยู่ในทิณฐ-

*ธรรม พระตถาคตทรงอุบัติขึ้นในโลกนี้ พระองค์เป็นผู้ไกลจากกิเลส
ตรัสรู้

เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี ทรงแสดงโลก เป็น
สารถิฝักบุรุษไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นพระ

พุทธเจ้า เป็นผู้มิใช่โชค พระองค์ทรงทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก สมณพราหมณ์ ประชาพร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์
เพราะ

รู้ยิ่งด้วยพระองค์เองแล้วทรงประกาศ

พระองค์ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น

งามในท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ

ประกาศพรหมจรรย์

บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง คหบดีหรือบุตรแห่งคหบดี

หรือผู้ที่เกิดเฉพาะแล้วใน

ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ผู้นั้น ครั้นฟังธรรมแล้ว ย่อมได้

ความเลื่อมใสในพระตถาคต

เขาประกอบด้วยการได้เฉพาะซึ่งความเลื่อมใส

นั้น ย่อมพิจารณาเห็นอย่างนี้ว่า ฆราวาสคับแคบ เป็นทางแห่งธุลี บรรพชา
มีโอกาสดียิ่ง การที่เราอยู่ครองเรือน จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์โดย
ส่วนเดียว เช่นกับสังข์ที่ขัดดีแล้วเป็นของทำได้ยาก ถ้ากระไรแล้ว

เราพึงปลง

ผมและหนวด

นุ่งห่มผ้ากาสาวะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตผู้ไม่มีเรือนดังนี้

โดยสมัยอื่นเขาละกองแห่งโกศะน้อยหรือมาก ละเครื่องอาภรณ์น้อยหรือมาก
ปลง

ผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตผู้ไม่มีเรือน
ผู้นั้นเป็นผู้บวชแล้วอย่างนี้ ถึงพร้อมด้วยสิกขาสาธิตของภิกษุทั้งหลาย
ละปาณา

ติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศัสตรา

มีความละอาย

มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่ปวงสัตว์อยู่ ละการลัก
ทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้

ต้องการแต่ของที่

เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ ละกรรมเป็นข้าศึกแก่
พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์

มีความประพฤติห่างไกลจากกรรมอันเป็นข้าศึก

แก่พรหมจรรย์ เว้นขาดจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน

ละการพูดเท็จ

เว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์เป็นนิจ มีถ้อยคำมั่นคง ไม่
พูดพล่อย ไม่พูดลวงโลก ละคำพูดส่อเสียด

ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น

เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คน
หมู่นี้แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง

ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกัน

แล้วบ้าง ชอบความพร้อมเพรียงกัน ยินดีให้ความพร้อมเพรียงกัน
เฟลิดเฟลินใน

หมู่คนที่พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน

ละคำหยาบ

เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ เป็นที่ตั้งแห่งความรัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ละคำเพื่อเจ้า เว้นขาด
จากคำเพื่อเจ้า พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุดอิงอรรถ พุดอิงธรรม
พุดอิงวินัย พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนดประกอบด้วยประโยชน์
โดยการอันควร ผู้นั้นเป็นผู้เว้นขาดจากการพรากพิชคาม และภุตคาม
เป็น

ผู้ฉันทนเดียว เว้นการฉันทนในราตรี งดจากการฉันทนในเวลาวิกาล

เว้นขาดจากการ

พื่อนรำขบร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพระศาสนา

เว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอม

และ

เครื่องประเทืองผิว อันเป็นที่ตั้งแห่งการแต่งตัว

เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่ง

ที่นั่งสูงและใหญ่ เว้นขาดจากการรับทองและเงิน

เว้นขาดจากการรับธัญญา-

*หารดิบ เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี

เว้นขาด

จากการรับทาสีและทาสา เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ

เว้นขาดจากการรับ

ไก่และสุกร เว้นขาดจากการรับช้าง ม้า ลา เว้นขาดจากการรับไรนา และ

ที่ดิน เว้นขาดจากการประกอบพุทธกรรมและการรับใช้

เว้นขาดจากการซื้อการ

ขาย เว้นขาดจากการโกงด้วยเครื่องตวงเครื่องวัด

เว้นขาดจากการคดโกงโดยการ

รับสินบน โดยการหลอกลวง โดยการทำของเทียมของปลอม

เว้นขาดจากการ

ตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรรโชก เธอเป็นผู้ยินดี ด้วยจิวรสำหรับบริหารกาย ด้วยพิณฑบาทสำหรับบริหารท้อง เธอยอมถือ เอาเพียงบริขาร ๘ เท่านั้นแล้ว หลีกไปโดยทิศที่ตนปรารถนาจะไป นักซึ่งมี ปีก มีภาระเพียงปีกของตนอย่างเดียวเท่านั้น

ยอมบินไปตามทิศที่ตนประสงค์

จะไป ชื่อแม้นั้นใด เธอก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมยินดีด้วยจิวรสำหรับบริหาร กาย ด้วยพิณฑบาทสำหรับบริหารท้อง

ยอมถือเอาเพียงบริขารเท่านั้นแล้วหลีก

ไปโดยทิศที่ตนปรารถนาจะไป

เธอประกอบแล้วด้วยศีลชั้นธัมมประเสริฐนี้ยอม

เสวยเฉพาะซึ่งสุขอันหาโทษมิได้ในภายใน เธอเห็นรูปด้วยตา

ไม่เป็นผู้ถือเอา

ซึ่งนิमित ไม่เป็นผู้ถือเอาซึ่งอนุพยัญชนะ อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส พึงชานไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ คือ จักขุนี้อยู่ เพราะการไม่สำรวมอินทรีย์คือ จักขุใดเป็นเหตุ

ยอมปฏิบัติเพื่อสำรวมอินทรีย์คือ

จักขุนั้น ย่อมรักษาอินทรีย์คือจักขุ ย่อมถึงความสำรวมในอินทรีย์คือจักขุ

พึงเสียด้วยหู ฯลฯ สูดกลิ่นด้วยจมูก ฯลฯ ลิ้มรสด้วยลิ้น ฯลฯ ถูกต้อง

โผฏฐัพพะด้วยกาย ฯลฯ รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่เป็นผู้ถือเอาซึ่งนิमित

ไม่เป็นผู้ถือเอาซึ่งอนุพยัญชนะ อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก คือ อภิชฌา และโทมนัส พึงชานไปตามบุคคลผู้ไม่สำรวมอินทรีย์

คือใจนี้อยู่เพราะการไม่

สำรวมอินทรีย์ คือใจใด ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมอินทรีย์คือใจนั้น ย่อมรักษา

อินทรีย์คือใจนั้น ย่อมถึงความสำรวมในอินทรีย์คือใจนั้น เธอประกอบแล้ว

ด้วยอินทรีย์สังวรอันประเสริฐนี้

ยอมเสวยเฉพาะซึ่งความสุขอันสรรพกิเลสแล้ว

รดไม่ได้ เธอยอมทำความรู้ทั่วพร้อมในการก้าวไป ในการถอยกลับ

ยอมทำ

ความรู้ทั่วพร้อมในการแลไปข้างหน้า และเหลียวไปข้างๆ ย่อมทำความรู้ทั่ว

พร้อมในการคู้เข้า เหยียดออก

ยอมทำความรู้ทั่วพร้อมในการทรงสังฆาฏิบาตร

และจีวร ย่อมทำความรู้ทั่วพร้อมในการกิน ต้ม เคี้ยว ลืม ย่อมทำความรู้
ทั่วพร้อมในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้ทั่วพร้อมในการเดินไป
ใน

การยืน ในการนั่ง ในการหลับ ในการตื่น ในการพูด ในการนิ่งๆ เธอ
ประกอบด้วยศีลชั้นธัมมประเสริฐนี้ ประกอบด้วยอินทริยสังวรอันประเสริฐนี้
ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอันประเสริฐนี้

และประกอบด้วยความสันโดษอัน

ประเสริฐนี้ ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด เช่น ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา
ถ้ำในเขา ป่าช้า ป่าดง กลางแจ้ง กองฟาง เธอกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัตร
นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่น เธอละอภิชฌาใน
โลกเสียได้ มีจิตปราศจากอภิชฌาอยู่ ยังจิตให้ผ่องใสจากอภิชฌา

ละความ

ขัดเคือง คือ พยาบาทแล้ว มีจิตไม่เบียดเบียน

มีความอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์

เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์อยู่ ยังจิตให้ผ่องใสจากความขัดเคือง คือ พยาบาท
ละถิ่นมัทธา เป็นผู้ปราศจากถิ่นมัทธาอยู่ มีสัญญาในแสงสว่าง มีสติ มี
สัมปชัญญะ ยังจิตให้ผ่องใสจากถิ่นมัทธา ละอุทธัจจกุกกุจจะ

เป็นผู้มีจิตไม่ฟุ้ง

ชานอยู่ ผู้มีจิตสงบระงับในภายใน ยังจิตให้ผ่องใสจากอุทธัจจกุกกุจจะ ละ
วิจิกิจฉา มีวิจิกิจฉาอันข้ามได้แล้ว

ไม่มีการกล่าววาทะอย่างไรในกุศลธรรมทั้งหลาย

อยู่ ยังจิตให้ผ่องใสจากวิจิกิจฉา เธอละนิรณห์ห่าเหล่านั้นได้แล้ว สงัดจาก
กามทั้งหลาย สงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย เข้าถึงปฐมฌานมีวิตก มีวิจารณ์
มีปีติ และสุข อันเกิดแต่วิเวก สำเร็จอิริยาบถอยู่ เพราะความสงบแห่ง
วิตกและวิจารณ์ เข้าหุตติยฌานอันยังจิตใจให้ผ่องใส

เป็นธรรมเอกผุดขึ้นภายใน

ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ สำเร็จอิริยาบถอยู่

เพราะ

เปื้อนนายปีติ เป็นผู้มีจิตเป็นอุเบกขาอยู่ มีสติสัมปชัญญะอยู่
และเสวยสุขด้วยกาย

เข้าตติยฌาน มีนัยอันพระอริยะทั้งหลายกล่าวว่า เป็นผู้มีจิตเป็นอุเบกขา
มีสติ

อยู่เป็นสุขดังนี้ สำเร็จอิริยาบถอยู่ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะความดับ
ไปแห่งโสมนัสและโทมนัสในก่อนเหี่ยว เข้าจตุตถฌาน ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์
มีสติบริสุทธิเกิดแต่อุเบกขาสำเร็จอิริยาบถอยู่ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ
ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอ่อน ควรแก่การงาน
ตั้งมั่นแล้วถึงความไม่หวั่นไหวแล้วดังนี้

เธอย่อมโน้มจิตไปเพื่อปุพเพนิวาสานุส

สติญาณ เธอย่อมระลึกชาติที่เคยเกิดในก่อนได้เป็นอันมาก นี่คืออย่างไร
คือ

หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง ยี่สิบ

ชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง

แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัลป์เป็นอันมากบ้าง

ตลอดวิวัฏฏะกัลป์เป็นอันมากบ้าง

ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏะกัลป์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพนั้น เราชื่ออย่างนั้น
มีโคตร

อย่างนั้น มีวรรณะอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้น
มี

กำหนดอายุเพียงนั้น ครั้นเขาจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น
แม้ในภพ

นั้นก็ชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้น

มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นเขาจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้
เธอย่อม

ระลึกถึงชาติที่เคยเกิดในก่อนได้เป็นอันมากพร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุทเทส

ด้วยประการฉะนี้ ภิกษุ นั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก

อุปกิเลสเป็นธรรมชาติอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหวแล้วอย่างนี้

เธอย่อมโน้มจิตไปเพื่อรู้จติ และอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอย่อมเห็นหมู่ สัตว์ที่กำลังจติ กำลังเกิดอยู่แล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุแห่งมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่ มนุษย์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วลีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือเอาการกระทำด้วย อำนาจมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงอบาย หุคติ วินิบาต นรก

ส่วนสัตว์

เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วลีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือเอาการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เมื่อตายไป เข้าถึง

สุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังเกิด เลว ประณีต มีผิวพรรณดี ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์

ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์

ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นธรรมชาติอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่นถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว อย่างนี้

เธอย่อมโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ข้อ

ปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า เหล่านี้อาสวะ นี่เหตุเกิด

อาสวะ นี่ความดับอาสวะ นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอาสวะ เมื่อเธอรู้อย่าง นี้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นแม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จาก อวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วก็มีญาณหยั่งรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว

รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว

พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว

กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่าง

นี้มีได้มีบุคคลอย่างนี้ชื่อว่าไม่ทำตนให้เดือดร้อน

ไม่ชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ทำตน

ให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่ชวนชวายเป็นประกอบสิ่งที่ทำผู้อื่นให้
เดือดร้อน บุคคลผู้ไม่ทำตนเดือดร้อน ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน เป็นผู้ไม่มี
ตัณหา เป็นผู้มีกิเลสอันดับแล้ว เป็นผู้เย็นแล้ว ย่อมเป็นผู้สววยความสุข
มีตน

อันประเสริฐ สำเร็จอริยาบถอยู่ในทิณฐธรรม

[๑๓๖] บุคคลมีราคะ เป็นไฉน

บุคคลใดละราคะยังไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีราคะ

บุคคลมีโทสะ เป็นไฉน

บุคคลใดละโทสะยังไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีโทสะ

บุคคลมีโมหะ เป็นไฉน

บุคคลใดละโมหะยังไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีโมหะ

บุคคลมีมานะ เป็นไฉน

บุคคลใดละมานะยังไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีมานะ

[๑๓๗] บุคคลผู้ได้เจโตสมณะในภายใน แต่ไม่ได้ปัญญาที่เห็น
แจ้งในธรรม กล่าวคืออริปัญญา เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ได้สมาบัติที่สหระตด้วยรูป หรือสหระตด้วย
อรุณ แต่ไม่ได้โลกุตตรมรรค หรือโลกุตตรผล บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้ได้
เจโตสมณะในภายใน แต่ไม่ได้ปัญญาที่เห็นแจ้งในธรรม กล่าวคือ
อริปัญญา

บุคคลผู้ได้ปัญญาเห็นแจ้งในธรรม กล่าวคืออริปัญญา แต่ไม่
ได้เจโตสมณะเป็นภายใน เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้โลกุตตรมรรคหรือโลกุตตรผล แต่
ไม่ได้สมาบัติที่สหระตด้วยรูป หรือสหระตด้วยอรุณ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
เป็น

เป็นผู้ได้ปัญญาที่เห็นแจ้งในธรรมกล่าวคืออริปัญญา
แต่ไม่ได้เจโตสมณะเป็น

ภายใน

บุคคลผู้ได้เจโตสมณะเป็นภายในด้วย ได้อธิปัญญาธัมมวิปัสสนาด้วย เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ได้สมบัติที่สหคตด้วยรูป หรือสหคตด้วยอรูป เป็นผู้ได้โลกุตตรมรรค หรือโลกุตตรผล บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้ได้เจโตสมณะเป็นภายในด้วย ได้ปัญญาที่เห็นแจ้งในธรรม

กล่าวคืออริปัญญา

ด้วย

บุคคลผู้ไม่ได้เจโตสมณะเป็นภายในด้วย ไม่ได้ปัญญาที่เห็นแจ้งในธรรมกล่าวคืออริปัญญาดด้วย เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เป็นผู้ได้สมบัติที่สหคตด้วยรูป

หรือสหคต

ด้วยอรูป ไม่เป็นผู้ได้โลกุตตรมรรค หรือโลกุตตรผล บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็น

ผู้ไม่ได้เจโตสมณะเป็นภายในด้วย ไม่ได้ปัญญาที่เห็นแจ้งในธรรม กล่าวคืออริปัญญาดด้วย

[๑๓๘] บุคคลไปตามกระแส เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเสพกาม ย่อมกระทำความอันลามกนี้เรียกว่า บุคคลไปตามกระแส

บุคคลไปทวนกระแส เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่เสพกามและไม่กระทำความอันลามก บุคคลนั้นถึงจะมีทุกข์ มีโศกเศร้า มีหน้าชุ่มด้วยน้ำ ร้องไห้อยู่ ก็ยังประพฤติพรหมจรรย์บริบูรณ์บริสุทธิ์อยู่ นี้เรียกว่าบุคคลไปทวนกระแส

บุคคลผู้ตั้งตัวได้แล้ว เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดผุดขึ้น เพราะความสิ้นไปแห่งโอรัมภาคิยสัญญาญาณ ๕ ปรินิพพานในโลกนั้น มีการไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็น

ธรรมดา นี้เรียกว่า บุคคลตั้งตัวได้แล้ว

บุคคลข้ามถึงฝั่งยืนอยู่บนบก เป็นพราหมณ์ เป็นใน

บุคคลบางคนในโลกนี้ กระทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้วซึ่งเจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เพราะ
รู้ยิ่งด้วยตนเอง สำเร็จอริยาบถอยู่ในทิณฺฐธรรม นี้เรียกว่า บุคคลข้ามถึงฝั่ง
ยืนอยู่บนบก เป็นพราหมณ์

[๑๓๙] บุคคลผู้มีสฺตนะน้อย และไม่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ
เป็นไฉน

สฺตนะคือสฺตฺร เคยยะ เวຍยากรณะ คากา อุทาน อิตฺตฺตคกะ ชาตก
อภฺภูตธรรม เวทลละ ของบุคคลบางคนในโลกนี้มีน้อย บุคคลนั้นไม่รู้
อรรถ ไม่รู้ธรรมแห่งสฺตนะอันน้อยนั้น ไม่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้มีสฺตนะน้อย ไม่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะนั้น

บุคคลผู้มีสฺตนะน้อย แต่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ เป็นไฉน

สฺตนะคือสฺตฺร เคยยะ เวຍยากรณะ คากา อุทาน อิตฺตฺตคกะ ชาตก
อภฺภูตธรรม เวทลละ ของบุคคลบางคนในโลกนี้มีน้อย บุคคลนั้นรู้อรรถ
รู้ธรรม ของสฺตนะน้อยนั้น เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลอย่างนี้
ชื่อว่า เป็นผู้มีสฺตนะน้อย แต่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ

บุคคลผู้มีสฺตนะมาก แต่ไม่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ เป็นไฉน

สฺตนะ คือสฺตฺร เคยยะ เวຍยากรณะ คากา อุทาน อิตฺตฺตคกะ
ชาตก อภฺภูตธรรม เวทลละ ของบุคคลบางคนในโลกนี้มาก บุคคลนั้น
ไม่รู้อรรถ ไม่รู้ธรรมของสฺตนะมากนั้น ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคล
อย่างนี้ชื่อว่า เป็นผู้มีสฺตนะมาก แต่ไม่ได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ

บุคคลผู้มีสฺตนะมาก และได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ เป็นไฉน

สฺตนะคือสฺตฺร เคยยะ เวຍยากรณะ คากา อุทาน อิตฺตฺตคกะ ชาตก
อภฺภูตธรรม เวทลละ ของบุคคลบางคนในโลกนี้มาก
บุคคลนั้นรู้อรรถรู้ธรรม

ของสฺตนะอันมากนั้น เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
เป็นผู้มีสฺตนะมาก และได้ประโยชน์เพราะสฺตนะ

[๑๔๐] บุคคลผู้เป็นสมณะไม่หวั่นไหว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ว่าเป็นพระโสดาบันเพราะความสิ้นไปแห่ง
สํญญิณฺชน ๓ มิอันไม่ตกไปในอบายภูมิ เป็นผู้เที่ยง เป็นผู้จกตรัสรู้ในเบื้องต้น
หน้า นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นสมณะไม่หวั่นไหว

บุคคลผู้เป็นสมณะบวฺหฺลวง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ชื่อว่า เป็นพระสกทาคามี เพราะความสิ้นไปแห่งสัญญาโยชน์ ๓ เพราะทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง จะมาสู่โลกนี้อีกเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นสมณะบัวหลวง

บุคคลผู้เป็นสมณะบัวขาว เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดผุดขึ้น เพราะความสิ้นไปแห่งโอรัมภาคิยสัญญาโยชน์ ๕ และปรินิพพานในเทวโลกนั้น มีอันไม่กลับมาจาก

โลกนั้นเป็นธรรมดา นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นสมณะบัวขาว

บุคคลผู้เป็นสมณะสุขุมาลในหมู่สมณะ เป็นโณน

บุคคลบางคนในโลกนี้ รู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว กระทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้วซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะ

ทั้งหลายแล้ว สำเร็จอริยาบถอยู่ ในทิณฐธรรมเทียว นี้ เรียกว่า

บุคคลผู้เป็นสมณะ

สุขุมาลในหมู่สมณะ

จตุกกนิทเทส จบ

ปัญจกนิทเทส

[บุคคล ๕ จำพวก]

[๑๔๑] บรรดาบุคคลที่ได้แสดงไว้แล้วนั้นๆ บุคคลนี้ใดต้องอาบัติด้วยเดือดร้อนด้วย ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ อันเป็น

ที่ดับโดยไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วแก่บุคคลนั้นเหล่านั้น

บุคคลนั้นเป็นผู้อันบุคคลที่ ๑- ๕ พึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า อาสวะทั้งหลายเกิดแต่การ

ต้องอาบัติ ย่อมมีแก่ท่านแล อาสวะทั้งหลายเกิดแต่ความเดือดร้อน ย่อมเจริญ

ยิ่งแก่ท่าน ทางดีที่สุด ขอท่านผู้มีอายุ
จงละอาสวะทั้งหลายที่เกิดแต่การต้องอาบัติ
จงบรรเทาอาสวะทั้งหลายอันเกิดแต่ความเดือดร้อน
จงยังจิตและปัญญาให้เจริญ
ด้วยอาการอย่างนี้ ท่านจักเป็นผู้เสมอด้วยบุคคลที่ ๕ นี้
บุคคลนี้ใด ต้องอาบัติ แต่ไม่เดือดร้อน ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่ง
เจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก
ที่เกิดขึ้นแล้วแก่บุคคลนั้นเหล่านั้น บุคคลนั้นเป็นผู้อันบุคคลที่ ๕
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

อาสวะทั้งหลายเกิดแต่การต้องอาบัติ ย่อมมีแก่ท่านแล้ว
อาสวะทั้งหลายเกิดแต่
ความเดือดร้อน ย่อมไม่เจริญยิ่งแก่ท่าน ทางดีที่สุด ขอท่านผู้มีอายุ จงละ
อาสวะทั้งหลาย ซึ่งเกิดแต่การต้องอาบัติ จงยังจิตและปัญญาให้เจริญ ด้วย
อาการอย่างนี้ ท่านจักเป็นผู้เสมอด้วยบุคคลที่ ๕ นี้

@๑. บุคคลที่ ๕ หมายถึงพระเจ้าพิมพิสาร

บุคคลนี้ใด ไม่ต้องอาบัติแต่มีความเดือดร้อน ทั้งไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับไปโดยไม่เหลือแห่งอกุศลธรรม
อันลามก ซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่บุคคลนั้น บุคคลนั้นเป็นผู้อันบุคคลที่ ๕
พึงว่ากล่าว

อย่างนี้ว่า อาสวะทั้งหลายเกิดแต่การต้องอาบัติ ย่อมไม่มีแก่ท่านแล้ว อาสวะ
ทั้งหลายเกิดแต่ความเดือดร้อน ย่อมไม่เจริญยิ่งแก่ท่าน ทางที่ดีที่สุด
ท่านผู้มีอายุ

จงบรรเทาอาสวะทั้งหลายซึ่งเกิดแต่ความเดือดร้อน
จงยังจิตและปัญญาให้เจริญ

ด้วยอาการอย่างนี้ ท่านจักเป็นผู้เสมอด้วยบุคคลที่ ๕ นี้

บุคคลนี้ใด ไม่ต้องอาบัติ ไม่มีความเดือดร้อน ทั้งไม่รู้ตามความเป็นจริง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ซึ่งปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับไปโดยไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก

ซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่บุคคลนั้น บุคคลนั้นเป็นผู้อันบุคคลที่ ๕

พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

อาสวะทั้งหลายซึ่งเกิดแต่ความต้องการอาบัตีย่อมไม่มีแก่ท่านแล

อาสวะซึ่งเกิดแต่

ความเดือดร้อน ย่อมไม่เจริญยิ่งแก่ท่าน ทางดีที่สุด ขอท่านผู้มีอายุ
จงยังจิต

และปัญญาให้เจริญด้วยอาการอย่างนี้ ท่านจักเป็นผู้เสมอด้วยบุคคลที่ ๕
นี้

บุคคล ๔ จำพวกเหล่านี้ อันบุคคลที่ ๕ นี้ กล่าวสอนอยู่อย่างนี้
พราหมณ์อยู่อย่างนี้ ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะโดยลำดับ

[๑๔๒] บุคคลให้แล้วดูหมิ่น เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัย
เภสัชบริขาร แก่บุคคลใด แล้วพูดแก่บุคคลนั้นว่า
คนนี้ได้แต่รับของที่เขาให้

ดังนี้ชื่อว่า ให้แล้วดูหมิ่นบุคคลนั้น บุคคลอย่างนี้ชื่อว่าให้แล้วดูหมิ่น
บุคคลดูหมิ่นด้วยการอยู่ร่วม เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ตนยอมอยู่ร่วมกับด้วยบุคคลใด สิ้น ๒ ปี
หรือ ๓ ปี ย่อมดูหมิ่นบุคคลนั้นด้วยการอยู่ร่วม
บุคคลอย่างนี้ชื่อว่าดูหมิ่นด้วย
การอยู่ร่วม

บุคคลผู้เชื่อง่าย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เมื่อเขาสรรเสริญหรือติเตียนผู้อื่น
ยอมเชื่อทันที

บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า ผู้เชื่อง่าย

บุคคลโลเล เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีศรัทธาไม่จริงจัง มีความรักดีไม่จริงจัง
มีความรักไม่จริงจัง มีความเลื่อมใสไม่จริงจัง บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า โลเล

บุคคลผู้โง่งมง่าย เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่รู้กุศลธรรม อกุศลธรรม ย่อมไม่รู้

สาวัชชธรรม อนวัชชธรรม ย่อมไม่รู้เห็นธรรม ปณีตธรรม
ย่อมไม่รู้ธรรมที่มี

ส่วนเปรียบด้วยของดำของขาว บุคคลอย่างนี้ชื่อว่าผู้โง่งมกาย
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลเปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวก
เป็นไฉน

[๑๔๓] นักรบอาชีพ ๕ จำพวก

นักรบบางคนในโลกนี้ พอเห็นปลายธูลีเท่านั้น ย่อมชงัก ย่อมหยุด
ย่อมไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบ นักรบอาชีพบางคน แม้เห็นปานนี้
ย่อมมี

ในโลกนี้ นี่เป็นนักรบจำพวกที่ ๑ ที่มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพอื่นยังมีอยู่อีก คือ นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้
เห็นปลายธูลี

แล้วยังอดทนได้ แต่ว่าพอเห็นปลายธงเท่านั้น ย่อมชงัก ย่อมหยุด
ย่อมไม่ตั้งมั่น

ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบ นักรบอาชีพบางคนแม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้
นี้เป็น

นักรบอาชีพจำพวกที่สอง ที่มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพอื่นยังมีอยู่อีก คือ นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้
เห็นปลายธูลี

ยังอดทนได้ เห็นปลายธงยังอดทนได้
แต่พอได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็เท่านั้น

ย่อมชงัก ย่อมหยุด ย่อมไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบ
นักรบอาชีพบางคน

แม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓
ที่มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพอื่นยังมีอยู่อีก
คือนักรบอาชีพบางคนในโลกนี้เห็นปลายธูลี

ยังอดทนได้ เห็นปลายธงยังอดทนได้
ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็อดทนได้

แต่พอถูกอาวุธแม้แต่เล็กน้อย ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย
นักรบอาชีพบางคน

แม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔
ที่มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพอื่นยังมีอยู่อีก คือนักรบอาชีพบางคนในโลกนี้
เห็นปลายธูลี

เห็นปลายธง ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็ ถูกอาวุธก็อดทนได้
นักรบนั่นชนะ

สงครามนั้นแล้ว ได้ชื่อว่า ผู้มีสงครามอันชนะวิเศษแล้ว
ย่อมครอบครองความ

เป็นยอดสงครามนั้นนั่นแลไว้ได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เห็นปานนี้
ย่อมมีในโลกนี้

นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๕ ที่มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพ ๕ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

[๑๔๔] บุคคลเปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ใน
ในหมู่ภิกษุฉนนั้นเหมือนกัน

ภิกษุ ๕ จำพวก เป็นไฉน

ภิกษุบางรูปในศาสนานี้ พอเห็นปลายธูลีเท่านั้น

ย่อมจมอยู่ในมิจฉาวิตก

ย่อมหยุด ย่อมดำรงอยู่ไม่ได้ ย่อมไม่อาจสืบต่อพรหมจรรย์ได้ แสดงความ
เป็นผู้ทรพลงในสิกขาออกให้ปรากฏ

บอกลาสิกขาเวียนมาเพื่อความเป็นคนเลว

ถามว่า ปลายธูลีของภิกษุนั้น เป็นอย่างไร? คือภิกษุในศาสนานี้
ได้ยินข่าวว่า

ในบ้านหรือในนิคมชื่อนั้น มีสตรีหรือกุมารรูปงามน่ารักน่าเลื่อมใส
ประกอบ

พร้อมด้วยผิวพรรณและทรวดทรงอันงามยิ่ง

ภิกษุนั้นครั้งได้ยินข่าวนั้นแล้ว ย่อม

จมอยู่ในมิจฉาวิตก ย่อมหยุด ย่อมไม่ดำรงอยู่ได้
ย่อมไม่อาจสืบต่อพรหมจรรย์ได้

แสดงความเป็นผู้ทรพลในสิกขาออกให้ปรากฏ

บอกลาสิกขาแล้วเวียนมาเพื่อความ

เป็นคนเลว นี่ชื่อว่า ปลายธลีของภิกษุนั้น นครบอาชีพนัน

พอเห็นปลายธลี

เหล่านั้น ย่อมชงัก ย่อมหยุด ย่อมไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบ แม้ฉันใด

ภิกษุนี้ก็อุปไมยฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้ บุคคล

เปรียบด้วยนครบอาชีพจำพวกที่ ๑ นี้ มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

ภิกษุจำพวกอื่นยังมีอยู่อีก คือภิกษุบางรูปในศาสนานี้ เห็นปลายธลี

ยังอดทนได้ แต่พอเห็นปลายธเถ่านั้น ย่อมจมอยู่ในมิจฉาวิตก ย่อมหยุด

ย่อมไม่ดำรงอยู่ได้ ย่อมไม่อาจสืบท่อพรหมจรรย์ได้

แสดงความเป็นผู้ทรพลใน

สิกขาออกให้ปรากฏ บอกลาสิกขาแล้วเวียนมาเพื่อความเป็นคนเลว

ปลายธ

ของภิกษุนั้น เป็นอย่างไร?

คือภิกษุในศาสนานี้ไม่เพียงแต่ได้ยินข่าวเล่าลือว่า

ในบ้านหรือในนิคมชื่อนั้น มีสตรีหรือกุมารี รูปงามน่าดูน่าเลื่อมใส

ประกอบ

พร้อมด้วยผิวพรรณและทรวดทรงอันงามยิ่งดังนี้

แต่เธอได้เห็นสตรีหรือกุมารี

รูปงามน่าดูน่าเลื่อมใส

ประกอบพร้อมด้วยผิวพรรณและทรวดทรงอันงามยิ่งด้วย

ตนเอง ครั้นเธอเห็นเขาแล้วย่อมจมอยู่ในมิจฉาวิตก ย่อมหยุด

ไม่ดำรงอยู่ได้

ไม่อาจสืบท่อพรหมจรรย์ได้

แสดงความเป็นผู้ทรพลในสิกขาออกให้ปรากฏ

บอกลาสิกขา เวียนมาเพื่อความเป็นคนเลว นี่ชื่อว่า ปลายธของภิกษุนั้น

นครบอาชีพนัน เห็นปลายธลียังอดทนได้ แต่พอเห็นปลายธเถ่านั้น

ย่อมชงัก

ย่อมหยุด ย่อมไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบได้ แม้ฉันใด ภิกษุนี้

ก็มีอุปไมย

ฉันนั้น บุคคลบางคนเห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้

บุคคลเปรียบด้วยนักรบอาชีพ

จำพวกที่ ๒ นี้ มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

ภิกษุจำพวกอื่นยังมีอยู่อีก คือภิกษุบางรูปในศาสนานี้ เห็นปลายธูลี
เห็นปลายธง ยังอดกลั้นได้ แต่ว่าพอได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็เท่านั้น
ย่อมจม

อยู่ในมิจฉาวิตก ย่อมหยุด ย่อมไม่ดำรงอยู่ได้

ย่อมไม่อาจเพื่อสืบทอดพรหมจรรย์

ได้ แสดงความเป็นผู้ทรพลง ในสิกขาออกให้ปรากฏ

บอกลาสิกขาแล้วเวียนมาเพื่อ

ความเป็นคนเลว การได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีของภิกษุนั้น เป็นอย่างไร?

คือมาตุคามในโลกนี้ เข้าไปหาภิกษุผู้อยู่ในป่าอยู่โคนไม้

หรืออยู่เรือนว่างเปล่า

แล้ว ย่อมยิ้ม ย่อมทักทาย ย่อมซิกซี้ ย่อมยั่วเย้า เธอถูกมาตุคามยิ้มยั่ว

ทักทาย

ซิกซี้ ยั่วเย้าอยู่ ย่อมจมอยู่ในมิจฉาวิตก ย่อมหยุด ย่อมไม่ดำรงอยู่ได้

ย่อมไม่อาจ

สืบทอดพรหมจรรย์ได้ แสดงความเป็นผู้ทรพลง ในสิกขาออกให้ปรากฏ

บอกลาสิกขา

เวียนมาเพื่อความเป็นคนเลว นี้ชื่อว่า

การได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีของภิกษุนั้น

นักรบอาชีพนั่น เห็นปลายธูลีเห็นปลายธง ย่อมอดทนได้

แต่พอได้ยินเสียงดัง

เท่านั้น ย่อมชะงัก ย่อมหยุด ย่อมไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่อาจเข้าสู่รบ แม้ฉันใด

ภิกษุนี้ก็มิอุปไมยฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลกนี้ บุคคล

เปรียบด้วยนักรบอาชีพคนที่ ๓ นี้ มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

ภิกษุจำพวกอื่นยังมีอยู่อีก คือภิกษุบางรูปในศาสนานี้ เห็นปลายธูลี

เห็นปลายธง ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็ ย่อมอดกลั้นได้

แต่เมื่อถูกอาวุธเล็กน้อย

ย่อมเดือดร้อน ย่อมกระสับกระส่าย การถูกอาวุธเล็กน้อยของภิกษุนั้นเป็น

อย่างไร? คือมาตุคามในโลกนี้ เข้าไปหาภิกษุผู้อยู่ในป่า อยู่โคนไม้
อยู่เรือน

ว่างเปล่า ย่อมนั่งใกล้ชิด ย่อมนอนใกล้ชิด ย่อมกอดรัดภิกษุนั้น

ถูกมาตุคาม

นั่งใกล้ชิด นอนใกล้ชิด กอดรัด ก็ไม่ลาสิกขา ไม่แสดงความเป็นผู้ทุรพล
ย่อม

เสพเมถุนธรรม นี่ชื่อว่า การถูกอาวุธเล็กน้อยของภิกษุนั้น

นักรบอาชีพนั่น

เห็นปลายธูลี เห็นปลายธง ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็ ย่อมอดทนไว้ได้ แต่
ว่าย่อมเดือดร้อน ย่อมระส่ำระสายในเมื่อถูกอาวุธเล็กน้อย แม้ฉันใด
ภิกษุนี้

ก็มีอุปมาฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เห็นปานนี้ ย่อมมีในโลก

บุคคลเปรียบด้วย

นักรบอาชีพคนที่ ๔ นี้ มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

ภิกษุจำพวกอื่นยังมีอยู่อีก คือภิกษุบางรูปในศาสนานี้ เห็นปลายธูลี
เห็นปลายธง ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็ ถูกอาวุธเล็กน้อย ย่อมอดทนได้
บุคคลนั้นชนะสงครามนั้นแล้ว ชื่อว่าผู้มีสงครามอันชนะวิเศษแล้ว

ย่อมบรรลु

ความมีชัยในสงครามนั้นนั่นแล การได้ชัยชนะสงครามของภิกษุนั้น
เป็นอย่างไร?

คือมาตุคามบางคนในโลกนี้ เข้าไปหาภิกษุผู้อยู่ป่า อยู่โคนไม้

อยู่เรือนว่างเปล่า

แล้วย่อมนั่งใกล้ชิด ย่อมนอนใกล้ชิด กอดรัดภิกษุนั้น

ถูกมาตุคามนั่งใกล้ชิด

นอนใกล้ชิด กอดรัด ก็ปลดปล่อยเอาตัวรอด แล้วหลีกไปตามปรารถนา
ภิกษุนั้น

ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด เช่นป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำเขา ป่าช้า
ป่าดง

กลางแจ้ง กองฟาง เธอไปอยู่ในป่า โคนต้นไม้ หรือเรือนว่างเปล่า นั่งคู้
บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอย่อมละอภิชฌาในโลก มีจิต

ปราศจากอภิขณา สำเร็จอริยาบถอยู่ ยังจิตให้่องใสจากอภิขณา
ละความ

ขัดเคืองคือพยาบาทแล้ว มีจิตไม่เบียดเบียน

มีความอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์

เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ สำเร็จอริยาบถอยู่ ยังจิตให้่องใสจากความขัดเคือง
คือพยาบาทละถินมิทธะ เป็นผู้ปราศจากถินมิทธะ มีสัญญาในแสงสว่าง
มีสติ

มีสัมปชัญญะ สำเร็จอริยาบถอยู่ ยังจิตให้่องใสจากถินมิทธะ

ละอุทธัจจกุกกุกจะ

เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตเข้าไปสงบระงับในภายใน

ยังจิตให้่องใสจากอุทธัจจ-

*กุกกุกจะ ละวิจิกิจฉา เป็นผู้ข้ามพ้นจากวิจิกิจฉา

ไม่เป็นผู้มีการกล่าววาทะอย่างไร

ในกุศลธรรมทั้งหลาย ยังจิตให้่องใสจากวิจิกิจฉา

ภิกษุ นั้นละนิรณห์เหล่านี้

อันเป็นอุปกิเลสแห่งใจ อันทำปัญญาให้ทุรพลเสียได้แล้ว

สังัดจากกามทั้งหลาย

สังัดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย เข้าถึงปฐมฌาน มีวิตก วิจารณ์ มีปีติ

และมีสุขเกิด

แต่วิเวก สำเร็จอริยาบถอยู่ เพราะความสงบแห่งจิตวิจารณ์

เข้าถึงทุติยฌาน

ตติยฌาน จตุตถฌาน สำเร็จอริยาบถอยู่ ภิกษุ นั้นครั้งจิตเป็นสมาธิ

บริสุทธิ์

ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสติดเนิน

ปราศจากอุปกิเลสเป็นธรรมชาติอ่อนควรแก่การงาน

ตั้งมั่นแล้ว ถึงความไม่หวั่นไหวแล้วอย่างนี้ ย่อมยังจิตให้น้อมไปในฌาน

เป็นเครื่องสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข

นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า

เหล่านี้อาสวะ นี่เหตุเกิดขึ้นแห่งอาสวะ นี่ความดับไปแห่งอาสวะ
นี่ข้อปฏิบัติ

ให้ถึงความดับอาสวะ เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น
แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้น
แล้ว ความรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว ย่อมมี ย่อมรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
ไม่มี นี่คือการได้ชัยชนะในสงครามของภิกษุ นั้น นครบอาชีพนัน
เห็นปลายธูลี

ปลายธง ได้ยินเสียงพลนิกายอีกทีก็ ถูกอาวุธเล็กน้อย ย่อมอดทนได้
บุคคลนั้น

ชนะสงครามแล้ว ชื่อว่า ผู้มีสงครามอันชนะวิเศษแล้ว
ย่อมบรรลุความมีชัยใน

สงครามนั้นนั่นแล แม้ฉันใดภิกษุนี้ก็มีอุปไมยฉันนั้น
บุคคลบางคนแม้เห็นปานนี้

ย่อมมีในโลกนี้ บุคคลเปรียบด้วยนครบอาชีพที่ ๕ นี้
มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

บุคคลเปรียบด้วยนครบอาชีพ ๕ จำพวกเหล่านี้
มีปรากฏอยู่ในหมู่ภิกษุ

[๑๔๕] บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุถือบิณฑบาตเป็นวัตร ๕ จำพวก
เป็นไฉน

ภิกษุเป็นผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร เพราะเป็นผู้เขลา เป็นผู้มงาย

ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาลามก ถูกความอยากได้เข้าครอบงำ จึงถือ
บิณฑบาตเป็นวัตร

ภิกษุถือบิณฑบาตเป็นวัตร เพราะเป็นบ้า เพราะมีจิตฟุ้งซ่าน

ภิกษุถือบิณฑบาตเป็นวัตร เพราะคิดว่าองค์แห่งภิกษุ ผู้ถือบิณฑบาต
เป็นวัตรนี้ เป็นข้อที่พระพุทธเจ้า

พระสาวกแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร เพราะอาศัยความ
ปรารถนาน้อยอย่างเดียว เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว
เพราะอาศัยความ

ขัดเกลากิเลสอย่างเดียว เพราะอาศัยความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามนี้
อย่างเดียว

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ได้อภิณฑบาตเป็นวัตร เพราะอาศัย
ความปรารถนาน้อยอย่างเดียว เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว
เพราะอาศัย

ความขัดเกลากิเลสอย่างเดียว เพราะอาศัยความต้องการด้วย
ข้อปฏิบัติอันงามนี้

อย่างเดียว ภิกษุนี้เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นประมุข เป็นผู้สูงสุด
เป็นผู้ประเสริฐกว่าบรรดาภิกษุผู้ถืออภิณฑบาตเป็นวัตร ๕ จำพวกเหล่านี้
น่านมเกิด

จากแม่โค นมสั้มเกิดจากน่านม เนยข้นเกิดจากนมสั้ม
เนยใสเกิดจากเนยข้น

ก้อนเนยใสเกิดจากเนยใส บรรดาเกสัช ๕ นั้น ก้อนเนยใส
ชาวโลกกล่าวว่าเลิศ

ชื่อแม้นั้นใด ภิกษุถืออภิณฑบาตเป็นวัตร นี้ใด เป็นผู้ถืออภิณฑบาตเป็นวัตร
เพราะอาศัยความปรารถนาน้อยอย่างเดียว

เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว

เพราะอาศัยความขัดเกลากิเลสอย่างเดียว

เพราะอาศัยความต้องการด้วยข้อปฏิบัติ

อย่างเดียว ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน ภิกษุนี้ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ
เป็นประมุข

เป็นผู้สูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าภิกษุผู้ถืออภิณฑบาตเป็นวัตร ๕
จำพวกเหล่านี้

เหล่านี้ชื่อว่า ภิกษุถืออภิณฑบาตเป็นวัตร ๕ จำพวก

[๑๔๖] ภิกษุถือห้ามภัตถอันนำมาถวาย ต่อภายหลังเป็นวัตร ๕ จำพวก
ภิกษุถือนั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร ๕ จำพวก ภิกษุถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
๕ จำพวก

ภิกษุถือไตรจีวรเป็นวัตร ๕ จำพวก ภิกษุถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวก
ภิกษุถืออยู่

โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวก ภิกษุถืออยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร ๕ จำพวก
ภิกษุถือการ

นั่งเป็นวัตร ๕ จำพวก ภิกษุถืออยู่ในเสนาสนะที่ท่านจัดไว้เป็นวัตร ๕
จำพวก

ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวก เป็นไฉน

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวก
เป็นไฉน

ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะความเป็นผู้เขลา
เพราะความเป็นผู้
งมงาย

ภิกษุมีความปรารถนาลามก ถูกความปรารถนาครอบงำ จึงถือการอยู่
ป่าช้าเป็นวัตร

ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะเป็นบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน

ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะคิดว่า การอยู่ป่าช้าเป็นวัตรนี้
เป็นข้อที่พระพุทธเจ้า พระสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ

อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร

เพราะอาศัยความปรารถนา

น้อยอย่างเดียว เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว

เพราะอาศัยความขัดเกลา

กิเลสอย่างเดียว

เพราะอาศัยความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามนี้

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ได้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะอาศัย
ความปรารถนาน้อยอย่างเดียว เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว

เพราะอาศัย

ความขัดเกลากิเลสอย่างเดียว

เพราะอาศัยความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามนี้

อย่างเดียว ภิกษุนี้เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประมุข เป็นผู้สูงสุด

และเป็น

ผู้ประเสริฐกว่าภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวกเหล่านั้น

น่านมเกิดจากแม่โค

นมสั้มเกิดจากนํ้านม เนยชั้นเกิดจากนมสั้ม เนยใสเกิดจากเนยชั้น
ก้อนเนยใส

เกิดจากเนยใส บรรดาเภสัชเหล่านั้น ก้อนเนยใส ชาวโลกกล่าวว่าเลิศ
ชื่อแม้นใด

ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตรนี้ใด เป็นผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร
เพราะอาศัยความ

ปรารณาน้อยอย่างเดียว เพราะอาศัยความสันโดษอย่างเดียว เพราะอาศัย
ความขัดเกลากิเลสอย่างเดียว

เพราะอาศัยความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามนี้

อย่างเดียว ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ภิกษุนี้เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประมุข
เป็นผู้สูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าภิกษุผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ๕

จำพวกเหล่านี้

เหล่านี้ชื่อว่า ภิกษุถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวก

ปัญจกนิทเทศ จบ

ฉกกนิทเทศ

[บุคคล ๖ จำพวก]

[๑๔๗] บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลนี้ใด ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วย
ตนเอง ในธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ได้สดับมาแล้วในกาลก่อน
ทั้งบรรลุความเป็น

สัพพัญญูในธรรมนั้นด้วย ทั้งถึงความชำนาญในธรรม
เป็นกำลังทั้งหลายด้วย

บุคคลนั้น พึงเห็นว่าเป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วยพระสัพพัญญุตญาณนั้น

บุคคลนี้ใด ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้
สดับมาแล้วในกาลก่อน แต่มิได้บรรลุความเป็นสัพพัญญูในธรรมนั้นด้วย
ทั้งมิได้

ถึงความชำนาญในธรรมเป็นกำลังทั้งหลายด้วย บุคคลนั้น พึงเห็นว่าเป็น
พระ-

*ปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยปัจเจกโพธิญาณนั้น

บุคคลนี้ใด มิได้ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้

สดับมาแล้วในกาลก่อน เป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในทิณฐธรรมเทียว
ทั้งบรรลุสาวก

บารมีด้วย บุคคลเหล่านั้น พึงเห็นว่าเป็น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ
ด้วยสาวกบารมีญาณนั้น

บุคคลนี้ใด มิได้ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้
สดับมาแล้วในกาลก่อน เป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในทิณฐธรรมเทียว
แต่ไม่บรรลุ

สาวกบารมี บุคคลเหล่านั้น พึงเห็นว่าเป็น พระอรหันต์ ที่เหลือ
ด้วยการกระทำ
ที่สุดแห่งทุกข์นั้น

บุคคลนี้ใด มิได้ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้
สดับมาแล้วในกาลก่อน ทั้งมิได้กระทำที่สุดทุกข์ในทิณฐธรรมเทียว
เป็นพระ-

*อนาคามี ไม่มาแล้วสู่ความเป็นอย่างนี้ บุคคลนั้น พึงเห็นว่าเป็น
พระอนาคามี
ด้วยการไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้นั้น

บุคคลนี้ใด มิได้ตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้
สดับมาแล้วในกาลก่อน ทั้งไม่ได้ทำที่สุดทุกข์ในทิณฐธรรมเทียว
ยังมาสู่ความ

เป็นอย่างนี้ บุคคลเหล่านั้น พึงเห็นว่าเป็น พระโสดาบัน พระสกทาคามี
ด้วยการมาสู่ความเป็นอย่างนี้นั้น

ฉกนิทเทส จบ

สัตตกนิทเทส

[บุคคล ๗ จำพวก]

[๑๔๘] บุคคลจมแล้วคราวเดียว ย่อมจมอยู่นั่นเอง เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยอกุศลธรรมอันดำโดย
ส่วนเดียว บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า บุคคลจมแล้วคราวเดียว ย่อมจมอยู่นั่นเอง
บุคคลโผล่ขึ้นแล้ว จมลงอีก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี
ย่อมโผล่

ขึ้นในกุศลธรรมคือหิริอันดี ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี
ย่อมโผล่

ขึ้นในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือปัญญาอันดี
สัทธา

ของบุคคลนั้นย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ ย่อมไม่เจริญ ย่อมเสื่อมไปถ่ายเดียว หิริของ
บุคคลนั้นไม่ตั้งอยู่ได้ ย่อมไม่เจริญ ย่อมเสื่อมไปถ่ายเดียว โอตตปปะของ
บุคคลนั้น ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ ย่อมไม่เจริญ ย่อมเสื่อมไปโดยถ่ายเดียว วิริยะ
ของบุคคลนั้นย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ ย่อมไม่เจริญ ย่อมเสื่อมไปถ่ายเดียว ปัญญา
ของบุคคลนั้น ย่อมไม่ตั้งอยู่ได้ ย่อมไม่เจริญ ย่อมเสื่อมไปถ่ายเดียว บุคคล
อย่างนี้ชื่อว่า โผล่ขึ้นแล้ว จมลงอีก

บุคคลโผล่ขึ้นแล้ว หยุดอยู่ เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี ใน
กุศลธรรมคือหิริอันดี ในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี
ในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี

ในกุศลธรรมคือปัญญาอันดี สัทธาของบุคคลนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ
คงตั้งอยู่

หิริของบุคคลนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ คงตั้งอยู่ โอตตปปะของบุคคลนั้น
ไม่เสื่อม

ไม่เจริญ คงตั้งอยู่ วิริยะของบุคคลนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ คงตั้งอยู่ ปัญญา
ของบุคคลนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ คงตั้งอยู่ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า โผล่ขึ้นแล้ว
หยุดอยู่

บุคคลโผล่ขึ้นแล้ว เหลียวมองดู เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี
ในกุศลธรรม

คือหิริอันดี ในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี ในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี ใน
กุศลธรรมคือปัญญาอันดี บุคคลนั้นเป็นพระโสดาบัน
เป็นผู้มีอันไม่ตกไปใน

อบายภูมิเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง เป็นผู้มีความตรัสรู้เป็นที่ในเบื้องหน้า
เพราะ

สัญญาอนุชน ๓ สิ้นไปแล้ว บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า โผล่ขึ้นแล้ว เหลียวมองดู

บุคคลโผล่ขึ้นแล้ว วายข้ามไป เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี ใน
กุศลธรรมคือหิริอันดี ในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี
ในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี

ในกุศลธรรมคือปัญญาอันดี บุคคลนั้นชื่อว่า เป็นพระสกทาคามี
เพราะสัญญาโนชน์

๓ สิ้นไปแล้ว เพราะราคะ โทสะ และโมหะ เบาบางลง มาสู่โลกนี้อีกเพียง
ครั้งเดียวเท่านั้น ย่อมกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า
โผล่ขึ้นแล้ว

วายข้ามไป

บุคคลโผล่ขึ้นแล้วและวายไปถึงที่ตื่นพอหยั่งถึงแล้ว เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี ใน
กุศลธรรมคือหิริอันดี ในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี
ในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี

ในกุศลธรรมคือปัญญาอันดี บุคคลนั้นเป็นอุปปาติกะ เพราะโอรัมภาคิย-
*สัญญาโนชน์ ๕ สิ้นไปแล้ว จะปรินิพพานในเทวโลกนั้น

เป็นผู้มีอันไม่กลับมาจาก

เทวโลกนั้นเป็นธรรมดา บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า

โผล่ขึ้นแล้วและวายไปถึงที่ตื่นพอ

หยั่งถึงแล้ว

บุคคลโผล่ขึ้นและวายข้ามไปถึงฝั่งแล้ว เป็นพราหมณ์ยืนอยู่

บนบก เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือสัทธาอันดี
ย่อมโผล่

ขึ้นในกุศลธรรมคือหิริอันดี ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือโอตตปปะอันดี
ย่อมโผล่

ขึ้นในกุศลธรรมคือวิริยะอันดี ย่อมโผล่ขึ้นในกุศลธรรมคือปัญญาอันดี
บุคคล

นั้นรู้ยิ่งด้วยตนเองแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว เข้าถึงแล้วซึ่งเจโตวิมุตติ
ซึ่งปัญญาวิมุตติ

ชื่อว่าหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปแล้ว สำเร็จอริยาบถอยู่ใน
ทิณฺฐธรรมเทียว บุคคลอย่างนี้ชื่อว่า โพล์ขึ้นและว่ายข้ามไปถึงฝั่งแล้วเป็น
พราหมณ์ยืนอยู่บนบก

[๑๔๙] บุคคลผู้เป็นอุภโตภาควิมุต เป็นไฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องวิโมกข์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอริยาบถอยู่
และอาสวะทั้งหลายของบุคคลนั้น สิ้นไปแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา
นี้เรียกว่า

บุคคลผู้เป็นอุภโตภาควิมุต

บุคคลผู้เป็นปัญญาวิมุต บุคคลผู้เป็นกายสักขี บุคคลผู้เป็นทิสฺสี-
*ปัตตะ บุคคลผู้เป็นสัทธาวิมุต บุคคลผู้เป็นธัมมานุสारी เป็นไฉน? และ
บุคคลผู้เป็นสัทธานุสारी เป็นไฉน

สัทธินทรีย์ของบุคคลใด ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้ง
โสดาปัตติผลมีประมาณ

ยิ่ง อบรมอริยมรรค มีสัทธาเป็นตัวนำ มีสัทธาเป็นประธาน นี้เรียกว่า
บุคคล

ผู้เป็นสัทธานุสारी บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
ชื่อว่าสัทธานุสारी

ผู้ตั้งอยู่แล้วในผล ชื่อว่าสัทธาวิมุต ด้วยประการดังนี้แล

สัตตกนิทเทส จป

อัญญกนิทเทส

[บุคคล ๘ จำพวก]

[๑๕๐] บุคคลผู้พร้อมเพียงด้วยมรรค ๔ ผู้พร้อมเพียงด้วยผล ๔
เป็นไฉน

บุคคลผู้เป็นพระโสดาบัน

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล

บุคคลผู้เป็นพระสกทาคามี

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล

บุคคลผู้เป็นพระอนาคามี

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล

บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์

เหล่านี้ชื่อว่า บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ ผู้พร้อมเพรียงด้วย

ผล ๔

อัฐกนิทเทส จบ

นวกนิทเทส

[บุคคล ๙ จำพวก]

[๑๕๑] บุคคลผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเอง ในธรรม
ทั้งหลายที่ตนมิได้เคยสดับมาแล้วในกาลก่อน

บรรลุความเป็นพระสัมพัญญใน

ธรรมนั้นๆ และบรรลุความเป็นผู้มีความชำนาญในธรรม เป็นกำลังทั้งหลาย
นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บุคคลผู้เป็นพระปัจเจกพุทธะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมตรัสรู้สัจจะทั้งหลายด้วยตนเอง ในธรรม
ทั้งหลายที่ตนมิได้เคยสดับมาแล้วในกาลก่อน

แต่มิได้บรรลุความเป็นพระสัมพัญญ

ในธรรมนั้น ทั้งไม่ถึงความเป็นผู้ชำนาญในธรรมอันเป็นกำลังทั้งหลาย
นี้เรียกว่า

บุคคลผู้เป็นพระปัจเจกพุทธะ

บุคคลผู้เป็นอุภโตภาควิมุต เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องวิโมกซ์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอิริยาบถอยู่
ทั้งอาสวะของผู้นั้นก็หมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา นี้เรียกว่า

บุคคลผู้เป็น

อุภโตภาควิมุต

บุคคลผู้เป็นปัญญาวิมุต เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ มิได้ถูกต้องวิโมกซ์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอิริยาบถ
อยู่ แต่อาสวะของผู้นั้นก็หมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา นี้เรียกว่า

บุคคล

ผู้เป็นปัญญาวิมุต

บุคคลผู้เป็นกายสักขี เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ถูกต้องวิโมกซ์ ๘ ด้วยกาย สำเร็จอริยาบถอยู่
ทั้งอาสวะบางอย่างของผู้นั้นก็หมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา
นี้เรียกว่า

บุคคลผู้เป็นกายสักขี

บุคคลผู้เป็นทิณฐิปัตตะ เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ
นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
อนึ่งธรรมทั้งหลายที่พระตถาคตประกาศแล้ว
ผู้นั้นเห็นชัดด้วยปัญญา ดำเนินไปด้วยดีแล้วด้วยปัญญา

อนึ่งอาสวะบางอย่าง

ของผู้นั้น ก็หมดสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา

นี้เรียกว่าบุคคลผู้เป็นทิณฐิปัตตะ

บุคคลผู้เป็นสัทธาวิมุต เป็นโฉน

บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ
นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ อนึ่งธรรมทั้งหลายที่พระตถาคตประกาศ
ผู้นั้น

เห็นชัดด้วยปัญญา ดำเนินไปด้วยดีแล้วด้วยปัญญา

อนึ่งอาสวะบางอย่างของผู้นั้น

ก็หมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา แต่มิใช่เหมือน

บุคคลผู้เป็นทิณฐิปัตตะ

นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นสัทธาวิมุต

บุคคลผู้เป็นธัมมานุสारी เป็นโฉน

ปัญญินทรีย์ ของบุคคลใดผู้ปฏิบัติแล้ว เพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
มีประมาณยิ่ง บุคคลนั้นย่อมอบรมมอริยมรรคอันมีปัญญาเป็นตัณหา
มีปัญญาเป็น

ประธาน นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นธัมมานุสारी บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว
เพื่อทำให้แจ้ง

โสดาปัตติผล ชื่อว่าธัมมานุสारी บุคคลผู้ตั้งแล้วอยู่ในผล ชื่อว่าทิณฐิปัตตะ

บุคคลผู้เป็นสัทธานุสारी เป็นโฉน

สัทธินทรีย์ ของบุคคลใดผู้ปฏิบัติ เพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล มี

ประมาณยี่ง ย่อมอบรมอริยมรรค มีสัทธาเป็นตัณนำ มีสัทธาเป็นประธาน
นี้เรียกว่า บุคคลผู้เป็นสัทธาธุสาร์
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
ชื่อว่าสัทธาธุสาร์ บุคคลผู้ตั้งอยู่แล้วในผล ชื่อว่าสัทธาวิมุต

นวกนิตเทศ

ทสกนิตเทศ

[บุคคล ๑๐ จำพวก]

[๑๕๒] ความสำเร็จในกามาวจรภูมินี้ของพระอริยบุคคล ๕ จำพวก
เหล่านี้

ความสำเร็จในกามาวจรภูมินี้ ของพระอริยบุคคล ๕ จำพวก เหล่านี้
คือ

พระอริยะประเภทสัตตักขัตตุปรมะ

พระอริยะประเภทโกลังโกละ

พระอริยะประเภทเอกพิชี

พระอริยะประเภทสกะทาคามิ

ผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในอัทภาพนี้

ความละอัทภาพในกามาวจรนี้ไปแล้วจึงสำเร็จของพระอริย-

*บุคคล ๕ จำพวก เหล่านี้

ความละอัทภาพในกามาวจรนี้ไปแล้วจึงสำเร็จของพระอริยบุคคล ๕
จำพวกเหล่านี้ คือ

พระอริยะประเภทอันทราปรินิพพายิ

พระอริยะประเภทอุปหัจจปรินิพพายิ

พระอริยะประเภทอสังขารปรินิพพายิ

พระอริยะประเภทสสังขารปรินิพพายิ

พระอริยะประเภทอุทังโสโตอกนิฏฐคามิ

ทสกนิตเทศ จบ

การบัญญัติจำพวกบุคคลของบุคคลทั้งหลาย
ย่อมมีด้วยบัญญัติเพียงเท่านี้

บุคคลบัญญัติปกรณ์ ฉภาณวาร จบ

จบพระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๖